



Με τη χρηματοδότηση της ΕΕ



Δήλωση αποποίησης: Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν, δεν αντικατοπτρίζουν σε καμία περίπτωση την επίσημη θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δήλωση αποποίησης: Οι απόψεις και οι γνώμες που εκφράζονται στο παρόν εκπαιδευτικό υλικό, είναι εκείνες του ατόμου (ων) και όχι κατ' ανάγκη της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας.

Όλες οι πληροφορίες που παρέχονται είναι γενικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο ενημέρωσης για ευκαιρίες εκπαίδευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων, από την οποία δεν μπορεί να απορρέει οιοδήποτε δικαίωμα, όπως ενδεικτικά αναφέρονται η κάλυψη τυχόν κόστους, η προσμέτρηση των αποκτώμενων επαγγελματικών πιστοποιήσεων-δεξιοτήτων στις διαδικασίες προσωπικής αξιολόγησης ή/και κατάληψης θέσεων ευθύνης κ.α.

Καμία εγγύηση δεν παρέχεται από την Αρχή, ότι το περιεχόμενο των προγραμμάτων εκπαίδευσης είναι κατάλληλο για τους προβαλλόμενους εκπαιδευτικούς στόχους, ελεύθερο από ασάφειες ή παραλείψεις ή άλλα πραγματικά και νομικά ελαττώματα και κάθε ευθύνη αποκλείεται στην πλήρη έκταση που προβλέπεται από την ισχύουσα νομοθεσία.

Συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και επεξεργασία αυτών κατά τη διερεύνηση οικονομικών εγκλημάτων και εγκλημάτων διαφθοράς. Χρήση των ειδικών ανακριτικών πράξεων των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ στα ανωτέρω εγκλήματα.

Επίβλεψη – Επιμέλεια:

- *Μαριάννα Ψαρουδάκη, Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, Εισαγγελέας Εφετών*
- *Χρίστος Μπαρδάκης, Αναπληρωτής Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, Εισαγγελέας Εφετών*
- *Βασιλική Κρίνα, Αναπληρώτρια Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, Αντεισαγγελέας Εφετών*

Συνεργάστηκαν οι Επίκουροι Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος:

- *Χάιδω Ζουγρή, Εισαγγελέας Πρωτοδικών*
- *Ελένη Μιχαλοπούλου, Εισαγγελέας Πρωτοδικών*
- *Θεολόγος Δελλήβης – Δομένικος, Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών*

Τα πνευματικά δικαιώματα του παρόντος συγγραφικού έργου παραμένουν στους συντάκτες του, οι οποίοι το διαθέτουν στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας προς ανάρτηση στον ιστότοπο που τηρείται, για εκπαιδευτικούς σκοπούς, ενώ εξακολουθούν να διατηρούν το δικαίωμα για αναδημοσίευση και γενικά αναπαραγωγή του με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή. Τα όσα αναφέρονται στο παρόν έργο, έχουν αποτελέσει αντικείμενο ανάπτυξης σε σειρά ημερίδων με θέμα «Συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων και επεξεργασία αυτών κατά τη διερεύνηση οικονομικών εγκλημάτων και εγκλημάτων διαφθοράς», που έλαβαν χώρα στην Αθήνα, στην Πάτρα, στα Χανιά, στη Λάρισα, στα Ιωάννινα, στη Θεσσαλονίκη, στην Κομοτηνή και στη Μυτιλήνη στις 27-3-2019, 11-4-2019, 16-5-2019, 9-5-2019, 19-6-2019, 25-6-2019, 27-6-2019 και στις 3-12-2019 αντίστοιχα με τη συνδιοργάνωση της Γενικής Γραμματείας για την Καταπολέμηση της Διαφθοράς (ΓΕ.Γ.ΚΑ.Δ.), ήδη μετονομασθείσας σε Εθνική Αρχή Διαφάνειας και του Φινλανδικού Ινστιτούτου Επιμόρφωσης «HAUS», από τους κάτωθι Εισαγγελικούς Λειτουργούς που συνεπικουρούν τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος: α) Ιωάννη Δραγάτη, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, β) Νικόλαο Πασχάλη, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, γ) Γεώργιο Καλούδη, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, δ) Χάιδω Ζουγρή, Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ε) Ελένη Μιχαλοπούλου, Εισαγγελέα Πρωτοδικών και στ) Θεολόγο Δελλήβη - Δομένικο, Αντεισαγγελέα Πρωτοδικών.

Αθήνα, 2019

Περιεχόμενα

Αρμοδιότητα Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Εισαγγελέα Διαφθοράς.....	3
Προσβασιμότητα και απόρρητα.....	6
Εποπτεία – Διενέργεια έρευνας και προκαταρκτικής εξέτασης.....	8
Αυτοπρόσωπη προκαταρκτική εξέταση.....	15
Ειδικά καθεστώτα μαρτύρων.....	20
Έρευνες σε κατοικίες.....	25
Ειδικότερα οι έρευνες σε κατοικίες των φορολογουμένων.....	27
Ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254, 255 ΚΠΔ.....	32
1. Η ανακριτική διείδυση.....	41
Αστυνομική παγίδευση.....	46
2. Ελεγχόμενες μεταφορές.....	52
3. Άρση του απορρήτου.....	53
4. Καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με ειδικά τεχνικά μέσα.....	61
5. Συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.....	63
6. Η συγκαλυμμένη έρευνα.....	64
Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων.....	68
Δικαστική Συνδρομή - Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας.....	73
Ενδεικτική νομολογία.....	84
1. Αστυνομική παγίδευση στα πλαίσια ανακριτικής διείδυσης.....	84
2. Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων.....	87
Επίλογος.....	99

Αρμοδιότητα Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και Εισαγγελέα Διαφθοράς.

Στο ν. 2523/1997 με την παρ.1 άρθρου του 2 Ν.3943/2011(ΦΕΚ Α 6/31.3.2011) προστέθηκε το άρθρο 17^Α, με το οποίο εισήχθη στο Δίκαιό μας ο θεσμός του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Ο εν λόγω θεσμός διατηρήθηκε και υπό το ισχύον καθεστώς του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019) με τις παρακάτω εξουσίες κι αρμοδιότητες.

Ως Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος ορίζεται με τον αναπληρωτή του, εισαγγελικός λειτουργός με βαθμό εισαγγελέα εφετών, από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Εκτελεί τα καθήκοντα του με πλήρη κι αποκλειστική απασχόληση και συνεπικουρείται από πέντε τουλάχιστον εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών, εκ των οποίων τέσσερις τουλάχιστον από εκείνους που υπηρετούν στην εισαγγελία πρωτοδικών Αθηνών κι ένας από εκείνους που υπηρετούν στην εισαγγελία πρωτοδικών Θεσσαλονίκης. Οι τελευταίοι ορίζονται από τους διευθύνοντες τις οικείες εισαγγελίες μετά από γνώμη του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος. Τους ανωτέρω Εισαγγελείς εποπτεύει και συντονίζει Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου, που ορίζεται με πλήρη ή μερική απασχόληση από τον εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

Στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, η οποία επεκτείνεται σε όλη την Επικράτεια, υπάγεται η διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τελέσεως κάθε είδους φορολογικών και οικονομικών εγκλημάτων και οποιωνδήποτε άλλων συναφών, εφόσον αυτά διαπράττονται σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή βλάπτουν σοβαρά την εθνική οικονομία, εξαιρουμένων των περιπτώσεων του άρθρου 35 παρ. 3 ΚΠΔ. Η φράση «εξαιρουμένων των περιπτώσεων του άρθρου 35 παρ. 3 ΚΠΔ» προστέθηκε στο άρθρο 33παρ.3 ΚΠΔ με το άρθρο 7παρ.4 του Ν. 4637/2019, με σκοπό την οριοθέτηση της αρμοδιότητας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος από εκείνη του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς. Κατόπιν αυτού καθίσταται αντιληπτό ότι η

αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς γίνεται αποκλειστική και περιλαμβάνει πλέον μόνο τα παρακάτω κακουργήματα όταν τελούνται στην εδαφική περιφέρεια του εφετείου όπου είναι τοποθετημένος (Αθήνα ή Θεσσαλονίκη): α) κακουργήματα που διαπράττουν υπουργοί ή υφυπουργοί και δεν καταλαμβάνονται από τις ρυθμίσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 86 του Συντάγματος, β) κακουργήματα που διαπράττουν, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή επωφελούμενοι από την ιδιότητά τους, βουλευτές, μέλη του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου (ευρωβουλευτές) που εκπροσωπούν την Ελλάδα, γενικοί και ειδικοί γραμματείς υπουργείων, διοικητές, υποδιοικητές ή πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων ή διευθύνοντες ή εντεταλμένοι σύμβουλοι νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και αιρετά μονοπρόσωπα όργανα των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, κάθε υπάλληλος κατά την έννοια του άρθρου 13 περ. α' ΠΚ και όσοι υπηρετούν μόνιμα ή πρόσκαιρα και με οποιαδήποτε ιδιότητα ή σχέση: i) σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ιδρύθηκαν από το Δημόσιο και από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, εφόσον τα ιδρυτικά νομικά πρόσωπα συμμετέχουν στη διοίκησή τους ή τα νομικά αυτά πρόσωπα είναι επιφορτισμένα με εκτέλεση κρατικών προγραμμάτων οικονομικής ανασυγκρότησης ή ανάπτυξης και ii) σε νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, στα οποία, κατά τις κείμενες διατάξεις, μπορούν να διατεθούν από το Δημόσιο και από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου επιχορηγήσεις ή χρηματοδοτήσεις, ακόμη και αν οι υπαίτιοι έχουν παύσει να φέρουν την ιδιότητα αυτή, εφόσον αυτά σχετίζονται με επιδίωξη οικονομικού οφέλους των ιδίων ή τρίτων ή την πρόκληση βλάβης στο Δημόσιο, νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή στα ανωτέρω νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.

Η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, ως ορίστηκε αρχικά στο άρθρο 17^Α του ν. 2523/1997 και στη συνέχεια αποτυπώθηκε στο άρθρο 33 παρ.3εδ.β' ΚΠΔ, τοπικά εκτείνεται σε όλη την επικράτεια και καθ' ύλην καταλαμβάνει την ενδεικτική απαρίθμηση των αδικημάτων της παραγράφου 3εδ.α' του άρθρου 33 ΚΠΔ.

Δυνάμει του Ν.4022/2011, όπως αυτό τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα με τους Ν. 4055/2012, Ν. 4205/2013 και Ν. 4139/2013, εισήχθη στο δίκαιό μας ο θεσμός του Εισαγγελέα Διαφθοράς στις Εισαγγελίες Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Ο εν λόγω θεσμός διατηρήθηκε και υπό το ισχύον καθεστώς του Νέου Κώδικα Ποινικής

Οικονομίας (Ν.4620/2019), ο οποίος επαναλαμβάνει αρκετές από τις ρυθμίσεις του Ν. 4022/2011. Ειδικότερα προβλέπεται ότι στις Εισαγγελίες Αθηνών και Θεσσαλονίκης ορίζεται Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς, με βαθμό αντεισαγγελέα εφετών, από εκείνους που υπηρετούν στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών και Θεσσαλονίκης αντίστοιχα. Η τοποθέτηση τους διενεργείται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από απόφαση του οικείου Ανωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου. Σύμφωνα δε με ρύθμιση που προσφάτως (άρθρ. 7παρ.4 Ν. 4637/2019) προστέθηκε στο άρθρο 35παρ.1εδ.β' ΚΠΔ, με τον ίδιο τρόπο σε καθεμιά από τις ανωτέρω εισαγγελίες ορίζεται κι ένας νεότερος στην επετηρίδα αντεισαγγελέας εφετών, ως νόμιμος αναπληρωτής του. Ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς εκτελεί τα καθήκοντα του με πλήρη και αποκλειστική απασχόληση και συνεπικουρείται από δύο, τουλάχιστον, εισαγγελείς ή αντεισαγγελείς πρωτοδικών. Οι τελευταίοι ορίζονται από τους διευθύνοντες τις οικείες Εισαγγελίες, μετά από γνώμη του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς. Το έργο των αρμόδιων για τα εγκλήματα διαφθοράς Εισαγγελέων εποπτεύει και συντονίζει Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που ορίζεται με πλήρη ή μερική απασχόληση από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου.

Όσον αφορά την καθ' ύλην αρμοδιότητά του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς εκτείνεται εξαντλητικώς στα κακουργήματα που ήδη προαναφέραμε. Τοπικά η αρμοδιότητά του εκτείνεται στην εδαφική περιφέρεια του Εφετείου όπου είναι τοποθετημένος, δηλαδή στην περιφέρεια είτε του Εφετείου Αθηνών είτε του Εφετείου Θεσσαλονίκης. Λόγω της αρχής της ειδικότητας τα ανωτέρω αδικήματα στο μέτρο που τελούνται εντός της εδαφικής περιφέρειας όπου είναι αρμόδιος ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς, εξαιρούνται της αρμοδιότητας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος.

Μεταξύ των υποθέσεων που διερευνούνται από το Γραφείο του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος περιλαμβάνονται και κάποιες που αφορούν απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και σχετίζονται με συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Στις συγκεκριμένες υποθέσεις που άπτονται δράσεων ή συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της Ε.Ε. και στις οποίες συνήθως εμπλέκονται φυσικά ή νομικά πρόσωπα που αντίστοιχα κατοικούν ή εδρεύουν σε διαφορετικά σημεία της ελληνικής επικράτειας, αναδεικνύεται η ιδιαίτερη σημασία της ευρείας τοπικής αρμοδιότητας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, που ανταπεξέρχεται στο δύσκολο έργο της ποινικής διερεύνησης τέτοιων υποθέσεων,

χωρίς να διατρέχει τον κίνδυνο κατακερματισμού που επιφέρει η επιμέρους τοπική αρμοδιότητα εκάστης Εισαγγελίας Πρωτοδικών ή Εφετών.

Προσβασιμότητα και απόρρητα.

Στην παράγραφο 8 του άρθρου 17^Α ν. 2523/1997 προβλεπόταν ότι ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, ο Αναπληρωτής του και οι Εισαγγελείς που τον συνεπικουρούν, έχουν πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που αφορά ή είναι χρήσιμο για τις υποθέσεις τις οποίες ερευνούν, μη υποκείμενοι στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου είδους απορρήτου και σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με ισχύοντες κανόνες ιχνηλασιμότητας. Η ίδια ρύθμιση επαναλήφθηκε και στο άρθρο 34παρ.1 ΚΠΔ, ως ισχύει, με τη ρητή ωστόσο εξαίρεση του δικηγορικού απορρήτου. Ειδικότερα σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 34παρ.1 ΚΠΔ, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 43παρ.1,2 Ν. 4640/2019, «Οι εισαγγελικοί λειτουργοί της παρ. 1 του άρθρου 33 έχουν, εφόσον τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο που είναι χρήσιμο για την άσκηση του έργου τους, μη υποκείμενοι στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου, με την εξαίρεση του δικηγορικού (άρθρο 39 παρ. 1 του ν. 4194/2013), καθώς και σε κάθε μορφής αρχείο δημόσιας αρχής ή οργανισμού που τηρεί και επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, σύμφωνα με ισχύοντες κανόνες ιχνηλασιμότητας. Ειδικώς η πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (ν. 2225/1994) επιτρέπεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακούργηματος».

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος δεν υπόκειται στους περιορισμούς της νομοθεσίας περί φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου απορρήτου, ενώ όσον αφορά το τηλεπικοινωνιακό απόρρητο του παρέχεται ελεύθερη πρόσβαση μόνο στις περιπτώσεις στις οποίες αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακούργηματος.

Αντιθέτως όσον αφορά με το δικηγορικό απόρρητο¹ ισχύει και για τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος η απαγόρευση έρευνας και κατάσχεσης που προβλέπεται στο άρθρο 39παρ.1 του Ν. 4194/2013, σύμφωνα με το απαγορεύεται η διεξαγωγή έρευνας για την αναζήτηση εγγράφων ή άλλων στοιχείων ή των ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης αυτών, καθώς και η κατάσχεση αυτών, για όσο χρόνο βρίσκονται στην κατοχή του δικηγόρου για υπόθεση που αυτός χειρίζεται. Οι παραπάνω ρυθμίσεις ισχύουν και για τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς ενόψει της διάταξης του άρθρου 36παρ.3 ΚΠΔ, που κάνει ρητά λόγο για αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 34παρ.1 ΚΠΔ.

Η πρόβλεψη περί δέσμευσης του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς από το δικηγορικό απόρρητο έρχεται σε αντίθεση με όσα είχε δεχθεί η νομολογία υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αναλυτικότερα το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών, κληθέν να αποφανθεί επί της νομιμότητας έρευνας και κατάσχεσης σε γραφείο δικηγόρου η οποία εκπροσωπούσε δικαστικά τους εκπροσώπους ανώνυμης εταιρίας, που ελέγχονταν για τα αδικήματα: α) της εξακολουθητικής απάτης, από την οποία το συνολικό όφελος που επιδιώχθηκε και η αντίστοιχη ζημία υπερέβαιναν το ποσό των εβδομήντα τριών χιλιάδων ευρώ (73.000 ευρώ), β) της παραβάσεως των άρθρων 17 και 19 του Ν 2523/1997 και γ) της καταδολιεύσεως δανειστών, έκρινε² ότι με τις διατάξεις των άρθρων 30παρ.6 Ν.3296/2004³ και του άρθρου 17Απαρ.8εδ.α' ΚΠΔ θεσπίστηκε κάμψη κάθε επαγγελματικού (και του δικηγορικού απορρήτου), το οποίο πλέον δεν αντιτάσσεται από το φορέα του έναντι των οργάνων του ΣΔΟΕ κατά την άσκηση των νομίμων καθηκόντων τους αλλά και ενώπιον του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος κατά την άσκηση του έργου του. Ωστόσο η νομολογιακή αυτή άποψη δέχτηκε έντονες επικρίσεις από τη θεωρία με βασικά επιχειρήματα την

¹ Όσον αφορά τη δέσμευση του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς από το δικηγορικό απόρρητο, στην Αιτιολογική Έκθεση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας σημειώνονται τα εξής: «Η εξαίρεση του δικηγορικού απορρήτου δικαιολογείται με την επίκληση του ρόλου του δικηγόρου ως συλλειτουργού της δικαιοσύνης και εν ταυτώ ως εγγυητικού παράγοντα της δικαιοσύνης της διαδικασίας και των αξιώσεων της ΕΣΔΑ» (βλ. Αιτ.Εκθ. σελ. 20).

² ΣυμβΠλημΑθ 1966/2014, ΠοινΔικ 2014, 929 επ.

³ Η διάταξη αυτή αφορά τους υπαλλήλους της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (Σ.Δ.Ο.Ε.) και προβλέπει ότι έχουν πρόσβαση και λαμβάνουν οποιαδήποτε πληροφορία ή στοιχείο που αφορά ή σχετίζεται με την άσκηση του έργου και της αποστολής τους, ύστερα από σχετική υπηρεσιακή εντολή, μη υποκείμενοι σε περιορισμούς διατάξεων περί απορρήτου, υποχρεούμενοι όμως στην τήρηση των διατάξεων περί εχεμύθειας του άρθρου 26 του Υπαλληλικού Κώδικα

απόρρητη σφαίρα της υπεράσπισης και το δικαίωμα σιωπής, μη αυτοεπιβάρυνσης και μη αυτοενοχοποίησης του κατηγορουμένου⁴.

Με το άρθρο 65παρ.2 του Ν. 4356/2015 (ΦΕΚ Α 181/24-12-2015) προβλέφθηκαν για πρώτη φορά τα εξής: «1. Στις περιπτώσεις πράξεων κακουργηματικού χαρακτήρα, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 2 του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφόσον το αποδεικτικό μέσο αφορά πληροφορίες ή στοιχεία, στα οποία οι ανωτέρω εισαγγελείς έχουν δικαίωμα πρόσβασης κατά τις διατάξεις του άρθρου 17Α παρ. 8 εδάφιο α' του ν. 2523/1997 και του άρθρου 2 παρ. 5 εδάφιο α' του ν. 4022/2011. 2. Η χρήση του παραπάνω αποδεικτικού μέσου κατά την παραπομπή και τη δίκη γίνεται δεκτή εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι: α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία». Η ρητή εξαίρεση που τέθηκε με την ανωτέρω διάταξη στην εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 177 ΚΠΔ ως προς τη χρήση «αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών» από τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, αφορούσε μόνο εκείνα τα στοιχεία στα οποία είχε εξ αρχής κατ' άρθρο 17^Α ν. 2523/1997 πρόσβαση, και όχι στοιχεία που αποκτήθηκαν κατά παράβαση των διατάξεων που διέπουν τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του ασύλου της κατοικίας και της ελευθερίας των επικοινωνιών. Ήδη η παραπάνω ρύθμιση επανήλθε με το άρθρο 14 του Ν. 4637/2019 (ΦΕΚ Α' 180/18.11.2019), όπου, χωρίς διαφοροποίηση, προβλέπονται και πάλι: α) η μη δέσμευση του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς από τους περιορισμούς του άρθρου 177παρ.2 ΚΠΔ όταν διερευνά πράξεις κακουργηματικού χαρακτήρα που υπάγονται στην αρμοδιότητά του και β) η δυνατότητα χρήσης ενός αποδεικτικού μέσου στο οποίο οι ανωτέρω εισαγγελείς έχουν πρόσβαση σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 34παρ.1 και 36παρ.3 ΚΠΔ, κατά την παραπομπή ενός προσώπου ή την εκδίκαση μιας υπόθεσης, εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι: α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του είναι

⁴ Λ. Μαργαρίτης/Χ. Σατλάνης/Ι. Φαρσεδάκης, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία (ΜΕΡΟΣ Α'), ΠοινΔνη 2016, Ι.

σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία.

Εποπτεία – Διενέργεια έρευνας και προκαταρκτικής εξέτασης.

Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος συντονίζει το διώπηρεσιακό συντονιστικό όργανο καταπολέμησης φορολογικού εγκλήματος (αρ. 388 Ν. 4512/2018), το οποίο συστήνεται με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, του Υπουργού Οικονομικών και του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. και συγκροτείται από: α) τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τον Αναπληρωτή του ή εισαγγελικό λειτουργό, που επικουρεί τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος και ορίζεται με πράξη του, ως Πρόεδρο, με τον αναπληρωτή του, β) δύο (2) εκπροσώπους της Α.Α.Δ.Ε., που ορίζονται με πράξη του Διοικητή, ως μέλη, με τους αναπληρωτές τους, γ) δύο (2) εκπροσώπους της Διεύθυνσης Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος του Υπουργείου Οικονομικών, που ορίζονται με πράξη του Προϊσταμένου της Διεύθυνσης, ως μέλη, με τους αναπληρωτές τους, δ) δύο (2) εκπροσώπους του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, που ορίζονται με πράξη του Ειδικού Γραμματέα Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, με τους αναπληρωτές τους, ε) έναν (1) εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Οικονομικής Αστυνομίας, που ορίζεται με πράξη του Διευθυντή της, με τον αναπληρωτή του, και στ) έναν (1) εκπρόσωπο της Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης, που ορίζεται με πράξη του Προέδρου της, με τον αναπληρωτή του. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζεται κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη λειτουργία του οργάνου. Αντικείμενο εργασιών του διώπηρεσιακού συντονιστικού οργάνου είναι: α) η αποφυγή επικαλύψεων του έργου της Υπηρεσίας με το ελεγκτικό έργο της Α.Α.Δ.Ε. και των διωκτικών σωμάτων της παραγράφου 4, β) η υποβολή μη δεσμευτικών προτάσεων προς τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος για την προτεραιοποίηση των δράσεων της Υπηρεσίας, γ) η παρακολούθηση της πορείας των υποθέσεων που αφορούν σε μείζονος ποινικής απαξίας φορολογικά εγκλήματα και οποιαδήποτε άλλα συναφή οικονομικά εγκλήματα που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού

Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως δε η παρακολούθηση της έγκαιρης διαβίβασης των πορισματικών εκθέσεων στην Α.Α.Δ.Ε., και της σύνταξης των σχετικών μηνυτήριων αναφορών, και δ) η αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών, στο μέτρο που αυτή επιτρέπεται με βάση το άρθρο 2 του παρόντος νόμου. Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος εποπτεύει τη λειτουργία του συντονιστικού οργάνου και δύναται να λαμβάνει υπόψιν τις προτάσεις του για την προτεραιοποίηση δράσεων της υπηρεσίας σε υποθέσεις που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος ενημερώνεται για όλες τις καταγγελίες και τις πληροφορίες που περιέχονται στις υπηρεσίες της παραγράφου 3 του άρθρου 388 Ν. 4512/2018, για εγκλήματα της αρμοδιότητας του, αξιολογεί δε και διερευνά τις πληροφορίες αυτές, καθώς και κάθε άλλη πληροφορία που περιέρχεται σε γνώση του, σχετικά με αυτά, με οποιονδήποτε τρόπο και μέσο, προτάσσοντας εκείνες τις υποθέσεις που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την άσκηση των καθηκόντων του ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος έχει την εποπτεία, καθοδήγηση και το συντονισμό των ενεργειών των γενικών κατά το άρθρο 31παρ.1περ.α,β' του Κ.Π.Δ. και των ειδικών κατά το άρθρο 31παρ.1περ.γ' του ΚΠΔ προανακριτικών υπαλλήλων, ιδίως δε υπαλλήλων: α) της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), κατόπιν αίτησής της, β) της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της ΑΑΔΕ, γ) των Τελωνείων, δ) της Ελεγκτικής Υπηρεσίας Τελωνείων (ΕΛΥΤ), ε) του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ), στ) της Διεύθυνσης Οικονομικής Αστυνομίας (Δ.Ο.Α.) και ζ) της Διεύθυνσης Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος (ΔΕΟΕ) εντός των σχετικών αρμοδιοτήτων τους.

Με τις διατάξεις των άρθρων 381 έως 389 του ν. 4512/2018 (ΦΕΚ Α 5/17-1-2018) συστήθηκε σε επίπεδο Διεύθυνσης στο Υπουργείο Οικονομικών, υπαγομένης απ' ευθείας στο Υπουργό Οικονομικών, η Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος, η οποία τελεί υπό την καθοδήγηση και το συντονισμό του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Ήδη με το Π.Δ. 84/2019 η παραπάνω νεοσυσταθείσα διεύθυνση υπήχθη στη Γενική Γραμματεία Φορολογικής Πολιτικής και Δημόσιας Περιουσίας του Υπουργείου Οικονομικών, όπου επίσης υπήχθησαν: α) η Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής, η Διεύθυνση Φορολογικής Πολιτικής του άρθρου 35 του Π.Δ. 142/2017 (Α' 181), β) οι υπαγόμενες στην καταργούμενη Γενική

Γραμματεία Δημόσιας Περιουσίας υπηρεσίες των άρθρων 71 έως 78 του ίδιου Π.Δ. και γ) οι υπαγόμενες στην καταργούμενη Ειδική Γραμματεία του Σώματος Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος υπηρεσίες των άρθρων 79 έως 83 του ίδιου Π.Δ..

Η Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος (Δ.Ε.Ο.Ε.), έχει τοπική αρμοδιότητα σε όλη την Επικράτεια και αποστολή της είναι αποκλειστικά η διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τέλεσης μείζονος ποινικής απαξίας φορολογικών εγκλημάτων που προβλέπονται στα άρθρα 66 επ. του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (Κ.Φ.Δ., ν. 4174/2013, Α'170) και οποιωνδήποτε άλλων απολύτως συναφών οικονομικών εγκλημάτων, που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόπιν παραγγελίας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του αναπληρωτή του ή των εισαγγελικών λειτουργών που τον επικουρούν. Ειδικότερα η ΔΕΟΕ είναι αρμόδια για: α) την διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τέλεσης φορολογικών εγκλημάτων και οποιωνδήποτε άλλων συναφών οικονομικών εγκλημάτων, σύμφωνα με την κατά την παράγραφο 1 αποστολή της, αποκλειστικά κατόπιν παραγγελίας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του αναπληρωτή του ή των εισαγγελικών λειτουργών που τον επικουρούν, β) τη σύνταξη πορισματικών εκθέσεων σε εκτέλεση των εισαγγελικών παραγγελιών που της απευθύνονται, γ) τη διοικητική υποστήριξη και μέριμνα και την εξασφάλιση των υλικών και μέσων, που απαιτούνται για την εύρυθμη λειτουργία της σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες, και δ) τη συλλογή, τήρηση και διαρκή ενημέρωση του αρχείου της σχετικά με την εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία που αφορά στην αποκάλυψη και δίωξη φορολογικών και οποιωνδήποτε άλλων συναφών οικονομικών εγκλημάτων καθώς και τήρηση αρχείου διοικητικής και ποινικής νομολογίας για τα θέματα αυτά. Το προσωπικό της κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του έχει την ιδιότητα των ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων κι ενεργεί κατόπιν παραγγελίας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του αναπληρωτή του ή των εισαγγελικών λειτουργών που τον επικουρούν.

Όσον αφορά δε την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) η διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης παραγγέλλεται αποκλειστικά και μόνο στους τελωνειακούς υπαλλήλους και τους υπαλλήλους της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων μόνο για υποθέσεις που εμπίπτουν στις ελεγκτικές τους

αρμοδιότητες. Οι λοιποί υπάλληλοι της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) που έχουν προανακριτικά καθήκοντα σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, διενεργούν προκαταρκτική εξέταση ή προανάκριση κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας που εκδίδεται μόνο μετά από αίτημα της ελεγκτικής υπηρεσίας της ΑΑΔΕ, στην οποία ανήκουν, προς τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος. Η παραπάνω πρόβλεψη είχε εισαχθεί στο άρθρο 17^Α Ν.2523/1997 με το άρθρο 17 Ν.4491/2017 κι επαναμβάνεται πλέον στο άρθρο 33παρ.5 του Νέου ΚΠΔ (Ν.4620/2019). Για το ζήτημα της εκτέλεσης εισαγγελικών παραγγελιών για τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης επί φορολογικών αδικημάτων σε υποθέσεις που μεταφέρθηκαν (επιστράφηκαν) από την Α.Α.Δ.Ε., η Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος εξέδωσε, κατόπιν του υπ' αριθμ. πρωτ. 7011/5/Υ27/23-10-2018 εγγράφου της Δ.Ο.Α., την υπ' αριθμ. πρωτ. 34143/2018 Γνωμοδότηση (δημοσιευμένη στην ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ), στην οποία διευκρινίζονται πλείονα ζητήματα που αφορούν την αρμοδιότητα της Δ.Ο.Α., ως ανακριτική αρχή, την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων και τη Διεύθυνση Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος, που, όπως προαναφέρθηκε, τελεί υπό την καθοδήγηση και το συντονισμό του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος.

Σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 33παρ.5 ΚΠΔ, ως ισχύει, μετά την ολοκλήρωση της προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος ή ο αναπληρωτής του, εφόσον κρίνουν ότι συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση ποινικής δίωξης, διαβιβάζουν τη δικογραφία στους κατά τόπο αρμόδιους για την ποινική δίωξη εισαγγελείς πρωτοδικών, με παραγγελία άμεσης άσκησης ποινικής δίωξης. Αν ο εισαγγελέας οικονομικού εγκλήματος ή ο αναπληρωτής του κρίνει ότι δεν προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνηση της ποινικής δίωξης, θέτει την υπόθεση στο αρχείο και υποβάλλοντας τη δικογραφία στον εποπτεύοντα κατά την παρ. 2 αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, αναφέρει τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη. Ο τελευταίος, σε περίπτωση που διαφωνεί, έχει δικαίωμα να παραγγείλει την άσκηση ποινικής δίωξης, εκθέτοντας στην παραγγελία του συνοπτικά τους λόγους που τη δικαιολογούν. Στο σημείο αυτό εντοπίζεται μία σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με τα ισχύσαντα υπό το καθεστώς του άρθρου 17^Α Ν.2523/1997, σύμφωνα με το οποίο το πόρισμα περί αρχειοθέτησης κατ' άρθρ. 43 ΚΠΔ υποβαλλόταν από τον χειριζόμενο την ποινική δικογραφία εισαγγελικό λειτουργό στον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, ο

οποίος ήταν αρμόδιος είτε να εγκρίνει την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, είτε να διατάξει την περαιτέρω διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης.

Περαιτέρω στο άρθρο 33παρ.6 ΚΠΔ, ως ισχύει, προβλέπεται ότι με σύμφωνη γνώμη του εποπτεύοντος Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος και ο αναπληρωτής αυτού μπορούν να παραγγέλλουν τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης από τον κατά τόπο αρμόδιο εισαγγελέα πρωτοδικών μετά το πέρας της οποίας ενημερώνονται εγγράφως για την πορεία της.

Ομοίως στα καθήκοντα του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, ανήκει η εποπτεία, η καθοδήγηση και ο συντονισμός των ενεργειών των γενικών κατά το άρθρο 31παρ.1περ.α,β' ΚΠΔ και των ειδικών κατά το άρθρο 31παρ.1περ.γ' ΚΠΔ προανακριτικών υπαλλήλων, κατά τη διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τελέσεως των αδικημάτων αρμοδιότητας του. Ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς, όταν λάβει την μήνυση, την έγκληση ή την αναφορά για την τέλεση πράξης από αυτές που αναφέρονται στο άρθρο 1 του παρόντος, ενεργεί σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 43 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και παραγγέλλει την άσκηση ποινικής δίωξης. Ομοίως αν ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς θέσει στο αρχείο την μήνυση ή αναφορά, ως μη στηριζόμενη στον νόμο, προφανώς αβάσιμη στην ουσία της ή ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης ή επειδή δεν προέκυψαν επαρκείς ενδείξεις που δικαιολογούν την άσκηση ποινικής δίωξης, υποβάλλει τη δικογραφία στον εποπτεύοντα Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου και αναφέρει τους λόγους για τους οποίους δεν άσκησε ποινική δίωξη. Ο τελευταίος μπορεί να παραγγείλει είτε τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης είτε την άσκηση ποινικής δίωξης, εκθέτοντας στην παραγγελία του συνοπτικά τους λόγους που τη δικαιολογούν (άρθρ. 36παρ.1 ΚΠΔ). Ειδικά για την υποστήριξη του έργου του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς και των Εισαγγελέων που τον συνεπικουρούν, λειτουργεί αυτοτελές Γραφείο Ειδικών Εμπειρογνομόνων, το οποίο διευθύνεται από τον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς. Οι ειδικοί αυτοί επιστήμονες συνεπικουρούν με κάθε πρόσφορο τρόπο το έργο του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς καθώς και των γενικών και ειδικών προανακριτικών υπαλλήλων κατά την προκαταρκτική εξέταση επί των εγκλημάτων της παρ. 3 του προηγούμενου άρθρου, για την ακριβέστερη διάγνωση και κρίση γεγονότων για τα οποία απαιτούνται ειδικές γνώσεις επιστήμης ή τέχνης, δεν εξετάζονται όμως ως μάρτυρες. Ο ορισμός των προσώπων αυτών γίνεται με πράξη του εισαγγελέα

εγκλημάτων διαφθοράς μεταξύ αυτών που υπηρετούν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, σε εξαιρετικές δε περιπτώσεις και από τον ιδιωτικό τομέα, εφόσον στο δημόσιο δεν υπηρετούν πρόσωπα με τις γνώσεις αυτές, εφαρμόζονται δε αναλόγως ως προς αυτούς οι διατάξεις των άρθρων 188 έως 193 ΚΠΔ (άρθρ. 36παρ.2 ΚΠΔ).

Στο έργο τους, τόσο ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, όσο και ο Εισαγγελέας Εγκλημάτων Διαφθοράς επικουρείται από επιστημονικό προσωπικό, δύναται να εντέλει ειδικές ανακριτικές αρχές με εξειδικευμένη αρμοδιότητα και τεχνογνωσία, ενώ διαθέτει ειδικά εργαλεία, όπως για παράδειγμα πορισματικές αναφορές των ειδικών ανακριτικών υπαλλήλων, εκθέσεις εποπτικών αρχών (Τ.τ.Ε., Κεφαλαιαγορά, Εσωτερικές Υπηρεσίες Υπουργείων κ.λ.π.).

Αυτοπρόσωπη προκαταρκτική εξέταση

Μια συνηθισμένη πρακτική που ακολουθείται από τους υπηρετούντες στο γραφείο Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος για τη διερεύνηση των ιδιαίτερα μεγάλης βαρύτητας φορολογικών και οικονομικών εγκλημάτων που υπάγονται στην αρμοδιότητά τους, είναι η αυτοπρόσωπη προκαταρκτική εξέτασης με σκοπό την ταχύτερη συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για την εξιχνίαση μιας εγκληματικής δραστηριότητας και την άμεση δίωξη των δραστών της. Νομοθετικό θεμέλιο αυτής της πρακτικής θεωρείται το άρθρο 30 του ισχύοντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας¹, σύμφωνα με το οποίο «Ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών μπορεί να ενεργεί προκαταρκτική εξέταση για να κρίνει αν πρέπει να ασκήσει ποινική δίωξη. Μπορεί ακόμα να παρευρίσκεται ο ίδιος ή ένας από τους αντεισαγγελείς που υπάγονται σε αυτόν κατά την ενέργεια κάθε ανάκριτικής πράξης και να ενημερώνεται οποτεδήποτε ως προς τα έγγραφα που αφορούν την ανάκριση». Εξάλλου και στο Ν. 2523/1997 που θεμελίωσε το θεσμό του Οικονομικού Εισαγγελέα, είχε περιληφθεί πρόβλεψη για τη δυνατότητα αυτοπρόσωπης διενέργειας προκαταρκτική εξέταση προανάκρισης τόσο από τον ίδιο τον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή τον Αναπληρωτή του όσο και από τους λοιπούς εισαγγελείς που τον συνεπικουρούν. Ειδικότερα σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 17Α του Ν. 2523/1997, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 63 Ν.4472/2017: «3. Ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος έχει ως αρμοδιότητα τη διενέργεια ερευνών, προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης για την εξακρίβωση τελέσεως κάθε είδους φορολογικών και οικονομικών εγκλημάτων και οποιωνδήποτε άλλων συναφών, εφόσον αυτά διαπράττονται σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, νομικών προσώπων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή βλάπτουν σοβαρά την εθνική οικονομία», ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 5α του ίδιου άρθρου «5.α) Για τη διερεύνηση των υποθέσεων που ανήκουν στην αρμοδιότητά του ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, ο αναπληρωτής αυτού και οι εισαγγελικοί λειτουργοί που τον συνεπικουρούν μπορούν να παραγγέλλουν τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης αποκλειστικά από τους κατά την παράγραφο 3 γενικούς ή ειδικούς προανακριτικούς υπαλλήλους....». Οι ρυθμίσεις αυτές

¹ Αντίστοιχο του άρθρου 31 του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

ενσωματώθηκαν αυτούσιες και στο άρθρο 33παρ.3εδ.α' και παρ.5εδ.α' του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019, ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019). Από τις παραπάνω διατάξεις συνάγεται ότι εναπόκειται στην απόλυτη διακριτική ευχέρεια του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος να διενεργήσει ο ίδιος ή να αναθέσει σε κάποιον από τους εισαγγελείς, που τον συνεπικουρούν το έργο της ολοκλήρωσης της προκαταρκτικής εξέτασης σε ποινικές υποθέσεις που εκκρεμούν στο γραφείο του. Η πρακτική αυτή επιλέγεται ιδίως σε υποθέσεις, όπου τα φερόμενα ως διαπραχθέντα αδικήματα είναι ιδιαίτερης μεγάλης βαρύτητας και μείζονος κοινωνικού ενδιαφέροντος τόσο από την άποψη του διακυβευόμενου εγκληματικού προϊόντος όσο κι από την άποψη της χρονικής διάρκειας διάπραξής τους και του πλήθους των συμμετεχόντων σ' αυτήν προσώπων (συνήθως πρόκειται για εγκληματικές οργανώσεις ή για (ημεδαπά ή αλλοδαπά) νομικά πρόσωπα, που φαινομενικά μεν αναπτύσσουν μία νόμιμη δραστηριότητα στη χώρα μας, στην πραγματικότητα όμως προβαίνουν σε σωρεία οικονομικών εγκλημάτων με απώτερο σκοπό την αύξηση των κερδών τους και πιθανόν τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες).

Υπό τον όρο αυτοπρόσωπη προκαταρκτική εξέταση καλύπτονται όλες εκείνες οι ανακριτικές ενέργειες, που απαιτούνται για την εξιχνίαση των διερευνούμενων εγκληματικών δραστηριοτήτων και οι οποίες στην προκειμένη περίπτωση δε γίνονται απλώς υπό την εποπτεία του αρμόδιου Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος σύμφωνα με όσα προβλέπονται στα άρθρα 30παρ.1εδ.β' ΚΠΔ και 33παρ.3εδ.τελ. του ισχύοντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αλλά από τον ίδιο προσωπικά με τη συνδρομή ενδεχομένως κι άλλων προανακριτικών υπαλλήλων ή υπηρεσιών. Δεδομένου δε ότι σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 34παρ.1 ΚΠΔ, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, ο Αναπληρωτής του και οι εισαγγελείς που συνεπικουρούν το έργο του, έχουν, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, πρόσβαση σε πληροφορίες που εμπίπτουν στη σφαίρα του φορολογικού, τραπεζικού, χρηματιστηριακού και κάθε άλλου (εκτός του δικηγορικού) απορρήτου, αντιλαμβάνεται κανείς ότι κατά τη διάρκεια της διενεργούμενης αυτοπροσώπως προκαταρκτικής εξέτασης ο εκάστοτε χειριζόμενος την υπόθεση εισαγγελικός λειτουργός μπορεί να απευθύνει απευθείας έγγραφα αιτήματα προς τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τις φορολογικές υπηρεσίες της Χώρας, ζητώντας οικονομικά ή φορολογικά δεδομένα, στα οποία οι λοιπές εισαγγελικές αρχές (πέραν φυσικά και του εισαγγελέα διαφθοράς) δεν θα είχαν πρόσβαση παρά μόνο αν

πληρούνταν οι προϋποθέσεις για την άρση του τραπεζικού και φορολογικού απορρήτου, όπως αυτές προβλέπονται στα άρθρα 3 Ν.1059/1971 και 14 Ν. 4174/2013. Οι δυνατότητές του αυτές διευρύνονται ακόμα περισσότερο, εάν αναλογιστεί κανείς ότι δεν δεσμεύεται ούτε από τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 177 ΚΠΔ, η οποία, κατά ρητή πρόβλεψη του άρθρου 65 του Ν.4356/2015 και ήδη του άρθρου 14 του Ν.4637/2019, δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις κακουργηματικού χαρακτήρα πράξεων, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του εισαγγελέα οικονομικού εγκλήματος ή του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς υπό τους όρους βέβαια που παρατέθηκαν παραπάνω. Μάλιστα μετά την πρόσφατη προσθήκη² στο άρθρο 34παρ.1 ΚΠΔ και δεύτερου εδαφίου σύμφωνα με το οποίο *«ειδικώς η πρόσβαση σε κάθε πληροφορία ή στοιχείο του τηλεπικοινωνιακού απορρήτου (Ν. 2225/1994) επιτρέπεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες αποτυπώνεται και τεκμηριώνεται η αντικειμενική υπόσταση κακουργήματος»*, είναι αυτονόητο ότι διευρύνεται ακόμα περισσότερο η ανακριτική ευχέρεια του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, του Αναπληρωτή του και των εισαγγελικών λειτουργών που τον συνεπικουρούν³. Είναι δε ευνόητο ότι οι παραπάνω εισαγγελικοί λειτουργοί μπορούν να προβαίνουν σε όλες τις προβλεπόμενες στον ΚΠΔ ανακριτικές ενέργειες προς περαιτέρω διαλεύκανση της υπό διερεύνηση εγκληματικής δραστηριότητας, όπως έρευνες σε κατοικίες, κατασχέσεις, αυτοψίες, λήψη μαρτυρικών καταθέσεων ή έγγραφων βεβαιώσεων, συγκέντρωση κρίσιμων εγγράφων που τηρούνται σε αρχεία άλλων δημοσίων υπηρεσιών ή νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, συλλογή στοιχείων από αλλοδαπές αρχές μέσω δικαστικής συνδρομής κλπ. Πάντως κατά τη διάρκεια της αυτοπροσώπως διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης οι παραπάνω εισαγγελικοί λειτουργοί έχουν, ανά πάσα στιγμή το δικαίωμα να ζητήσουν τη συνδρομή είτε των προανακριτικών υπαλλήλων της ειδικά συσταθείσας για το σκοπό αυτό Διεύθυνσης Ερευνών Οικονομικού Εγκλήματος είτε τη συνδρομή κι άλλων προανακριτικών υπαλλήλων (παισιματοδικών, αστυνομικών ή τελωνειακών υπαλλήλων κλπ.), εάν κι εφόσον κρίνουν ότι για την επιτυχή ολοκλήρωση μιας ανακριτικής ενέργειας είναι αναγκαία η παρουσία και η επιστημονική συμβολή τους. Άλλωστε υπάρχουν ανακριτικές ενέργειες, όπως για παράδειγμα οι κατ' οίκον

² Με το άρθρο 43 Ν.4640/2019 (ΦΕΚ Α' 190/30.11.2019).

³ Η ευχέρεια αυτή παρέχεται και στον Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, τον Αναπληρωτή του και τους εισαγγελικούς λειτουργούς που τον συνεπικουρούν, κατά ρητή νομοθετική πρόβλεψη στο άρθρο 36παρ.3 ΚΠΔ, που ορίζει ότι εφαρμόζεται σ' αυτούς αναλόγως η διάταξη του άρθρου 34παρ.1 ΚΠΔ.

έρευνες, που εκ των πραγμάτων δεν μπορούν να γίνουν χωρίς την παρουσία προανακριτικών υπαλλήλων, όπως οι ανωτέρω, που μέσω του θεσμικού τους ρόλου και των γνώσεων τους εγγυώνται ένα ασφαλές αποτέλεσμα. Σε περίπτωση δε που από την ως άνω διενεργούμενη προκαταρκτική εξέταση προκύψουν ενδείξεις ενοχής σε βάρος συγκεκριμένων προσώπων, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, ο Αναπληρωτής του ή οι λοιποί Εισαγγελείς που συνεπικουρούν το έργο του, περατώνουν την έρευνα καλώντας σε έγγραφες εξηγήσεις τα πρόσωπα αυτά, αφού τα ενημερώσουν για το σύνολο των δικαιωμάτων τους σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 243 ΚΠΔ. Στη συνέχεια η δικογραφία που σχηματίζεται διαβιβάζεται στους κατά τόπο αρμόδιους για την ποινική δίωξη εισαγγελείς πρωτοδικών, με την παραγγελία άμεσης άσκησης ποινικής δίωξης.

Μέσω της ως άνω περιγραφόμενης πρακτικής της αυτοπρόσωπης προκαταρκτικής εξέτασης είναι πρόδηλο ότι επιτυγχάνεται η επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας, καθώς πλέον οι ανακριτικές ενέργειες γίνονται από τον ίδιο τον εισαγγελέα που χειρίζεται την υπόθεση κι όχι απλώς υπό την εποπτεία του κι έτσι μπορούν, άμεσα και δίχως εσωτερικές αγκυλώσεις, να διαλευκανθούν όλες οι κρίσιμες πτυχές μιας υπόθεσης. Είναι προφανές ότι λόγω της εξειδικευμένης γνώσης και πρακτικής εμπειρίας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, του Αναπληρωτή του και των Εισαγγελέων που τον συνεπικουρούν, σε περίπτωση αυτοπρόσωπης προκαταρκτικής εξέτασης διευκολύνεται το έργο του εντοπισμού εκείνων των στοιχείων της υπόθεσης που χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης κι έτσι η έρευνα επικεντρώνεται σ' αυτά με σημαντικότερο πλεονέκτημα την εξοικονόμηση σημαντικού χρόνου και την ταχύτερη εξιχνίαση μιας εγκληματικής δραστηριότητας. Παράλληλα αποφεύγονται εσωτερικές αγκυλώσεις της ποινικής διαδικασίας, που άλλοτε οφείλονται σε ελλιπείς γνώσεις των υπαλλήλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών σε ζητήματα ποινικού δικαίου κι άλλοτε προκαλούνται από τον ιδιαίτερα αυξημένο φόρτο εργασίας που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι ανακριτικές αρχές (ΔΕΟΕ, διεύθυνση οικονομικής αστυνομίας, ΣΔΟΕ, τελωνειακές αρχές) που είναι επιφορτισμένες με τη δίωξη του οικονομικού εγκλήματος. Άλλωστε μέσω της απευθείας ανάθεσης ορισμένων υποθέσεων στους Εισαγγελείς Οικονομικού Εγκλήματος για αυτοπρόσωπη προκαταρκτική εξέταση λαμβάνει χώρα και μία άτυπη προτεραιοποίησή τους, η οποία λόγω της μείζονος σημασίας που εμφανίζουν από ποινικής και κοινωνικής σκοπιάς, είναι απολύτως θεμιτή και επιβεβλημένη ενόψει

μάλιστα και της ρύθμισης του άρθρου 17Απαρ.4 του Ν.2523/1997, όπου ειδικότερα δίνεται στον Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος η δυνατότητα να προτάσσει εκείνες τις υποθέσεις που βλάπτουν σοβαρά τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μάλιστα σε ορισμένες υποθέσεις λόγω του έντονου ενδιαφέροντος και της πολυσχιδούς εγκληματικής δράσης που διερευνάται, η προκαταρκτική εξέταση ανατίθεται και σε πλείονες εισαγγελείς του άρθρου 17Απαρ.1 του Ν.2523/1997 για λόγους ταχύτερης περάτωσης της ποινικής διαδικασίας κι ευχερέστερης περισυλλογής των στοιχείων. Τέλος μέσω της αυτοπρόσωπης διενέργειας της προκαταρκτικής εξέτασης εντείνεται ο βαθμός εχεμύθειας που πρέπει να διέπει την ποινική διαδικασία, καθώς αυτομάτως περιορίζεται ο κύκλος των προσώπων που εμπλέκονται στο χειρισμό μιας υπόθεσης κι εναπόκειται στην κρίση του εισαγγελέα να αποφασίσει εάν, τότε και σε ποιο βαθμό θα ζητήσει την συνδρομή κι άλλων προανακριτικών υπαλλήλων. Έτσι διατηρείται ευχερέστερα η εποπτεία των εγγράφων και των λοιπών αποδεικτικών στοιχείων της δικογραφίας και διασφαλίζεται η μυστικότητα της διαδικασίας, που, ως γνωστόν, αποτελεί βασική αρχή του ποινικού δικαίου, καθώς με τον τρόπο αυτό προστατεύεται το δικαίωμα του κατηγορουμένου σε δίκαιη δίκη (άρθρ. 6παρ.1 ΕΣΔΑ) και η ανθρώπινη αξία του ως συνταγματικώς κατοχυρωμένο δικαίωμα (άρθρ. 2 Συντ.).

Ειδικά καθεστώτα μαρτύρων.

Με την υποπαράγραφο ΙΕ.15. του άρθρου πρώτου Ν.4254/2014 προστέθηκε για πρώτη φορά στον προϊσχύσαντα Κ.Π.Δ. το άρθρο 45B με τίτλο «Αποχή από ποινική δίωξη μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος». Κατά τη ψήφιση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019, ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019) το άρθρο αυτό αναριθμήθηκε σε άρθρο 47, χωρίς στην ουσία να τροποποιηθεί το περιεχόμενό του πέρα από την προσθήκη ενός τελευταίου εδαφίου στην παράγραφο 3 σύμφωνα με το οποίο *«Αν ανακληθεί η πράξη χαρακτηρισμού μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, ο αρμόδιος αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου ανακαλεί την παραγγελία του για την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη»*.

Ειδικότερα σύμφωνα με την προσφάτως ψηφισθείσα διάταξη του άρθρου 47 του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, *«1. Σε υποθέσεις σχετικές με τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ και τις συναφείς με αυτές πράξεις, είναι δυνατόν, μετά από έγκριση του αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς, να χαρακτηρίζεται ως μάρτυρας δημοσίου συμφέροντος με πράξη του κατά τόπον αρμόδιου εισαγγελέα πλημμελειοδικών ή του εισαγγελέα εγκλημάτων διαφθοράς όποιος, χωρίς να εμπλέκεται καθ' οιονδήποτε τρόπο στις εν λόγω πράξεις και χωρίς να αποβλέπει σε ίδιον όφελος, συμβάλλει ουσιωδώς, με τις πληροφορίες που παρέχει στις διωκτικές αρχές, στην αποκάλυψη και δίωξή τους. Η κατά το προηγούμενο εδάφιο πράξη του εισαγγελέα μπορεί να ανακαλείται με τον ίδιο τρόπο και σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής δίκης, αν ο εισαγγελέας κρίνει ότι δεν συντρέχουν οι λόγοι που τον οδήγησαν στην έκδοσή της. 2. Αν έχει υποβληθεί έγκληση ή μήνυση για τα εγκλήματα της ψευδούς κατάθεσης, της ψευδούς καταμήνυσης, της συκοφαντικής δυσφήμισης ή της παραβίασης υπηρεσιακού απορρήτου του ποινικού κώδικα ή για τις πράξεις των παρ. 4 ή 8 του άρθρου 22 του ν. 2472/1997 σε υπόθεση σχετική με τις αξιόποινες πράξεις που αναφέρονται στην προηγούμενη παράγραφο, ο αρμόδιος για την άσκηση της ποινικής δίωξης εισαγγελέας, πριν από κάθε άλλη ενέργεια, ενημερώνει σχετικά τον αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς. 3. Αν ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου κρίνει μετά από την κατά την προηγούμενη παράγραφο ενημέρωσή του ότι η ποινική δίωξη των εγκλημάτων*

της προηγούμενης παραγράφου δεν είναι απαραίτητη για την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, μπορεί να παραγγείλει στον αρμόδιο για την άσκηση της ποινικής δίωξης εισαγγελέα την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη για τις εν λόγω πράξεις. Αν ανακληθεί η πράξη χαρακτηρισμού μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, ο αρμόδιος αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου ανακαλεί την παραγγελία του για την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη».

Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και προς περαιτέρω διασαφήνιση του περιεχομένου του άρθρου 45B (και ήδη 47) ΚΠΔ εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 7/2015 Γνωμοδότηση του Αντεισαγγελέα Εφετών Αθηνών¹, η οποία, μεταξύ άλλων, ανέφερε τα εξής:

Με την προσθήκη του άρθρου 45B στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας η χώρα μας ανταποκρίθηκε στις διεθνείς της υποχρεώσεις και ιδίως στο άρθρο 33 της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά της Διαφθοράς (2003), που κυρώθηκε με το Ν. 3666/2008 (Α' 105) και στο άρθρο 22 της Σύμβασης του Ποινικού Δικαίου του Συμβουλίου της Ευρώπης (1999), που κυρώθηκε με το Ν 3560/2007 (Α' 103), καθώς και σε σχετικές συστάσεις που είχαν απευθύνει στη χώρα οι αρμόδιοι διεθνείς οργανισμοί και ιδίως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) στο πλαίσιο της Τρίτης Αξιολόγησης για την εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΟΣΑ για την καταπολέμηση της δωροδοκίας στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές. Δεν επρόκειτο άλλωστε για τη μόνη δέσμευση της Ελληνικής Δημοκρατίας, η οποία μετέχει ενεργώς στην κοινή προσπάθεια της παγκόσμιας κοινότητας για την καταπολέμηση της διαφθοράς. Η σχετική υποχρέωση συμπληρώνεται από πλήθος μη νομικώς δεσμευτικών διατάξεων, τις οποίες πάντως η Ελλάδα έχει δεσμευθεί να τηρεί: μεταξύ αυτών το κεφάλαιο 9 των Κατευθυντηρίων Αρχών της Παγκόσμιας Τράπεζας για τη συμμόρφωση σε θέματα ακεραιότητας (2010), το κεφάλαιο 6 των Κατευθυντηρίων Αρχών του ΟΟΣΑ για τις πολυεθνικές επιχειρήσεις (2008), τον Οδηγό Καλής Πρακτικής του ΟΟΣΑ για τους Εσωτερικούς Ελέγχους, τη Συμμόρφωση και την Ηθική (2010) και την απόφαση 1729 (2010) της Ολομελείας της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Δεν αγνοούνται επίσης πρωτοβουλίες της κοινωνίας των πολιτών όπως οι Κανόνες Συμπεριφοράς του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου (ICC) για την καταπολέμηση της εκβίασης και της δωροδοκίας (2005), οι Αρχές του Παγκόσμιου Οικονομικού Forum για την

¹ ΠοινΔνη 2015, σελ. 417.

αντιμετώπιση της διαφοράς (2005) και οι Επιχειρηματικές Αρχές για την αντιμετώπιση της διαφοράς της Διεθνούς Διαφάνειας (2003).

Σύμφωνα με το άρθρο 32 του Ν.3666/2008, σε εφαρμογή του οποίου τέθηκε το άρθρο 45B (και ήδη 47) ΚΠΔ, «1. Κάθε Κράτος Μέρος λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με το εσωτερικό νομικό του σύστημα και με βάση τις δυνατότητες του, για την παροχή αποτελεσματικής προστασίας έναντι πιθανών αντιποίνων ή εκφοβισμού σε μάρτυρες και πραγματογνώμονες που καταθέτουν σε σχέση με αδικήματα που ορίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και, όπου αρμόζει, στους συγγενείς τους και σε άλλα πρόσωπα, που συνδέονται στενά με αυτούς. 2. Τα μέτρα που προβλέπονται στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου μπορούν να περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου, στα οποία συμπεριλαμβάνεται και το δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη και τα ακόλουθα: (α) Τη θέσπιση διαδικασιών για την προστασία της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας των προσώπων αυτών, όπως, στο βαθμό που είναι απαραίτητο και εφικτό, με την εγκατάστασή τους σε άλλο μέρος και την έγκριση, όπου αρμόζει, της μη αποκάλυψης ή με την επιβολή περιορισμών στην αποκάλυψη πληροφοριών που αφορούν την ταυτότητα και το μέρος που βρίσκονται τα πρόσωπα αυτά, (β) Την πρόβλεψη αποδεικτικών κανόνων ώστε να μπορούν οι μάρτυρες και οι πραγματογνώμονες να καταθέτουν με τρόπο που να μην θίγεται η ασφάλεια των προσώπων αυτών, όπως η έγκριση να δοθεί η κατάθεση με τη χρήση της τεχνολογίας επικοινωνιών, όπως βίντεο ή άλλο επαρκές μέσο. 3. Τα Κράτη Μέλη εξετάζουν τη δυνατότητα σύναψης συμφωνιών ή ρυθμίσεων με άλλα Κράτη για την εγκατάσταση σε άλλο μέρος των προσώπων που αναφέρονται στην παρ. 1 του παρόντος άρθρου. 4. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου θα ισχύουν και για τα θύματα, εφόσον αυτά είναι μάρτυρες. 5. Κάθε Κράτος Μέρος, υπό τον όρο της εσωτερικής νομοθεσίας του, θα παρέχει τη δυνατότητα παρουσίας και εξέτασης των απόψεων και των ανησυχιών των θυμάτων σε κατάλληλα στάδια της ποινικής διαδικασίας κατά δραστών, με τρόπο που δεν θα θίγει τα δικαιώματα της υπεράσπισης».

Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 33 του ως άνω νόμου «Κάθε Κράτος Μέρος εξετάζει τη δυνατότητα ενσωμάτωσης στο εσωτερικό νομικό του σύστημα κατάλληλων μέτρων για την παροχή προστασίας έναντι αδικαιολόγητης μεταχείρισης σε οποιοδήποτε πρόσωπο καταγγέλλει καλόπιστα και με βάσιμους λόγους στις αρμόδιες αρχές, γεγονότα που αφορούν αδικήματα που ορίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση».

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 22 του Ν.3560/2007, που επιγράφεται «Προστασία συνεργατών δικαιοσύνης και μαρτύρων», *«Κάθε Μέρος πρέπει να υιοθετήσει τα μέτρα που είναι απαραίτητα για να παράσχει αποτελεσματική και κατάλληλη προστασία για: α) αυτούς που καταγγέλλουν τα ποινικά αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με τα άρθρα 2 έως 14 ή που συνεργάζονται άλλως με τις ανακριτικές ή διωκτικές αρχές, β) μάρτυρες που καταθέτουν σχετικά με τα αδικήματα αυτά».*

Η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 45B (και ήδη 47) ΚΠΔ αποσκοπεί στην παροχή προστασίας από αδικαιολόγητη μεταχείριση σε πρόσωπα τα οποία, χωρίς να εμπλέκονται τα ίδια στην τέλεση εγκλημάτων διαφθοράς, συμβάλλουν ουσιωδώς στην αποκάλυψη των εν λόγω εγκλημάτων με πληροφορίες που παρέχουν στις αρμόδιες διωκτικές αρχές («μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος» - «whistleblowers»). Βεβαίως η ελληνική έννομη τάξη διαθέτει ήδη διατάξεις για την προστασία τέτοιων προσώπων, ωστόσο αυτές βρίσκονται εγκατεσπαρμένες σε πολλαπλά νομοθετήματα και συνήθως αγνοούνται τόσο από τους εφαρμοστές του δικαίου όσο και από τους ενδιαφερόμενους πολίτες. Με τη διάταξη του άρθρου 45B (και ήδη 47) ΚΠΔ παρέχονται σημαντικά κίνητρα στα πρόσωπα που γνωρίζουν ή συμπεραίνουν επί τη βάσει συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών ότι τελούνται εγκλήματα διαφθοράς, να συμβάλουν στην αποκάλυψη τους και στη δίωξη των υπαιτιών. Τα εν λόγω πρόσωπα μπορούν με πράξη του κατά τόπον αρμόδιου εισαγγελέα ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς να λαμβάνουν την ιδιότητα του «μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος» και να απολαύουν ειδικής προστασίας για όσο χρόνο φέρουν την ως άνω ιδιότητα. Επίσης θεσπίζεται υπέρ των εν θέματι προσώπων η δυνατότητα οριστικής αποχής από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος τους, σε περίπτωση που έχει κατατεθεί εναντίον τους (αμυντική) καταγγελία περί τελέσεως εκ μέρους τους ψευδορκίας, ψευδούς καταμήνυσης ή και συκοφαντικής δυσφημήσεως. Ωστόσο, για να μην περιορίζεται υπέρμετρα η δικαστική προστασία, την οποία ενδέχεται να επιζητήσει ο υπάλληλος που θεωρεί ότι οι πληροφορίες του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του: α) θεσμοθετείται δυνατότητα αποχής από την ποινική δίωξη (και δυνατότητα ανάκλησης της εισαγγελικής πράξης με την οποία προσδόθηκε η ιδιότητα του μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος), β) ορίζεται ως προϋπόθεση περί οριστικής αποχής από την ποινική δίωξη, ότι η τελευταία δεν πρέπει να κρίνεται απαραίτητη για την προστασία του

δημοσίου συμφέροντος και γ) απαιτείται προς τούτο ομοφωνία μεταξύ του αρμοδίου για τη δίωξη των οικείων εγκλημάτων εισαγγελέως πλημμελειοδικών και του Εισαγγελέως Εγκλημάτων Διαφθοράς. Σε περίπτωση μη επιτεύξεως της εν λόγω συμφωνίας ασκείται ποινική δίωξη και εφαρμόζονται κατά περίπτωση τα άρθρα 59 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και 366 παρ. 2 του Ποινικού Κώδικα. Στον ίδιο σκοπό, ήτοι στην αποφυγή υπέρμετρης περιστολής της δικαστικής προστασίας, που αυτονόητα δικαιούται και ο άμεσα θιγόμενος από τις διακινούμενες από το μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος πληροφορίες, κατατείνει και το νέο εδάφιο που προστέθηκε στο άρθρο 47 του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σύμφωνα με το οποίο αν ανακληθεί η πράξη χαρακτηρισμού μάρτυρα δημοσίου συμφέροντος, ο αρμόδιος αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου ανακαλεί την παραγγελία του για την οριστική αποχή από την ποινική δίωξη. Από τη διατύπωση της διάταξης αυτής εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ανάκλησης της εισαγγελικής παραγγελίας περί οριστικής αποχής από την ποινική δίωξη, σε περίπτωση που για οποιονδήποτε λόγο χωρήσει ανάκληση του χαρακτηρισμού του μάρτυρα ως «δημοσίου συμφέροντος».

Έρευνες σε κατοικίες

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 253 ΠΔ, έρευνα είναι η ανακριτική πράξη με την οποία επιδιώκεται η ανεύρεση στοιχείων, τα οποία είναι χρήσιμα, είτε για τη βεβαίωση ορισμένου εγκλήματος, είτε για την ανακάλυψη ή σύλληψη των δραστών του, είτε, τέλος, για τη βεβαίωση ή αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε. Είναι δεδομένο ότι από τη φύση της η έρευνα, ως ανακριτική πράξη, προσβάλλει ατομικά δικαιώματα που προστατεύονται από το Σύνταγμα, όπως το άσυλο της κατοικίας και η αξία και ιδίως η τιμή του ανθρώπου (άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 2 του Συντάγματος). Για το λόγο αυτό ο τρόπος και οι προϋποθέσεις διεξαγωγής της κατ' οίκον έρευνας ρυθμίζονται ειδικά από τον Ποινικό Κώδικα. Το Σύνταγμά μας, για να περιβάλλει τον θεσμό της κατ' οίκον έρευνας με περισσότερες εγγυήσεις εξασφαλιστικές των ατομικών δικαιωμάτων των υπό έρευνα προσώπων και για να αποτρέψει τυχόν αυθαιρεσίες, επιτάσσει, όταν γίνεται σε κατοικία, η οποία κατά το πρώτο εδάφιο του άρθρου 9 του Συντάγματος αποτελεί άσυλο, να διενεργείται, σε κάθε περίπτωση, μόνο με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας. Και στις περιπτώσεις αυτές επιβάλλεται η έρευνα να διενεργηθεί, σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 εδ. γ' του Συντάγματος, μόνο από δικαστικό λειτουργό, του οποίου η παρουσία κατά τη διεξαγωγή της παρέχει πλήρεις εγγυήσεις προστασίας υπέρ του φορέα του οικιακού ασύλου, του οποίου παραβίαση θα γίνεται μόνον όταν υπάρχει απόλυτη ανάγκη. Ο δικαστικός λειτουργός (συνήθως εισαγγελικός λειτουργός ή πταισματοδίκης), πριν παρασταθεί, θα πρέπει να ελέγξει και να βεβαιωθεί ότι συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 253 ΠΔ, για να γίνει έρευνα, αλλιώς έχει καθήκον να μη νομιμοποιήσει με την παρουσία του παράνομη έρευνα. Η παρουσία του δικαστικού λειτουργού στις έρευνες έχει σκοπό: **α)** να διασφαλίσει τα ατομικά δικαιώματα αυτού που την υφίσταται (ερευνώμενου), **β)** να διασφαλίσει επίσης την αντικειμενικότητα των ευρημάτων της έρευνας και **γ)** να αποτρέψει τυχόν ψευδή αποτελέσματα αυτής της ανακριτικής πράξης, όπως την ενοχοποίηση αθώου ή την παράνομη απόκρυψη ευρημάτων.

Γι' αυτό ο εκπρόσωπος της δικαστικής εξουσίας, όταν συμμετέχει σε έρευνα, πρέπει να έχει στραμμένη την προσοχή του, με ιδιαίτερη επαγρύπνηση, σε όλες τις υλικές πράξεις υλοποίησής της και να μεριμνά για την πιστή εφαρμογή των

διατάξεων του άρθρου 256 ΠΔ που, σε έρευνες κατοικιών, επιβάλλουν: α) την αποφυγή περιττής δημοσιότητας, β) την αποφυγή κάθε ενόχλησης των ενοίκων, που δεν είναι απόλυτα αναγκαία για τους σκοπούς της έρευνας, γ) τη διαφύλαξη της υπόληψης των ενοίκων και δ) τη διεξαγωγή της έρευνας με κάθε ευπρέπεια και κοσμιότητα. Οι αρχές αυτές είναι γενικές και πρέπει αναλογικά να διέπουν και κάθε άλλη έρευνα, όταν σχετίζεται με παρουσία ανθρώπου.

Κατά το άρθρο 100παρ.3 του Π.Δ. 141/1991 ως κατοικία θεωρείται κάθε χώρος, στεγασμένος ή όχι που δεν είναι ελεύθερα προσιτός σε οποιονδήποτε, στον οποίο χώρο διαμένει κάποιος, έστω και προσωρινά, ακόμα και αν δεν είναι νόμιμος κάτοχος. Κατοικία θεωρείται ιδίως η οικία, όπου κάποιος κατοικεί μόνιμα ή προσωρινά με οποιαδήποτε ιδιότητα (ιδιοκτήτης, ενοικιαστής, νομέας), ημεδαπός ή αλλοδαπός, ο συνεχόμενος περιφραγμένος κλπ. χώρος, το δωμάτιο ξενοδοχείου, το μισθωμένο δωμάτιο, το πλοίο, βάρκα, σκηνή, καλύβα, παράπηγμα κλπ, που κατοικούνται και δεν είναι προσιτά στον καθένα και οποιοδήποτε οχήμα χρησιμοποιείται ως κατοικία είτε ακίνητο είτε κινούμενο.

Ανάλογες είναι και οι παραδοχές της επιστήμης και της νομολογίας ως προς την έννοια της κατοικίας. Έτσι γίνεται δεκτό ότι κατοικία είναι ο χώρος που χρησιμεύει ως κατάλυμα για ένα ή περισσότερα άτομα, ιδίως μία οικογένεια ή διατίθεται για χρήση, ακόμα δε και καταλύματα αστέγων ή σπηλιές ή κήποι περιφραγμένοι¹. Κριτήριο για την κατάφαση της έννοιας της «κατοικίας» δεν αποτελεί ο χρόνος διάρκειας της διαμονής. Κατοικία θεωρείται και το αυτοκίνητο, όταν χρησιμοποιείται για να διαμένει κάποιος σ' αυτό μόνιμα ή προσωρινά². Επίσης κατοικία θεωρείται και ο επαγγελματικός χώρος, όπως είναι το δικηγορικό γραφείο (ειδικά για τα γραφεία δικηγόρων καθώς για τις έρευνες και κατασχέσεις εγγράφων ή άλλων στοιχείων που βρίσκονται στα χέρια δικηγόρων ισχύουν οι ρυθμίσεις του άρθρου 49 Ν. 3026/1954). Αντιθέτως δεν αποτελούν κατοικίες οι υπηρεσίες του Δημοσίου ή ΝΠΔΔ, όπως και οι χώροι διαμονής των στρατιωτών και αστυνομικών. Επίσης δεν είναι κατοικία το πλοίο ως τέτοιο όταν είναι προσιτό στον καθένα (π.χ. το επιβατηγό)³.

Παλαιότερα υπήρχε διχογνωμία σχετικά με το επιτρεπτό της κατ' οίκον

¹ Μ. Μαργαρίτης, ΕρμΚΠΔ, σελ. 499

² ΓνμΔΕισΠλημΚατ 1/1978, ΠοινΧρ Α, 603

³ Α. Μαργαρίτης, ΕρμΚΠΔ, Τομ. Α', σελ. 948-949

έρευνας στο στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης. Από μερίδα της θεωρίας κυρίως υποστηριζόταν ότι προκαταρκτική εξέταση και κατ' οίκον έρευνα ήταν έννοιες ασύμβατες και τυχόν γενομένη έρευνα κατά το στάδιο της προκαταρκτικής εξέτασης ήταν μη νόμιμη και απολύτως άκυρη, διότι η προκαταρκτική εξέταση δεν περιλαμβανόταν στις περιπτώσεις που, κατά το άρθρο 251 ΚΠΔ, ήταν επιτρεπτή η διενέργεια έρευνας. Κατά την κρατούσα ωστόσο άποψη, η ουσιαστική αναβάθμιση της υποχρεωτικής προκαταρκτικής εξέτασης και η πλήρης ένταξή της στο ποινικό δικονομικό σύστημα συνεπαγόταν, παράλληλα με τη διεύρυνση των δικαιωμάτων του υπόπτου και τη διεύρυνση των υποχρεώσεων και επιβαρύνσεων του κατά τη διάρκεια της ερευνητικής αυτής διαδικασίας. Αυτή η εύλογη συνέπεια συνδεόταν ευθέως με τη μετάβαση από τον προερευνητικό - προαιρετικό χαρακτήρα της προκαταρκτικής εξέτασης στον ουσιαστικά ερευνητικό - υποχρεωτικό χαρακτήρα της, δηλαδή με τη μετάβαση της ερευνητικής αυτής διαδικασίας σε διαφορετικό επίπεδο νομοθετικών απαιτήσεων. Έτσι, σύμφωνα με την άποψη αυτή, κατά την ενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης ήταν επιτρεπτή η χρήση όλων των αποδεικτικών μέσων και η ενέργεια όλων των ανακριτικών πράξεων, εκτός από εκείνες που δεν συμβιβάζονται με τη φύση της προκαταρκτικής εξετάσεως, όπως π.χ. απολογία του κατηγορουμένου, μεταξύ δε των ανακριτικών πράξεων, που η ενέργεια τους κρινόταν επιτρεπτή κατά τη διενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης, περιλαμβανόταν και οι έρευνες⁴. Η κρατούσα αυτή άποψη υιοθετήθηκε πλέον ρητά από το νομοθέτη του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ο οποίος στο άρθρο 243παρ.1 προβλέπει τα εξής: *«Η προκαταρκτική εξέταση ενεργείται σύμφωνα με τα άρθρα 240, 241 και 245 παρ.1 εδάφιο δ' έως ζ' και με αυτή επιδιώκεται η συλλογή των αναγκαίων αποδεικτικών στοιχείων για να αποφασισθεί αν πρέπει να κινηθεί η ποινική δίωξη. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού κατά την προκαταρκτική εξέταση μπορούν να χρησιμοποιηθούν όλα τα αναφερόμενα στο άρθρο 178 αποδεικτικά μέσα και να διενεργηθούν όλες οι ανακριτικές πράξεις των άρθρων 253, 256, 257, 259, 260, 264 και 265 καθώς και όσες προβλέπονται σε ειδικούς νόμους»*.

Ειδικότερα οι έρευνες σε κατοικίες των φορολογουμένων

Με την υπ' αριθμ. 256/2014 γνωμοδότησή της η Α' Τακτική Ολομέλεια

⁴ ΓνωμΕισΑ.Π. 1/2009, ΠοινΔ/νη 2010, 438 = ΠοινΛογ 2009, 815

του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, αποφάνθηκε κατά πλειοψηφία ότι κείται εντός των πλαισίων του ισχύοντος Συντάγματος οι διατάξεις των άρθρων 25 παρ.3 και 40 παρ. 3 του Ν 4174/2013, που προβλέπουν την είσοδο οργάνων την φορολογικής διοίκησης στην κατοικία φορολογουμένων, με απλή εντολή του Εισαγγελέα και χωρίς την παρουσία δικαστικού λειτουργού, προκειμένου να διενεργούν φορολογικούς ελέγχους και να προβαίνουν σε έρευνες που αποσκοπούν στην είσπραξη φόρων και λοιπών εσόδων. Το σκεπτικό της πλειοψηφίας στην γνωμοδότηση αυτή, έχει κατά τα ενδιαφέροντα, εν προκειμένω, σημεία του, ως εξής: *«Παρά την απόλυτη και αδιάσπικτη διατύπωση της διατάξεως του άρθρου 9§1 εδάφιο α' του Συντάγματος, γίνεται δεκτό ότι η προβλεπόμενη σε αυτήν προστασία του ασύλου, αφορά μόνο στην κατ' οίκον έρευνα, που αποσκοπεί στη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων για την διαπίστωση εγκλημάτων, στην ανακάλυψη ή σύλληψη του δράστη και, εν γένει, στην πρόληψη ή καταστολή ενεργειών που συνιστούν ποινικά αδικήματα (βλ και άρθρο 253 Κ.ΠΔ). Αντιθέτως, κατά την κρατούσα και ορθότερα άποψη, γίνεται δεκτό ότι λιγότερο επαχθείς περιορισμοί, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για τον έλεγχο της τηρήσεως των νόμων, δεν εμπίπτουν στην υποχρέωση παρουσίας εκπροσώπου της δικαστικής εξουσίας για την διενέργεια κατ' οίκον έρευνας. Πρόκειται για τους ελέγχους και τις επιθεωρήσεις που διενεργούνται με σκοπό την άσκηση εποπτείας και ελέγχου στα πλαίσια της υγειονομικής, εργατικής, οικονομικής-επαγγελματικής και φορολογικής νομοθεσίας. Υπό τα ως άνω γενόμενα δεκτά, η διενέργεια φορολογικών ελέγχων και ερευνών στην κατοικία του φορολογούμενου, κατά τις διατάξεις των άρθρων 25 και 40 του Κ.Φ.Δ, με μόνη την εντολή του εισαγγελέα και χωρίς την παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής εξουσίας, δεν έρχεται αντιμέτωπη με το άρθρο 9 του Συντάγματος...».*

Μετά την έκδοση της ανωτέρω γνωμοδότησης η οποία ανοίγει το δρόμο για διενέργεια ερευνών σε κατοικίες φορολογουμένων χωρίς την παρουσία δικαστικού λειτουργού, τέθηκε το ζήτημα εάν και κατά πόσο κάτι τέτοιο συνάδει με τις ισχύουσες διατάξεις περί του ασύλου της κατοικίας. Λόγω δε του γενικότερου ενδιαφέροντος που εμφανίζει το παραπάνω ζήτημα ιδίως στις μέρες της οικονομικής κρίσης που βιώνουμε σήμερα και που για πολλούς σημαίνουν αυξημένες και μη εξυπηρετούμενες φορολογικές υποχρεώσεις, κλήθηκε, μετά από σχετικό ερώτημα της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων του Υπουργείου Οικονομικών, να γνωμοδοτήσει σχετικά ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου. Έτσι εκδόθηκε η υπ' αριθμόν 6/2014 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, η οποία, σε πλήρη

αντίθεση με την άποψη που κατά τα ως άνω υιοθέτησε η Α' Τακτική Ολομέλεια του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διενέργεια κατ' οίκον ερευνών από όργανα της φορολογικής διοίκησης, με απλή εντολή του εισαγγελέα και χωρίς την παρουσία δικαστικού λειτουργού, για οποιονδήποτε λόγο κι αν γίνονται αυτές και οποιονδήποτε σκοπό και αν εξυπηρετούν, κείνται εκτός του πλαισίου της συνταγματικής μας τάξης. Τα βασικότερα δε επιχειρήματα στα οποία στηρίχθηκε η παραπάνω γνωμοδότηση εντοπίζονται στα εξής:

Σύμφωνα με το άρθρο 9 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζεται ότι: «1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας. 2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παράβαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει». Με το άρθρο αυτό θεσπίζεται το άσυλο της κατοικίας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, με την απειλή ποινικών κυρώσεων κατά των παραβατών (άρθρα 239 και 251 του Π.Κ) και την υποχρέωση τους να αποζημιώσουν τον παθόντα. Ως κατοικία, κατά το πιο πάνω άρθρο, θεωρείται κάθε χώρος που χρησιμοποιείται για διαβίωση, διαμονή, ακόμη και για εργασία, που δεν είναι προσιτός σε όλους, στην έννοια δε αυτή εμπίπτει τόσο η αμιγής, όσο και η μικτή κατοικία, αυτή δηλαδή που χρησιμοποιείται και ως έδρα της επαγγελματικής δραστηριότητας του ατόμου. Οι εγγυήσεις του ασύλου της κατοικίας κατά το ισχύον Σύνταγμα, είναι δραστικότερες από εκείνες που παρείχαν τα Συντάγματα του 1952 και 1968, τα οποία προέβλεπαν κατ' οίκον έρευνα με μόνη προϋπόθεση την ύπαρξη σχετικού νόμου (τυπικού ή ουσιαστικού), χωρίς να απαιτούν την παρουσία κατ' αυτήν εκπροσώπου της δικαστικής αρχής. Ειδικότερα με το άρθρο 12 του Συντάγματος του 1952 οριζόταν ότι «Η κατοικία εκάστου είναι άσυλον. Ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ενεργείται, ειμή ότε και όπως ο νόμος διατάσσει. Οι παραβάται των διατάξεων τούτων τιμωρούνται επί καταχρήσει της εξουσίας της αρχής, υποχρεούνται δε εις πλήρη αποζημιώσιν του παθόντος και προσέτι εις ικανοποίησιν αυτού δια χρηματικού ποσού, ως νόμος ορίζει». Ταυτόσημη ήταν και η διατύπωση του άρθρου 13 του Συντάγματος του 1968, με το οποίο οριζόταν ότι «Η κατοικία εκάστου είναι άσυλον. Ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ενεργείται ειμή όταν και όπως ο νόμος ορίζει. 2. Οι παραβάται της ανωτέρω διατάξεως τιμωρούνται επί παραβιάσει του οικιακού ασύλου, υποχρεούνται

δε εις πλήρη αποζημίωσιν του παθόντος και εις ικανοποίησιν αυτού δια χρηματικού ποσού, ως νόμος ορίζει». Χρήσιμο είναι να σημειωθεί ότι η πρόβλεψη της παρουσίας εκπροσώπου της δικαστικής αρχής κατά την κατ' οίκον έρευνα, υπήρχε και στο Σύνταγμα του 1925 (άρθρο 12) σύμφωνα με το οποίο αυτή διεξαγόταν «πάντοτε παρούσης της δικαστικής αρχής».

Στην Ελληνική νομοθεσία υπάρχουν διάσπαρτες διατάξεις που προβλέπουν την έρευνα σε κατοικίες. Κυρίως όμως και πρωτίστως περιλαμβάνονται στον Κ.Π.Δ (άρθρα 253, 254, 255 και 256), χωρίς να παραβλέπεται το ότι και ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας (άρθρο 929, αλλά και ο Κ.Ε.Δ.Ε (άρθρο 11 του ΝΔ 356/1974), προβλέπουν τέτοιου είδους έρευνες στα πλαίσια της αναγκαστικής ή διοικητικής εκτέλεσης. Η παρουσία δικαστικού λειτουργού στις κατ' οίκον έρευνες, αποτελεί προϋπόθεση εκ των ουκ άνευ σε όλες τις περιπτώσεις, είτε πρόκειται περί ερευνών στα πλαίσια ανάκρισης, είτε περί τοιούτων στα πλαίσια αναγκαστικής ή διοικητικής εκτέλεσης, τούτο δε προκύπτει σαφώς από την αδιάστικτη διατύπωση του άρθρου 9 του Συντάγματος, στο οποίο δε γίνεται καμία διάκριση. Συνεπώς οι διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων, νόμων προγενέστερων του ισχύοντος Συντάγματος, που προβλέπουν την διενέργεια τέτοιου είδους ερευνών, πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της ως άνω συνταγματικής επιταγής, που απαιτεί αυτές να πραγματοποιούνται με την παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής αρχής (βλ. σχετ. Π. Δαγτόγλου: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα: έκδοση 1991 σελίδα 342, Γνωμ. Εισαγγ. Πρωτ. Πατρών 12/1975 Νο.Β. 23.1116, contra Γνωμ. Εισαγγ. Πρωτ. Πατρών 19/1975 Νο.Β 1117).

Στη συνταγματική θεωρία γίνεται δεκτό ότι λιγότερο επαχθείς περιορισμοί του ασύλου της κατοικίας, οι οποίοι είναι αναγκαίοι για τον έλεγχο της τήρησης του νόμου, όπως οι έλεγχοι και επιθεωρήσεις που διενεργούνται από όργανα της διοίκησης, με σκοπό την διαπίστωση της συμμόρφωσης των πολιτών στην κείμενη διοικητική νομοθεσία, στην έννοια της οποίας υπάγεται και η φορολογική τοιαύτη, δεν εμπίπτουν στο άρθρο 9 παρ.1 εδάφιο 3 του Συντάγματος, η έκφραση του οποίου «καμία έρευνα», πρέπει να ερμηνευθεί συσταλτικά. Διότι διαφορετικά, κατά την άποψη αυτή, καθίσταται σχεδόν αδύνατη η εποπτεία της τήρησης της εργατικής, υγειονομικής, φορολογικής κ.λπ νομοθεσίας (βλ. σχετ. Δαγτόγλου: Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, έκδοση 1991 σελίδα 344. Χρυσόγονου, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα: έκδοση 2006, σελίδα 249.

Σκουρής -Τάχος, Δίκαιο Δημόσιας Τάξης, έκδοση 1990, σελίδα 68). Σύμφωνα με την άποψη αυτή, την οποία αποδέχεται και η υπ' αριθμ. 10/1992 γνωμοδότηση της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου (βλ. αυτήν σε Δικαιοσύνη 33.1532), οι διοικητικές έρευνες συνιστούν εγγενείς περιορισμούς του ατομικού δικαιώματος του ασύλου και διενεργούνται χωρίς την υποχρεωτική παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής αρχής, ενώ οι έρευνες του άρθρου 9 του Συντάγματος, αναφέρονται αποκλειστικά στις ανακριτικές τοιαύτες. Η άποψη αυτή, πέραν του ότι έρχεται σε αντίθεση με τους ενδοιασμούς που εκφράζονται από τους ίδιους συγγραφείς σχετικά με την νομιμότητα των κατ' οίκον ερευνών στα πλαίσια της αναγκαστικής ή διοικητικής εκτέλεσης, χωρίς την παρουσία δικαστικών λειτουργών, κάτι το οποίο αποτελεί παγίως εφαρμοζόμενη πρακτική, όπως και οι ίδιοι συνομολογούν (ενθ. ανωτ.), δεν είναι πειστική. Γιατί αφ' ενός μεν δεν στηρίζεται στο γράμμα του άρθρου 9 του Συντάγματος, στο οποίο δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ ποινικών ή διοικητικών ερευνών, κυρίως όμως και προεχόντως γιατί δεν εξηγεί πειστικά, γιατί είναι λιγότερο επαχθείς οι περιορισμοί του οικιακού ασύλου που είναι αναγκαίοι για τον έλεγχο της τήρησης της διοικητικής νομοθεσίας, ή γιατί το άσυλο της κατοικίας εκείνου ο οποίος είναι ύποπτος τέλεσης μιας εγκληματικής πράξης, που μπορεί να είναι και ιδιαζόντως ειδεχθής, ή διώκεται γι' αυτήν (π.χ ενός δολοφόνου η ενός τρομοκράτη), ή έστω εκείνου κατά του οποίου στρέφεται η αναγκαστική ή διοικητική εκτέλεση (ενός δηλαδή ασυνεπούς οφειλέτη, η οφειλή του οποίου έχει βεβαιωθεί με εκτελεστή δικαστική απόφαση η εκτελεστή διοικητική πράξη), πρέπει να προστατεύεται περισσότερο και πιο αποτελεσματικά από το άσυλο της κατοικίας εκείνου που ελέγχεται αλλά και μόνο για την συμμόρφωση του ή μη στην διοικητική νομοθεσία. Εάν με την αποδοχή της άποψης ότι η παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής αρχής είναι υποχρεωτική σε οποιασδήποτε μορφής έρευνα κατ' οίκον, οδηγούμαστε σε αδυναμία να εποπτεύσουμε την τήρηση της διοικητικής νομοθεσίας, είναι έργο της νομοθετικής εξουσίας και δη μιας Αναθεωρητικής Βουλής, να παρέμβει και να επιλύσει το πρόβλημα και όχι του ερμηνευτή και εφαρμοστή του δικαίου (εν προκειμένω του Εισαγγελέα), ο οποίος κάνοντας συστατική ερμηνεία της σχετικής Συνταγματικής Διάταξης και περιορίζοντας το εύρος προστασίας ενός ατομικού δικαιώματος, ευρίσκεται πάντοτε προ της πιθανότητας αναζήτησης από αυτόν ποινικών ευθυνών, ακόμη και ευθυνών αποζημίωσης.

Τέλος τα όρια μεταξύ προληπτικού και κατασταλτικού διοικητικού

ελέγχου, ιδιαίτερα στο πεδίο της φορολογικής νομοθεσίας, είναι εντελώς δυσδιάκριτα. Πράγματι η αθρόα ποινικοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας και η καθιέρωση των φορολογικών εγκλημάτων ως διαρκώς αυτόφωρων, έχει δημιουργήσει ένα θολό νομικό τοπίο, εντός του οποίου ο οποιοσδήποτε έλεγχος αυτού του είδους, μπορεί να προσλάβει χαρακτήρα ποινικό, με τον εντοπισμό και κατάσχεση πλαστών ή εικονικών φορολογικών στοιχείων, ανεπίσημων φορολογικών εγγράφων ή και χρημάτων που μπορεί να θεωρηθούν ότι αποτελούν προϊόντα εγκλήματος, όπως μη αποδοθέντος (υπεξαίρεθέντος) Φ.Π.Α. Σε περίπτωση μη επίτευξης διοικητικού συμβιβασμού (άρθρο 24 παρ.2 του Ν 2523/1997), ο εντοπισμός και η κατάσχεση τέτοιου είδους στοιχείων, οδηγεί αναπόφευκτα στην υποβολή μηνυτήριας αναφοράς (άρθρο 21 του Ν 2523/1997) κατά του υπαιτίου, οπότε τα στοιχεία αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία σε μια ποινική διαδικασία. Για την διασφάλιση συνεπώς της εγκυρότητας τους και της δυνατότητας να χρησιμοποιηθούν ως νόμιμα αποδεικτικά μέσα (άρθρο 19 του Συντάγματος), επιβάλλεται οι κατ' οίκον έρευνες που διενεργούνται στα πλαίσια αυτά, να περιβληθούν με τις ίδιες δικαιοκρατικές εγγυήσεις που περιβάλλονται και οι ανακριτικές έρευνες, αυτές δηλαδή που αποσκοπούν στην διακρίβωση της τέλεσης αξιοποιώνων πράξεων, περί των οποίων δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι διενεργούνται πάντοτε με την παρουσία δικαστικού λειτουργού.

Από τα ανωτέρω καθίσταται πρόδηλο ότι τα όργανα της εκτελεστικής λειτουργίας επιτρέπεται να εισέλθουν στον ιδιωτικό χώρο διαμονής ή και εργασίας (άρθρο 9 παρ. 1 εδ. α' Συντ.) για την ενέργεια μέτρων και χωρίς τη συναίνεση του «ενοίκου», μόνο εφόσον η προκείμενη επέμβαση στο δικαίωμα του ασύλου της κατοικίας προβλέπεται από νόμο και ενεργείται όπως ορίζει ο νόμος (άρθρο 9 παρ. 1 εδ. γ' Συντ.). Ειδικά όταν το προβλεπόμενο μέτρο είναι η κατ' οίκον έρευνα, οποιαδήποτε έρευνα, λ.χ. διοικητική έρευνα, έρευνα την ημέρα κ.λπ. («καμία έρευνα»), πρέπει η είσοδος των οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας και η εκ μέρους τους έρευνα να ενεργούνται όπως ορίζει ο νόμος και, επιπλέον, να παρίσταται δικαστικός λειτουργός σε κάθε χρονική στιγμή, ανεξάρτητα από το εάν ο «ένοικος» συναινεί στην είσοδο των οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας για την ενέργεια έρευνας ή και στην ενέργεια έρευνας από αυτά («πάντοτε»)⁵.

⁵ ΓνμΔΕισΑΠ 6/2014, ΑΡΜ 2014, 2130 = ΠοινΔ/νη 2014, 718 = ΠοινΧρ 2014, 713

Ειδικές ανακριτικές πράξεις των άρθρων 254, 255 ΚΠΑ

Με την υπογραφή της Διεθνούς Συμβάσεως του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Οργανωμένο Έγκλημα στο Παλέρμο της Ιταλίας τον Δεκέμβριο του 2000, η Ελλάδα ανέλαβε την υποχρέωση να εισαγάγει στο ποινικό δικονομικό της σύστημα μια σειρά «ειδικών ανακριτικών τεχνικών» (*special investigative techniques – techniques d'enquête spéciales*) για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος. Η υποχρέωση αυτή απορρέει από το άρθρο 20 παρ. 1 της Συμβάσεως, όπου ορίζεται ότι τα Κράτη-Μέλη θα πρέπει να λάβουν μέτρα, προκειμένου να καταστεί δυνατή η διεξαγωγή ελεγχόμενων μεταφορών (*controlled delivery*), αλλά και η εφαρμογή άλλων ειδικών ανακριτικών τεχνικών, όπως η ηλεκτρονική επιτήρηση (*electronic surveillance*) ή άλλες μορφές αυτής, καθώς και η κεκαλυμμένη ανακριτική δραστηριότητα (*undercover operations*) εκ μέρους των αρμοδίων αρχών⁶.

Η χώρα μας ανταποκρίθηκε στην δέσμευσή της αυτή με την εισαγωγή του άρθρου 253Α στον προϊσχύσαντα Κώδικα Ποινικής Δικονομίας⁷. Μάλιστα, καίτοι στις επεξηγηματικές σημειώσεις (*notes interprétatives*) για τις προπαρασκευαστικές των διαπραγματεύσεων της Συμβάσεως εργασίες, αναφέρεται ότι διά του άρθρου 20 δεν θεμελιώνεται υποχρέωση των Κρατών-Μελών να προβλέψουν την εφαρμογή όλων των ειδικών ανακριτικών τεχνικών που αναφέρονται στην Σύμβαση, ο Έλληνας νομοθέτης συμπεριέλαβε στην μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος, πέραν των ανακριτικών πράξεων που μνημονεύονται στην παρ. 1 του άρθρου 20 της Συμβάσεως, και άλλες ανακριτικές μεθόδους («που θεώρησε κατάλληλες», σύμφωνα άλλωστε με τους ορισμούς της Συμβάσεως), όπως την άρση του απορρήτου και τη συσχέτιση ή το συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Πολύ αργότερα και συγκεκριμένα στις 7-4-2014 (Ν. 4254/2014, ΦΕΚ Α 85/7.4.2014) προστέθηκε στον προϊσχύσαντα Κώδικα Ποινικής Δικονομίας το άρθρο 253Β, που αφορούσε

⁶ Το κείμενο του αγγλικού πρωτοτύπου του άρθρου 20 παρ. 1 της Συμβάσεως του Ο.Η.Ε., που φέρει τίτλο «ειδικές ανακριτικές τεχνικές», έχει ως εξής: «If permitted by the basic principles of its domestic legal system, each State Party shall, within its possibilities and under the conditions prescribed by its domestic law, take the necessary measures to allow for the appropriate use of controlled delivery and, where it deems appropriate, for the use of other special investigative techniques, such as electronic or other forms of surveillance and undercover operations, by its competent authorities in its territory for the purpose of effectively combating organized crime».

⁷ Που προστέθηκε μετά το άρθρο 253 ΚΠΑ με το άρθρο 6 του Ν. 2928/2001 (ΦΕΚ Α' 141/27.6.2001): «Τροποποίηση διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων»

ειδικότερα τα εγκλήματα διαφθοράς που προβλέπονταν στα άρθρα 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237^Α ΠΚ και θεσμοθετούσε ως ειδικά ανακριτικά εργαλεία τη συγκαλυμμένη έρευνα, την άρση του απορρήτου, την καταγραφή δραστηριότητας εκτός κατοικίας και τη συσχέτιση ή συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονταν στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 του άρθρου 253^Α ΚΠΔ. Οι παραπάνω ρυθμίσεις των άρθρων 253Α - 253Β ΚΠΔ περιελήφθησαν, με λιγιστές διαφοροποιήσεις, και στο Νέο Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019, ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019) αριθμούμενες πλέον ως άρθρα 254 - 255 ΚΠΔ αντίστοιχα.

Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 254 του ισχύοντος ΚΠΔ, όπως τροποποιήθηκε διαδοχικά με το άρθρο 96περ.ιβ' Ν.4623/2019 (ΦΕΚ Α' 134/9.8.2019) και το άρθρο 8περ.13 Ν.4637/2019 (ΦΕΚ Α' 180/18.11.2019), «1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 παρ. 1 και 2, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α ΠΚ η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια α) συγκαλυμμένης έρευνας, κατά την οποία ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, προσφέρεται να διευκολύνει την τέλεση κάποιου από τα εγκλήματα της παρ. 1, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος είχε προαποφασίσει. Η διενέργεια της συγκαλυμμένης έρευνας γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου. β) ανακριτικής διείσδυσης, κατά την οποία ανακριτικός υπάλληλος με συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας αναλαμβάνει διεκπεραιωτικά καθήκοντα σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση με σκοπό την εξιχνίαση της δομής της, την αποκάλυψη των μελών της, καθώς και τη διακρίβωση των εγκλημάτων της παρ. 1, την τέλεση των οποίων τα μέλη της οργάνωσης είχαν προαποφασίσει. Τα ίδια καθήκοντα μπορεί να αναλάβει και ιδιώτης υπό τους όρους των παραγράφων 2 έως 6 του παρόντος και εφόσον κατά τα λοιπά για τη δράση του είναι ενήμερος ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών. Ο ενεργών την ανακριτική διείσδυση μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και

φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία έκδοσης των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Η διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

γ) ελεγχόμενων μεταφορών, όπως οι μεταφορές αυτές προβλέπονται στο άρθρο 38 του ν. 2145/1993 (Α' 88). δ) άρσης του απορρήτου του περιεχομένου των επικοινωνιών ή των δεδομένων θέσης και κίνησης αυτών, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των άρθρων 4 και 5 του ν. 2225/1994 (Α' 121), όπως αυτά ισχύουν.

ε) καταγραφής της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα. στ) συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

2. Οι ανακριτικές πράξεις της προηγούμενης παραγράφου διεξάγονται, με την τήρηση των εγγυήσεων και τις διαδικασίες των επόμενων παραγράφων, μόνο: α) αν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη από τις αναφερόμενες στην παρ. 1 του άρθρου αυτού. β) αν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών πράξεων που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου αυτού είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. 3. Για τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων, καθώς και για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Στην αιτιολογία του βουλεύματος γίνεται ειδική μνεία: α) της αξιόποινης πράξης, β) των σοβαρών ενδείξεων ενοχής σε βάρος του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η ανακριτική πράξη, γ) του σκοπού αυτής, δ) της αδυναμίας ή ιδιαίτερης δυσχέρειας διακρίβωσης του εγκλήματος με άλλο τρόπο, και ε) της απόλυτα αναγκαίας χρονικής διάρκειας της ανακριτικής πράξης. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής. Στην περίπτωση αυτή ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής είναι υποχρεωμένοι να εισαγάγουν το

ζήτημα μέσα σε προθεσμία τριών ημερών στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο ελέγχει παράλληλα την συνδρομή των εξαιρετικά επειγουσών περιστάσεων. Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Αν εντός ευλόγου χρόνου, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες, δεν εκδοθεί βούλευμα, τα τυχόν ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα. 4. Οι αναφερόμενες στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παραγράφου 1 ανακριτικές πράξεις μπορούν να επιβληθούν υπό τους όρους της παραγράφου 3 και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Στις περιπτώσεις αυτές το αποδεικτικό υλικό που αφορά το τρίτο πρόσωπο καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τέλεση κακούργηματος κατά της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, οπότε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα. 5. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτάται κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων αξιοποιείται στο πλαίσιο της αυτής ποινικής δίκης, υπό τον όρο ότι αφορά πράξη για την οποία επιτρέπεται η διενέργεια ειδικών ανακριτικών πράξεων. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται το στοιχείο αυτό ή η αποκτηθείσα γνώση να χρησιμοποιηθούν και σε άλλη ποινική δίκη για τη βεβαίωση εγκλήματος της παραγράφου 1, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. Κάθε άλλο στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων απαγορεύεται, για λόγους δικαιοσύνης της διαδικασίας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη στην ίδια ή σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού. 6. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και κατά την διενέργεια των αντίστοιχων ερευνών που προβλέπονται σε ειδικούς ποινικούς νόμους, των οποίων οι ρυθμίσεις εξακολουθούν να ισχύουν, εφόσον δεν έρχονται σε αντίθεση με τις διατάξεις του παρόντος».

Περαιτέρω στο άρθρο 255 του ισχύοντος ΚΠΔ με τίτλο «Ειδικές

ανακριτικές πράξεις επί εγκλημάτων διαφθοράς», προβλέπεται ότι «1. Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως εγγράφως ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται, αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις προαναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, όπως προκύπτει από ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του, και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαιτέρως δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παρ. 1, την τέλεση της οποίας ο δράστης είχε προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και μπορεί να παραταθεί για ακόμη ένα τρίμηνο. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου. β) άρσης του απορρήτου, καταγραφής δραστηριότητας εκτός κατοικίας και συσχέτισης ή συνδυασμού δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως αυτές προβλέπονται στα στοιχεία γ', δ' και ε' της παρ. 1 του άρθρου 254. Στις περιπτώσεις αυτές εφαρμόζονται αναλόγως οι παρ. 2 και 3 του ίδιου άρθρου. 2. Κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά την διενέργεια των προαναφερόμενων ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο».

Από τις παραπάνω διατάξεις προκύπτει ότι για τη σύννομη διενέργεια των επιμέρους ανακριτικών τεχνικών των άρθρων 254παρ.1 και 255παρ.1περ.β' ΚΠΔ, απαιτείται: α) να προκύπτουν σοβαρές (όχι απλές ή έστω επαρκείς)⁸ ενδείξεις⁸ ότι έχει τελεσθεί αξιόποινη πράξη των άρθρων, 159, 159Α, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207παρ. 1 και 2, 208παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 235, 236, 237, 237Α 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α του Ποινικού Κώδικα⁹, β) η «εξάρθρωση» της εγκληματικής οργάνωσης ή η εξιχνίαση των τρομοκρατικών πράξεων των άρθρων 187Α ΠΚ ή των λοιπών ως άνω αναφερόμενων πράξεων να είναι διαφορετικά αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής, γ) να εκδοθεί βούλευμα, με το οποίο το δικαστικό συμβούλιο αποφαινεται αφενός ως προς το αν είναι αναγκαία η διενέργεια της ανακριτικής διεισδύσεως κι αφετέρου ως προς το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα που απαιτείται για την επίτευξη του

⁸ Ενώ για την διενέργεια της ανακριτικής διεισδύσεως για πράξεις μη εμπίπτουσες στον κατάλογο των εγκλημάτων του άρθρου 187 παρ. 1 και 2 ΠΚ, δεν ήταν αναγκαίο (έως την εφαρμογή του Ν. 2928/2001) σε κάθε περίπτωση να συντρέχει κάτι περισσότερο από «εύλογη υπόνοια» ότι η πράξη είτε έχει ήδη τελεσθεί είτε πρόκειται να τελεσθεί, ήδη στην παρ. 2 στοιχ. α' του άρθρου 254 ΚΠΔ αξιώνονται «σοβαρές ενδείξεις» ότι έχει τελεσθεί κάποια από τις περιοριστικά αναφερόμενες αξιόποινες πράξεις. Άρα ο νομοθέτης δεν αρκείται ούτε σε απλές ή έστω επαρκείς ενδείξεις, ούτε σε βάσιμη καταγγελία ούτε σε υπόνοιες τελέσεως του αδικήματος, και μάλιστα ούτε καν σε βάσιμες, σοβαρές ή, έστω, ισχυρές υπόνοιες. Απαιτεί, αντιθέτως, ό,τι ακριβώς χρειάζεται και για την επιβολή των πλέον επαχθών μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, ήτοι της προσωρινής κρατήσεως και των περιοριστικών όρων: σοβαρές ενδείξεις σχετικά με την τέλεση κάποιας εκ των αξιολογούμενων πράξεων του καταλόγου των άρθρων, 159, 159Α, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207παρ. 1 και 2, 208παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 235, 236, 237, 237Α 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α του Ποινικού Κώδικα. Για την σκοπιμότητα ή μη και το αληθές νόημα αυτών των διαβαθμίσεων βλ. Λίβω, Η δικονομική θέση των καθ' ων υφίστανται υπόνοιες περί τελέσεως εγκλήματος, ΠοινΧρ 1995, σ. 1112-1116.

⁹ Κατά τη συζήτηση του αρχικού σχεδίου νόμου (Ν. 2928/2001) στη Βουλή ανέκυψε πρόβλημα ως προς το αν οι «σοβαρές ενδείξεις» αρκεί να υφίστανται εν γένει σχετικά με την τέλεση κάποιας εκ των αξιολογούμενων πράξεων, ή αν θα πρέπει να στρέφονται ειδικώς εις βάρος του προσώπου κατά του οποίου ενεργείται η εκάστοτε ανακριτική πράξη. Το πρόβλημα δημιουργήθηκε μετά από σχετική παρατήρηση, σύμφωνα με την οποία «το ζήτημα είναι όχι αν προκύπτουν επαρκείς [ενν. σοβαρές] ενδείξεις για την αξιόποινη πράξη, αλλά εφόσον οι ανακριτικές πράξεις θα στρέφονται κατά προσώπων να προκύπτουν επαρκείς [ενν. σοβαρές] ενδείξεις σε βάρος των προσώπων κατά των οποίων οι ανακριτικές πράξεις. Όχι με αφορμή ότι υπάρχει σοβαρή ένδειξη για τη διάπραξη –για τη διάπραξη είμαστε βέβαιοι ή περίπου βέβαιοι– αλλά κατά των προσώπων που στρέφονται οι ανακριτικές πράξεις θέλουμε να συντρέχουν οι επαρκείς [ενν. σοβαρές] ενδείξεις». Η κατηγορηματική απάντηση του Υπουργού Δικαιοσύνης, στην οποία συμπεκνώνεται η βούληση του ιστορικού νομοθέτη ως προς το αληθές νόημα της διατάξεως της παρ. 2 στοιχ. α' του άρθρου 253Α ΚΠΔ ήταν: «Συμφωνώ [...] ότι στο α' που γίνεται λόγος για σοβαρές ενδείξεις, εννοείται σοβαρές ενδείξεις σε βάρος κάποιων προσώπων. [...] Αυτό είναι το νόημα, το λέω και για τα Πρακτικά ότι οι σοβαρές ενδείξεις πρέπει να απευθύνονται σε βάρος του προσώπου». Βλ. Πρακτικά Συνεδριάσεων, Συνεδρίαση ΡΕΒ' της 7.6.2001.

επιδιωκόμενου σκοπού, και σε «εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις» διάταξη του Εισαγγελέως ή του Ανακριτού μετά την έκδοση της οποίας θα πρέπει να εισαχθεί το ζήτημα στο δικαστικό συμβούλιο εντός τριημέρου¹⁰ και δ) να τηρούνται «κατά τα λοιπά» και κατά περίπτωση οι διατάξεις των άρθρων 28 του Ν. 4139/2013 (Α 74) και στην παρ. 1 του άρθρου 5 του Ν. 2713/1999 (προκειμένου για την διενέργεια ανακριτικής διεισδύσεως), 38 του Ν. 2145/1993 (για τις ελεγχόμενες μεταφορές), 4 και 5 του Ν. 2225/1994 (για την άρση του απορρήτου), 6 παρ. 4 του Ν. 2713/1999 (για την καταγραφή δραστηριότητας με ειδικά τεχνικά μέσα) και «οι ουσιαστικοί όροι και προϋποθέσεις» του Ν. 2472/1997 (για την συσχέτιση ή τον συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα).

Η αυθεντική αναγωγή των σοβαρών ενδείξεων σε προϋπόθεση διενέργειας των υπό συζήτηση ανακριτικών πράξεων πιστοποιεί και προωθεί – παράλληλα με την αυξημένη εν προκειμένω απαίτηση προστασίας του ατομικού συμφέροντος– τη σαφή διαφοροποίηση αυτού του υψηλότερου βαθμού πιθανότητας της ενοχής από τις επαρκείς ή αποχρώσες ή αρκούσες ενδείξεις που αξιώνονται για την παραπομπή του κατηγορουμένου. Αποτέλεσμα τούτου είναι να προϋποτίθεται για την κατάφασή τους μια ποιοτικά και χρονικά διαφέρουσα πιθανολόγηση που ερείδεται και αφορά αποκλειστικά σε πραγματικά περιστατικά του παρελθόντος, από την ισχύ και αξιοπιστία των οποίων προκύπτει με λογική ακολουθία (και άρα όχι διαισθητικά) η ζητούμενη προσωρινή διαγνωστική κρίση για την ενοχή του θιγόμενου προσώπου¹¹.

Ερμηνευτικά προβλήματα δύνανται να ανακύψουν σχετικά με την παραγγελία για διενέργεια των ειδικών ανακριτικών πράξεων σε «εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις» από τον Εισαγγελέα ή τον Ανακριτή και την εισαγωγή του ζητήματος στο δικαστικό συμβούλιο. Συνεκτιμώντας τον ιδιάζοντα χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και το σκοπό των ανωτέρω νομοθετικών ρυθμίσεων που κατατείνουν κυρίως όχι στη διακρίβωση μιας μεμονωμένης αξιόποινης πράξης, αλλά στην εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης, ήτοι στην αντιμετώπιση μιας

¹⁰ Διαφορετικά η ισχύς της σχετικής διάταξης αίρεται αυτοδικαίως. Αν εντός ευλόγου χρόνου, που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις πέντε (5) ημέρες, δεν εκδοθεί βούλευμα, τα τυχόν ευρήματα δεν είναι αξιοποιήσιμα.

¹¹ Θ. Δαλακούρας, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001, ΠονΧρ 2001, 1022.

συνολικής οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας¹², μπορούμε να ορίσουμε ως εξαιρετικώς επείγουσες περιπτώσεις, κατά το άρθρο 254παρ.3εδ.β' ΚΠΔ, εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες δεν μπορεί να υπάρξει καμία απολύτως χρονοτριβή, υπό την έννοια ότι η αναβολή τους είναι φανερό ότι οδηγεί σε οριστική απώλεια της πολυπόθητης ευκαιρίας που παρουσιάζεται για «εδώ και τώρα» εξάρθρωση (έστω: ενός κρίσιμου σκέλους) της εγκληματικής οργάνωσης και άρα δύναται να πλήξει καίρια την αποτελεσματικότητα των διεξαχθησομένων ανακριτικών πράξεων, καθώς και εκείνες οι περιπτώσεις στις οποίες θα πρέπει να δοθεί απόλυτη προτεραιότητα έναντι άλλων –ακόμη και επειγουσών– πράξεων, προκειμένου να διευθετηθούν το ταχύτερο δυνατόν. Όσον αφορά δε την τύχη των ευρημάτων που θα προκύψουν από την έρευνα του Ανακριτή και του Εισαγγελέως αν ο τελευταίος αφήσει να παρέλθει άπρακτη η τριήμερη προθεσμία για την εισαγωγή της σχετικής πρότασής του στο Συμβούλιο, υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προκρινόταν η άποψη ότι τα ευρήματα που είχαν ήδη συλλεγεί εντός της τριήμερης προθεσμίας, μπορούσαν να αξιοποιηθούν, ασχέτως εάν η ανακριτική ενέργεια δεν μπορούσε πλέον να συνεχισθεί λόγω αυτοδίκαιης παύσης¹³ της ισχύος της εισαγγελικής διατάξης¹⁴. Πλέον μετά την ψήφιση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και την αναδιατύπωση του άρθρου 254 ΚΠΔ καθίσταται φανερό ότι τόσο στην περίπτωση που δεν εισαχθεί εισαγγελική πρόταση στο Συμβούλιο εντός της τριήμερης προθεσμίας όσο και στην περίπτωση που το Συμβούλιο δεν αποφανθεί επ' αυτής εντός πέντε (5) ημερών¹⁵, το σύνολο των ευρημάτων δεν μπορούν να αξιοποιηθούν ασχέτως του χρόνου της περισυλλογής τους.

¹² Βλ., αντί άλλων, Λίβο, «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του», in: Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου: Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, σ. 17 επ. (56).

¹³ Εννοείται, βεβαίως, ότι η ισχύς της διατάξεως του Εισαγγελέως ή του Ανακριτού για την διεξαγωγή των ανακριτικών πράξεων παύει όχι μόνον με την άπρακτη πάροδο της τριήμερης προθεσμίας για την εισαγωγή της στο Συμβούλιο, αλλά και με την έκδοση του σχετικού βουλεύματος του δικαστικού συμβουλίου.

¹⁴ Κατά την συζήτηση του αρχικού σχεδίου νόμου στη Βουλή υποστηρίχθηκε ότι τα ευρήματα θα αξιοποιηθούν, αλλά η κύρωση, σε περίπτωση άπρακτης παρόδο της τριήμερης προθεσμίας, συνίσταται στο ότι θα σταματήσουν τα περαιτέρω αναφορικά με την ανακριτική πράξη που διετάχθη από τον Εισαγγελέα ή τον Ανακριτή χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου. Βλ. Πρακτικά Συνεδριάσεων, Συνεδρίαση ΡΕΒ' της 7.6.2001.

¹⁵ Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γινόταν δεκτό ότι η τριήμερη προθεσμία ισχύει μόνο για την εισαγωγή του ζητήματος στο Συμβούλιο, όχι δε και για την έκδοση του βουλεύματος· για την μη έκδοση του τελευταίου σε εύλογο χρόνο δεν προβλέπεται εκ της διατάξεως κάποια δικονομική κύρωση. Βλ. Θ. Σάμιος, Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων - Ζητήματα συρροής του (νέου) άρθρου 253Α' ΚΠΔ με τις διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων στις οποίες προβλέπεται η διεξαγωγή αντίστοιχων ανακριτικών πράξεων, ΠοινΧρ 11/2001, 1034.

Ειδικά όμως για τη συγκαλυμμένη έρευνα, που προβλέπεται στο άρθρο 255παρ.1περ.α' ΚΠΔ για την εξιχνίαση εγκλημάτων διαφθοράς των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α ΠΚ, προβλέπεται ότι μπορεί να διενεργηθεί και χωρίς την έκδοση σχετικού βουλεύματος από δικαστικό συμβούλιο. Αναλυτικότερα στις περιοριστικά αναφερόμενες στο άρθρο 255παρ.1περ.α' ΚΠΔ περιπτώσεις αρκεί παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα, υπό τον όρο ότι προηγουμένως έχει ενημερωθεί εγγράφως ο αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των εισαγγελέων εγκλημάτων διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται, αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις προαναφερόμενες αξιόποινες πράξεις, όπως προκύπτει από ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του, και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παρ. 1, την τέλεση της οποίας ο δράστης είχε προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τρεις μήνες και μπορεί να παραταθεί για ακόμη ένα τρίμηνο. Οι επιπλέον περιορισμοί που τίθενται στις παραπάνω περιπτώσεις όσον αφορά τόσο τις ουσιαστικές προϋποθέσεις διενέργειας συγκαλυμμένης έρευνας (ενδείξεις για προηγούμενη συστηματική δράση του προσώπου κατά του οποίου διενεργείται η συγκεκριμένη έρευνα ή από την εύρεση αδικαιολόγητων περιουσιακών στοιχείων του κατά τον έλεγχο της περιουσιακής κατάστασής του) όσο και τον τρόπο (ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εισαγγελέα, πρέπει να εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από τη διερευνούμενη αξιόποινη πράξη) και χρόνο (περίοδος ισχύος 3 μηνών με δυνατότητα παρατασης άλλους 3 μήνες) διεξαγωγής της, εξισορροπούν την απουσία του εγγυητικού ρόλου που ασκεί το δικαστικό συμβούλιο στις λοιπές περιπτώσεις ανακριτικών ενεργειών των άρθρων 254 και 255 ΚΠΔ.

Ι. Η ανακριτική διείσδυση

Η ανακριτική διείσδυση συνίσταται στην χρησιμοποίηση είτε των ιδίων

των ανακριτικών υπαλλήλων είτε άλλων έμπιστων προσώπων (ακόμη και ιδιωτών) που συνεργάζονται με τις ανακριτικές αρχές, με στόχο όχι τόσο την συλλογή αποδεικτικού υλικού ως προς μια μεμονωμένη αξιόποινη πράξη, όσο την αντιμετώπιση οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας¹⁶.

Η ανακριτική διείσδυση, υπό τη μορφή και το εύρος που απέκτησε με την ψήφιση του άρθρου 253Α του προΐσχύσαντος ΚΠΑ, ήταν άγνωστη για την ελληνική έννομη τάξη, η οποία όμως επιδοκίμασε αρκετά νωρίτερα τη θέσπιση ανάλογων μεθόδων, έστω υπό άλλο νομικό μανδύα. Ειδικότερα με το άρθρο 22 του Ν 2161/1993 προστέθηκε το άρθρο 25Β στο Ν 1729/1987 για την καταπολέμηση της διάδοσης των ναρκωτικών (όπως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 33 παρ. 3 του Ν 2648/1998), ενώ με το άρθρο 5 παρ. 1 του Ν 2713/19992 θεσπίστηκε ανάλογη διάταξη για τη δράση της Υπηρεσίας εσωτερικών υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας. Λίγα χρόνια αργότερα ο δικονομικός νομοθέτης επιβεβαίωσε, με την ψήφιση του Ν.2928/2001, την εκτίμηση που διατυπώθηκε στη θεωρία, ότι η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 25Β του Ν 1729/1987 αποτελούσε «πρόδρομο νομιμοποίησης νέων μεθόδων πρόληψης της οργανωμένης εγκληματικότητας»¹⁷, αφού με το νόμο αυτό εισήγαγε στον κώδικα ποινικής δικονομίας τις ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίες καλούνται πλέον από τη θεωρία ως «ειδικές ανακριτικές πράξεις»¹⁸. Μετά τη ψήφιση δε του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας η ειδική αυτή ανακριτική πράξη ενσωματώθηκε στο άρθρο 254 διατηρώντας κατά βάση την αρχική φυσιογνωμία της.

Περιεχόμενο της διείσδυσης συνιστούν όλες εκείνες οι αναγκαίες ενέργειες που απαιτούνται για την ανακάλυψη ή τη σύλληψη του προσώπου, το οποίο διαπράττει αξιόποινες πράξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 παρ. 1 και 2, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές

¹⁶ Για την ρύθμιση του θεσμού στην Γερμανία βλ. § 110a έως 110e StPO. Για μια επισκόπηση του θεσμού στο αμερικανικό, αγγλικό και γερμανικό δίκαιο βλ. Αναγνωστόπουλο, Αστυνομική παγίδευση και δίκαιη δίκη - Παρατηρήσεις στο άρθρο 25Β του Ν. 1729/87 με αφορμή την απόφαση του ΕυρΔΔΑ στην υπόθεση Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας ΠοινΧρ 2001/193 επ. (194 επ.)

¹⁷ Μ. Καϊάφα-Γκμπάντι, Η πρόκληση για διακίνηση ναρκωτικών στην υπηρεσία της καταστολής της, ΜΝΗΜΗ ΙΙ, τομ. Ι, 1996, σελ. 103

¹⁸ Α. Βαθρακοκοίλης, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052· Μανωλεδάκη, Ασφάλεια και ελευθερία, 2002, σελ. 160· Δαλακούρα, Ποινική Δικονομία, τομ. Β, 2003, σελ. 159· του ίδιου, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 του Ν 2928/2001, ΠοινΧρ ΝΑ', 1024· Θ. Σάμιο, Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων, ΠοινΧρ 2001, 1034 επ.· βλ. και Η. Bosly, Οι μοντέρνες αστυνομικές μέθοδοι και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ΠοινΔικ 1998, 1131 επ., όπου επισημαίνεται ότι με τη χρήση τέτοιων μεθόδων η αστυνομική έρευνα εμφανίζεται να καθορίζει εκ των προτέρων στόχους.

περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351^Α του Ποινικού Κώδικα. Στο περιεχόμενο της εισηγητικής εκθέσεως του Ν.2928/2001 που, όπως προαναφέρθηκε, πρωτοεισήγαγε το θεσμό στην ελληνική έννομη τάξη υπό την παραπάνω μορφή κι εύρος, υπήρχε ρητή αναφορά ότι οι διαλαμβανόμενες στο άρθρο 253Α (και ήδη 254) ΚΠΔ πράξεις αποσκοπούν στην εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων, ενώ πρέπει να περιορίζονται σε κείνες μόνο τις ενέργειες, που κρίνονται αναγκαίες για τη διακρίβωση των εγκλημάτων. Στην ίδια εισηγητική έκθεση χρησιμοποιείτο ο όρος «ανακριτικές έρευνες», από τον οποίο προκύπτει η βούληση του νομοθέτη να δώσει έμφαση στον δικονομικό χαρακτήρα των εν λόγω πράξεων, ενώ επιπροσθέτως τονιζόταν ότι οι ανακριτικές αυτές πράξεις επιλέχθηκαν να εισαχθούν στον ΚΠΔ, γιατί έχει αποδειχθεί ότι προσφέρονται για την εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων¹⁹. Η ανακριτική διείδυση, όπως ισχύει σήμερα, συνιστά, κατά γενική ομολογία, μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, καθότι διενεργείται στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας και συγκεκριμένα της προδικασίας, προκειμένου να επιτευχθούν επιμέρους σκοποί αυτής, πλήττει δε κατά τρόπο ιδιαιτέρως επαχθή τα έννομα αγαθά του θιγόμενου προσώπου, κυρίως λόγω του προληπτικού και μυστικού της χαρακτήρα²⁰.

Περαιτέρω η ανακριτική διείδυση, ως μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, εντάσσεται στα λεγόμενα «διερευνητικά μέτρα», αφού κυρίως αποσκοπεί στη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων²¹ και δευτερευόντως σε άλλους στόχους. Λόγω δε του ερευνητικού αυτού χαρακτήρα της ανακριτικής διείδυσης η διενέργειά της μπορεί να ολοκληρωθεί από ανακριτικούς υπαλλήλους²², ενώ,

¹⁹ Βλ. εισηγητική έκθεση υπό άρθρο 6

²⁰ Σχετικά με την ιδιότητα τους αυτή βλ. Α. Βαθρακοκόιλης, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052· Αίβο, Οργανωμένο έγκλημα, σε Πρακτικά Ζ ΕΕΠΔ, σελ. 48 επ.· Θ. Δαλακούρας, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001, ΠοινΧρ 2001, 1023 επ.· Συμεωνίδου-Καστανίδου, Η αστυνομική διείδυση-κατά του θεσμού, ΠοινΛογ 2001, 1603· βλ. και J. Wolter, Menschenwuede und Freiheit im Strafprozess, σε Gedaectnisschrift fuer Meyer, σελ. 493, όπου και η κριτική του, ότι πλέον η ποινική δικονομία έχει μετατραπεί σε ένα εργαλείο για την πρόληψη διάπραξης εγκλημάτων· Keller, Polizeiliche Observation und strafprozessuale Wahrheitsforschung, StV 1984, 521 επ.· Hund, Verdeckte Ermittlungen-ein geloestes Problem?, StV 1993, 379 επ.

²¹ Βλ. Χ. Παπαχαράλαμπος, Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος- η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών, σε Τιμητικό τόμο Μαραγκοπούλου-Γιωτοπούλου, 2003, τομ. Α, σελ. 1050

²² Την ανακριτική διείδυση νομιμοποιείται να διενεργούν κατ' αρχάς όλοι οι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι για όλες τις αξιόποινες πράξεις, που τελούνται στην περιφέρειά τους και ορίζονται στο άρθρο 253Α ΚΠΔ. Λόγω όμως της εμπειρεχόμενης παραπομπής στο άρθρο 25Β Ν 1729/1987 γίνεται δεκτό ότι είναι δυνατή η διενέργεια της ανακριτικής διείδυσης κι από τελωνειακό υπάλληλο. Βλ. Α.

σύμφωνα με τον ισχύοντα ΚΠΔ, μπορεί να συμμετάσχει σ' αυτή και ιδιώτης υπό την αυστήρη ωστόσο προϋπόθεση ότι έχει ενημερωθεί προηγουμένως για τη δράση του ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών. Τα πρόσωπα αυτά (ανακριτικοί υπάλληλοι ή ιδιώτες) μπορούν να φέρουν, για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης, συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσονται μ' αυτά για τις ανάγκες της έρευνας. Όμως ενόψει της ρητής νομοθετικής εξουσιοδότησης που περιέχει το άρθρο 254 ΚΠΔ όσον αφορά τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται για την έκδοση των ενλόγω στοιχείων συγκάλυψης, καθίσταται φανερό ότι μέχρι να εκδοθεί η σχετική υπουργική απόφαση, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην πράξη η ενλόγω νομοθετική πρόβλεψη²³. Υπό το καθεστώς του προϊσχύοντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αποκρουόταν η ανάμιξη τυχόν ιδιώτη στη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης του άρθρου 253Α ΚΠΔ, με την αιτιολογία ότι αντίκειται στην ίδια τη φύση του θεσμού ως δικαστικής έρευνας ούτε χωρούσε αναλογική εφαρμογή των ρυθμίσεων των ειδικών ποινικών νόμων που επέτρεπαν μια τέτοια ανάμιξη²⁴.

Στην Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 τονίζεται ο εξαιρετικός χαρακτήρας της εν λόγω ανακριτικής πράξης²⁵, το δε «απολύτως αναγκαίον» των πράξεων που τη συνιστούν, φαίνεται να αποδίδει την βούληση του νομοθέτη να επιτρέψει μόνον πράξεις «παθητικού» χαρακτήρα εκ μέρους του ανακριτικώς διεισδύοντος²⁶. Και τούτο είναι απολύτως εύλογο: καίτοι ο όρος «ανακριτική διείσδυση» παραπέμπει γλωσσικά σε μια ενεργητική, ίσως δε και επιθετική δραστηριότητα (ο κεκαλυμμένως δρων «διεισδύει», εισέρχεται εκείνος στην πηγή του

Βαθρακοκοίλη, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052.

²³ Μόνο στην ειδική περίπτωση της διείσδυσης ανακριτικού υπαλλήλου ή ιδιώτη με σκοπό την ανακάλυψη και σύλληψη προσώπων που διαπράττουν το έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών, έχει ψηφισθεί, στα πλαίσια ρητής νομοθετικής εξουσιοδότησης του άρθρου 28 Ν.4139/2013, η υπ' αριθμόν 83509/2014 Υπουργική Απόφαση περί της διαδικασίας έκδοσης των στοιχείων συγκάλυψης, η οποία δεν μπορεί να εφαρμοσθεί αναλογικά στις περιπτώσεις των άρθρων 254 – 255 ΚΠΔ ενόψει της γενικής απαγόρευσης περί αναλογικής εφαρμογής των ποινικών διατάξεων. Άλλωστε εάν ο νομοθέτης του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας επιθυμούσε την αναλογική εφαρμογή της ενλόγω υπουργικής απόφασης και στις ανωτέρω περιπτώσεις, θα μπορούσε να το προβλέψει ρητά.

²⁴ Α. Βαθρακοκοίλης, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052.

²⁵ βλ. την Εισηγητική Έκθεση υπό Ι.2 όπου ειδικότερα αναφέρεται ότι «Η ανακριτική διείσδυση δεν επιτρέπεται γενικώς».

²⁶ βλ. την Εισηγητική Έκθεση υπό Ι.2 όπου ειδικότερα αναφέρεται ότι «Η ανακριτική διείσδυση [...] επιτρέπεται [...] μόνον εφόσον έχει "παθητικό" χαρακτήρα, περιορίζεται δηλαδή στις πράξεις εκείνες που είναι αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων τα μέλη μιας εγκληματικής οργάνωσης είχαν αποφασίσει πριν από την έναρξη της διείσδυσης». Εισηγητική Έκθεση, ό.π. υποσ. 51.

ανακριτικού υλικού, και δεν «υποδέχεται», δεν αναμένει μίαν έξωθεν εκροή πληροφοριών που περιέχονται στην δική του εστία), αλλιώς –και ορθώς– έχουν τα πράγματα όταν χρειάζεται να γίνει μια στάθμιση ανάμεσα στα προσβαλλόμενα έννομα αγαθά τού καθ' ου υφίσταται την ανακριτική διείσδυση, αφενός, και στο συμφέρον της εννόμου τάξεως για αποτελεσματική εξάρθρωση ακόμη και αυτής τούτης της οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας, αφετέρου. Έτσι, για τη σύννομη υλοποίηση της ανακριτικής διεισδύσεως απαιτείται (και μάλιστα ανεξαρτήτως της πρόβλεψης στον νόμο): α) η ενεργούμενη πράξη ανακριτικής διεισδύσεως να είναι πρόσφορη να πραγματώσει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και β) η πράξη αυτή να είναι είτε η μόνη που μπορεί να οδηγήσει στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, ή, εφόσον περισσότερες είναι πρόσφορες, να είναι η λιγότερο επαχθής, δηλαδή εκείνη που μπορεί να το επιτύχει με την μικρότερη δυνατή βλάβη των εννόμων αγαθών του καθ' ου η ανακριτική πράξη.

Ειδικότερα με το ζήτημα των εννόμων συνέπειων που παράγονται σε περίπτωση μη τήρησης των προϋποθέσεων που διαγράφονται στον ΚΠΔ για τη διενέργεια της ανακριτικής διείσδυσης (άρθρο 254 παρ. 2 και 3 ΚΠΔ), ασχολήθηκε η υπ' αριθμ. 1122/2014 απόφαση του Αρείου Πάγου. Οι βασικότερες δε παραδοχές της απόφασης αυτής συνοψίζονται στα εξής: συντρέχει παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης κατά το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ στις περιπτώσεις που τα διωκτικά όργανα δεν περιορίζονται στις πράξεις που είναι απολύτως αναγκαίες για τη διακρίβωση εγκλημάτων, την τέλεση των οποίων ο δράστης είχε προαποφασίσει και θα τελούσε προς τρίτους και χωρίς την αστυνομική διείσδυση· οι ανακριτικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένης της ανακριτικής διείσδυσης είναι άκυρες και τα συλλεγόμενα δι' αυτής αποδεικτικά στοιχεία δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν ενώπιον του δικαστηρίου, άλλως επέρχεται απόλυτη ακυρότητα, όταν δεν έγιναν με τις προϋποθέσεις που διαγράφονται στον ΚΠΔ (άρθρο 254 παρ. 2 και 3 ΚΠΔ). Αντίθετα, όταν αποδεικνύεται ότι η αξιόποινη πράξη είχε προαποφασισθεί από τους δράστες και θα είχε διαπραχθεί ακόμη και αν δεν είχε μεσολαβήσει η επέμβαση και η διείσδυση των αστυνομικών οργάνων, οι τελευταίοι δεν θεωρούνται *agents provocateurs* και δεν είναι αναγκαία η τήρηση των άνω διατυπώσεων. Θεωρούνται μάλιστα οι μάρτυρες αστυνομικοί, που ενήργησαν τη διείσδυση, ως νόμιμα αποδεικτικά μέσα και συνεπώς οι καταθέσεις τους λαμβάνονται παραδεκτως

υπόψιν²⁷. Μέσα από τις ανωτέρω δικαστικές παραδοχές αναδεικνύεται το ζήτημα της αστυνομικής παγίδευσης, με την οποία θα ασχοληθούμε αναλυτικότερα παρακάτω.

Προς περαιτέρω δε διαφύλαξη των θιγόμενων εννόμων αγαθών του καθ' ου η ανακριτική διείσδυση αλλά και προς πληρέστερη εξασφάλιση της δικονομικού κύρους της ποινικής διαδικασίας ο νομοθέτης του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας προέβλεψε στο άρθρο 254παρ.1περ.β' ΚΠΔ ότι η διενέργεια της ειδικής αυτής ανακριτικής πράξης πρέπει να γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ανακριτικού υπαλλήλου ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

Σχετικός δε με τα ανωτέρω είναι ο προβληματισμός, εάν θα μπορεί να λαμβάνει χώρα έρευνα σε κατοικία, κατά τη διάρκεια ανακριτικής διείσδυσης, όταν αυτή διενεργείται από αστυνομικό ανακριτικό υπάλληλο, ο οποίος, βάσει των διατάξεων των άρθρων 9 παρ. 1γ Σ, 253, 256 ΚΠΔ, δύνανται να προβεί στην ενλόγω ανακριτική ενέργεια, μόνο εφόσον παρίστανται εκπρόσωποι της δικαστικής εξουσίας. Ευνόητο είναι ότι η παρουσία εκπροσώπου της δικαστικής εξουσίας κατά το χρόνο που εξελίσσεται η διείσδυση είναι απαγορευτική, λόγω του μυστικού χαρακτήρα της εν λόγω ανακριτικής πράξης, δηλ. της άγνοιας του θιγόμενου απ' αυτή για τη διενέργειά της²⁸. Έτσι ερωτάται εάν θα μπορεί ο διεισδύων αστυνομικός υπάλληλος αξιοποιώντας την αποκτηθείσα εμπιστοσύνη των μελών μιας εγκληματικής οργάνωσης να προβαίνει στην έρευνα κατοικίας, που χρησιμοποιείται απ' αυτή και να εισφέρει τα κτηθέντα αποδεικτικά στοιχεία στον ανακριτή, χωρίς όμως να αντιληφθούν τις ενέργειές του τα μέλη της. Η απάντηση θα πρέπει να είναι αρνητική, δεδομένου ότι στην αντίθετη περίπτωση επέρχεται ανατροπή του επιβαλλομένου από το Σύνταγμα δικονομικού τύπου της παρουσίας εκπροσώπου της δικαστικής

²⁷ Βλ. και Ι.-Α. Βουλέλη, Νομολογιακές εξελίξεις για την αστυνομική παγίδευση (ΕΔΔΑ Furcht κατά Γερμανίας απόφαση της 23.10.2014 Ομοσπονδιακό Γερμανικό Ακυρωτικό Δικαστήριο απόφαση της 10.6.2015/ Μ. Μαργαρίτης, ΕρμΚΠΔ, σελ. 497.

²⁸ Για το μυστικό χαρακτήρα των ανακριτικών πράξεων ειδικότερα βλ. Θ. Δαλακούρας, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρ. 6 του Ν. 2928/2001, ΠοινΧρ 2001, 1023· Χ. Παπαχαλαμάμπους, Η εξιχνίαση του οργανωμένου εγκλήματος- η προβληματική των ειδικών ανακριτικών τεχνικών, σε Τιμητικό τόμο Μαραγκοπούλου-Γιωτοπούλου, 2003, τομ. Α, σελ. 1056· Α. Βαθρακοκοίλη, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052, όπου και περαιτέρω παραπομπές.

εξουσίας, καθιστώντας έτσι ανέφικτη την ισχνή ήδη προστασία των θιγόμενων από τις τυχόν αυθαιρεσίες των οργάνων του κράτους. Συνεπώς, εάν, παρόλαυτα, διενεργηθεί έρευνα κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διείσδυσης, επάγεται αυτή ακυρότητα²⁹.

Αστυνομική παγίδευση

Όπως προαναφέρθηκε, για να είναι έγκυρη η ανακριτική διείσδυση ως ειδική ανακριτική πράξη, πρέπει να αποφεύγεται η αστυνομική παγίδευση, η οποία υφίσταται όταν υπάλληλοι της αστυνομίας ή οποιασδήποτε διωκτικής αρχής δεν περιορίζονται μόνο στην καταδίωξη του υπόπτου και στην έρευνα σχετικά με την πιθανή ενοχή του για αξιόποινη πράξη που έχει τελέσει, αλλά αντίθετα προκαλούν σ' αυτόν την απόφαση να τελέσει ένα έγκλημα, το οποίο χωρίς την επιρροή τους δεν θα είχε τελεστεί³⁰. Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός προκαλεί στον κατηγορούμενο την απόφαση να τελέσει ένα έγκλημα, το οποίο δεν έχει προαποφασίσει, με αποτέλεσμα να παραβιάζει τα θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 Συντ.)³¹, το δικαίωμα της ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.), αλλά και την αρχή του κράτους δικαίου. Η παραβίαση των συγκεκριμένων δικαιωμάτων θεμελιώνεται στο γεγονός ότι ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός εμπλέκει τον κατηγορούμενο σε ένα δίλημμα ανάμεσα στο δίκαιο και σε κάτι ποινικά κολάσιμο, και προκαλώντας του την απόφαση για την τέλεση αδικήματος εισχωρεί στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του και τον βγάζει από τον δρόμο της έννομης τάξης. Ο παρακινούμενος από ένα agent provocateur εκπίπτει με αυτόν τον τρόπο από πρόσωπο σε «πράγμα» που υπόκειται απλώς στους χειρισμούς μιας κρατικής υπηρεσίας, ενώ παράλληλα η ανθρώπινη αξιοπρέπεια από αυτοσκοπός εμφανίζεται πλέον ως μέσο προς επίτευξη του στόχου της καταστολής του εγκλήματος³². Τα δικαιώματα του κατηγορουμένου που παραβιάζονται από τη

²⁹ Δυνατή θα είναι όμως η έρευνα σε κατοικία, εφόσον κατά τη λήξη της διείσδυσης είναι παρών και εκπρόσωπος της δικαστικής εξουσίας. Βλ Α. Βαθρακοκόλη, Η νομική υπόσταση της ανακριτικής διείσδυσης και οι συνέπειες αυτής, ΠοινΔνη 2006, 1052.

³⁰ Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142)· ΑΠ 819/2013 (<http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis>).

³¹ Μπέκας, Ο προβοκάτορας ηθικός αυτουργός σε «Προβλήματα της συμμετοχής στο Έγκλημα» (επ. Μανωλεδάκη/Χαραλαμπίκη, 1998, σελ. 107 επ.)

³² Τ. Διονυσοπούλου, Αστυνομική διείσδυση. Συνταγματικά και δικονομικά προβλήματα μιας «νομιμοποιημένης» ανακριτικής πράξης, ΠΛογ 2005, 473 επ., Καμίνη, Παράνομα αποδεικτικά μέσα και συνταγματική κατοχύρωση των ατομικών δικαιωμάτων, 1998, σελ. 255 επ.

δράση του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού είναι θεμελιώδη, καθώς τόσο η κατοχύρωση της αξίας του ανθρώπου αφορά τον πυρήνα της ανθρωπίνης προσωπικότητας και δεν υπόκειται σε κανέναν περιορισμό³³, αλλά και το δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητας αποτελεί ένα γνήσιο, πλήρους ισχύος ατομικό δικαίωμα, το οποίο ανήκει επίσης στον σκληρό πυρήνα³⁴.

Στον χώρο των αποδεικτικών απαγορεύσεων όταν το έννομο αγαθό που πλήττεται από την παράνομη αξιοποίηση αποδεικτικών μέσων έχει συνταγματικό κύρος, αναγνωρίζεται δηλαδή ως θεμελιώδες δικαίωμα, κατισχύει της αρχής της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας³⁵. Έτσι, λοιπόν, και στην προβληματική του agent provocateur η αξιοποίηση όλων των αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν από τη δραστηριότητά του θα πρέπει να είναι απαγορευμένη. Η απαγόρευση αξιοποίησης του συγκεκριμένου αποδεικτικού μέσου πρέπει να αποκλείεται τόσο στην προδικασία, όσο και στην ακροαματική διαδικασία, ενώ η αξιοποίησή του έχει ως αποτέλεσμα την απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας με βάση τα άρθρα 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ, 171 παρ. 18' και 510 παρ. 1Α' ΚΠΔ. Η απαγόρευση αξιοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων που προσκτήθηκαν από τη δραστηριότητα ενός agent provocateur μπορεί να στηριχθεί και απευθείας και στο άρθρο 177 παρ. 2 ΚΠΔ, το οποίο απαγορεύει να χρησιμοποιηθούν σε βάρος του κατηγορουμένου αποδεικτικά μέσα που έχουν αποκτηθεί με αξιόποινες πράξεις ή μέσω αυτών. Τέτοια αποδεικτικά μέσα θα είναι λοιπόν όλα εκείνα που θα προσάγονται στην ποινική δίκη σε βάρος του κατηγορουμένου υπό έρευνες όπου συμμετείχαν agents provocateurs, καθώς το άρθρο 46 παρ. 2 ΠΚ θεμελιώνει το αξιόποينو της δράσης του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού. Το γεγονός ότι υπάρχουν νόμοι, όπως το άρθρο 28 του Ν 4139/2013, που αίρουν το αξιόποينو του προβοκάτορα ηθικού αυτουργού όταν αυτός είναι υπάλληλος διωκτικής αρχής, δεν μπορεί να μας οδηγήσει σε καμία περίπτωση σε αντίθετο συμπέρασμα. Κατά την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 177 παρ. 2 ΚΠΔ ως «αξιόποινες πράξεις» πρέπει να νοηθούν οι τελειωτικώς άδικες πράξεις, ώστε να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της και ενέργειες των οποίων οι δράστες δεν

³³ Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, 2010, σελ. 1348.

³⁴ Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα, 2010, σελ. 1353· Παντελής, Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων, σελ. 130.

³⁵ Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία, σελ. 253, Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, εκδ. 4η, 2012 σελ. 208, Σπινέλλης, ό.π., σελ. 884, Δημητράτος, ό.π., σελ. 43, Τζαννετής, ό.π., σελ. 14, Küpper, NStZ 1990, (417 επ.)

κρίνονται τελικώς άξιοι ποινής για λόγους που ανάγονται στο πρόσωπό τους³⁶. Σε όσες λοιπόν περιπτώσεις η συγκεκριμενική δράση των αστυνομικών ή ιδιωτών εκφεύγει κάποιων ορίων, όπως π.χ. όταν ο αστυνομικός έδρασε ως προβοκάτορας πωλητής ναρκωτικών που είχε πρωτογενώς προμηθευτεί για να συλλάβει εν συνεχεία τον δελεασθέντα από τον ίδιο αγοραστή τους, η μαρτυρία του καθ' υπέρβαση ενεργήσαντος αλλά και τα αποκτηθέντα διά της υπερβάσεως αποδεικτικά μέσα πρέπει να αποκλειστούν για τη θεμελίωση της ενοχής του κατηγορουμένου. Βέβαια στις περιπτώσεις πράξεων κακουργηματικού χαρακτήρα, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος ή του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, δεν εφαρμόζεται η παρ. 2 του άρθρου 177 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, εφόσον το αποδεικτικό μέσο αφορά πληροφορίες ή στοιχεία, στα οποία οι ανωτέρω εισαγγελείς έχουν δικαίωμα πρόσβασης κατά τις διατάξεις του άρθρου 17Α παρ. 8 εδ. α' του Ν 2523/1997 και του άρθρου 2 παρ. 5 εδ. α' του Ν 4022/2011, ωστόσο και σ' αυτή την εξαίρεση τίθενται συγκεκριμένοι περιορισμοί. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 65 του Ν. 4356/24.12.2015 που εισήγαγε για πρώτη φορά την παραπάνω εξαίρεση, *«Η χρήση του παραπάνω αποδεικτικού μέσου κατά την παραπομπή και τη δίκη γίνεται δεκτή εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι: α) η βλάβη που προκαλείται με την κτήση του είναι σημαντικά κατώτερη κατά το είδος, τη σπουδαιότητα και την έκταση από τη βλάβη ή τον κίνδυνο που προκάλεσε η ερευνώμενη πράξη, β) η απόδειξη της αλήθειας θα ήταν διαφορετικά αδύνατη και γ) η πράξη με την οποία το αποδεικτικό μέσο αποκτήθηκε δεν προσβάλλει την ανθρώπινη αξία»*. Η ίδια ρύθμιση επαναλήφθηκε και με το άρθρο 14 του Ν. 4637/2019 (ΦΕΚ Α' 180/18.11.2019). Επομένως, κάθε φορά που η αξιοποίηση του παράνομου αποδεικτικού μέσου θα μπορούσε να προσβάλει εκ νέου την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τούτο δεν θα επιτρέπεται να αξιοποιηθεί. Ωστόσο η ως άνω νεοπαγής διάταξη δεν θα μπορούσε ποτέ και σε καμιά περίπτωση να νομιμοποιήσει αποδεικτικά μέσα που θεωρούνται παράνομα κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ και προσβάλλουν την αξίωση του κατηγορουμένου για μια δικαιοκρατική ή δίκαιη δίκη (άρθρο 6 παρ. 1, 2, 3 ΕΣΔΑ, άρθρο 28 παρ. 1 Συντ.)³⁷.

³⁶ ΕφΘεσ 324/2003, ΠοινΔ/νΗ 2003, 912· Αναγνωστόπουλος, Αστυνομική Παγίδευση και Δίκαιη Δίκη, Ποινικό Δίκαιο και Ναρκωτικά - Πρακτικά του Η' Πανελληνίου Συνεδρίου, 2003, σελ. 81· Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος II, 2008, σελ. 236.

³⁷ Λ. Μαργαρίτης/Χ. Σατλάνης/Ι. Φαρσεδάκης, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία, ΠοινΔνη 2016, 1

Ως πρώτο κριτήριο για το αν ο κατηγορούμενος έχει υπάρξει θύμα αστυνομικής παγίδευσης, το δικαστήριο πρέπει να εξετάσει αν το έγκλημα θα είχε τελεστεί και χωρίς την παρέμβαση και δράση του agent provocateur³⁸. Το κριτήριο αυτό πληρούται όταν ο μυστικός αστυνομικός δεν έδρασε με τρόπο παθητικό, προκειμένου να διερευνήσει την τέλεση εγκλήματος, αλλά αντίθετα άσκησε τέτοια επιρροή στον ύποπτο που είχε σαν αποτέλεσμα να του προκαλέσει και την απόφαση τέλεσης του εγκλήματος. Χρήσιμο εργαλείο για την εξαγωγή ασφαλούς συμπεράσματος σχετικά με το αν οι μυστικοί αστυνομικοί έδρασαν μέσα στα όρια της επιτρεπτής συγκεκαλυμμένης αστυνομικής δράσης είναι η ύπαρξη ενδείξεων ενοχής του υπόπτου ότι εμπλέκεται σε εγκληματική δραστηριότητα, καθώς και η προδιάθεσή του για τέλεση του εγκλήματος³⁹. Η ύπαρξη προηγούμενης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης δεν μπορεί από μόνη της να θεωρηθεί κριτήριο για την ύπαρξη βάσιμων υπονοιών ότι ο ύποπτος θα τελέσει κάποιο έγκλημα και ως εκ τούτου να επιτραπεί η χρήση μυστικών αστυνομικών προκειμένου να τον υποβάλουν σε «τεστ αρετής»⁴⁰. Σε περίπτωση όμως που η προηγούμενη καταδικαστική απόφαση αφορά συναφές με το υπό διευρεύνηση έγκλημα, ορθότερο κρίνεται να γίνει δεκτή η ύπαρξη του κριτηρίου των ενδείξεων ενοχής. Οι αρχές θα πρέπει καθόλη τη διάρκεια της ανακριτικής διεύθυνσης να μπορούν να αποδείξουν το στοιχείο της εγκληματικής προδιάθεσης του υπόπτου προκειμένου αυτή να μπορεί να συνεχιστεί⁴¹.

Άλλο απαραίτητο εργαλείο για την ύπαρξη ή μη αστυνομικής παγίδευσης είναι η εξέταση του χρονικού σημείου κατά το οποίο ξεκίνησε η δράση των αστυνομικών οργάνων⁴². Σε περίπτωση που τα αστυνομικά όργανα συμμετείχαν σε ένα έγκλημα το οποίο ήδη είχαν αρχίσει οι ύποπτοι, τότε δεν υφίσταται αστυνομική παγίδευση, καθώς οι αστυνομικοί έδρασαν μέσα στα όρια της επιτρεπτής

³⁸ ΑΠ 819/2013 ΑΠ 1122/2014(<http://www.areiospagos.gr/nomologia/apofaseis>)· Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06· Πυργιωτάκης κατά Ελλάδας, Προσφυγή αριθ. 15100/06, Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10· Furcht κατά Γερμανίας, Προσφυγή αριθ. 54648/09· Malininas κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 10071/04· Constantine and Stoian κατά Ρουμανίας, Προσφυγή αριθ. 46629/06.

³⁹ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Malininas κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 10071/04, Constantine and Stoian κατά Ρουμανίας, Προσφυγή αριθ. 46629/06.

⁴⁰ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Constantin και Stoian κατά Ρουμανίας, Προσφυγή αριθ. 23782/06.

⁴¹ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Malininas κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 10071/04.

⁴² Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10, Furcht κατά Γερμανίας, Προσφυγή αριθ. 54648/09.

συγκεκριμένης τους δράσης⁴³. Το ίδιο θα πρέπει να γίνει δεκτό και στην περίπτωση που οι agents provocateurs προκάλεσαν στον ύποπτο την απόφαση τέλεσης της πράξης, αφού πρώτα γνωστοποιήθηκε σε αυτούς η εγκληματική του δράση από τρίτο πρόσωπο, το οποίο ήταν πολίτης⁴⁴. Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι σε αυτές τις περιπτώσεις οι agents provocateurs δεν παγίδευσαν τον ύποπτο, ούτε του προκάλεσαν την απόφαση να τελέσει το έγκλημα, αλλά αντίθετα εκπλήρωσαν την υποχρέωσή τους να διερευνήσουν την πιθανή τέλεση εγκλήματος, αφού είχαν πληροφορηθεί από τρίτα πρόσωπα την εγκληματική δραστηριότητα των υπόπτων. Εξίσου σημαντικό κριτήριο για την κατάφαση ενδεχόμενης αστυνομικής παγίδευσης είναι το μέγεθος της επιρροής που άσκησαν οι agents provocateurs στον ύποπτο, προκειμένου αυτός να τελέσει το έγκλημα⁴⁵. Σε περίπτωση, λοιπόν, που, ενώ ο ύποπτος έχει αρνηθεί την πρόταση των agents provocateurs παραπάνω από μία φορά, και, παρόλα αυτά, οι ίδιοι επανέρχονται και του κάνουν ξανά την ίδια πρόταση προκειμένου αυτός να τελέσει το έγκλημα, τότε πρόκειται για ξεκάθαρη περίπτωση αστυνομικής παγίδευσης⁴⁶.

Σύμφωνα άλλωστε με το ΕΔΔΑ, το βάρος απόδειξης για τη μη ύπαρξη των στοιχείων που συνθέτουν την αστυνομική παγίδευση έχει το δικαστήριο της ουσίας⁴⁷. Το δικαστήριο, και ειδικότερα η κατηγορούσα αρχή, είναι αυτή που πρέπει να αποδείξει κατά την ακροαματική διαδικασία ότι ο ισχυρισμός του κατηγορουμένου περί αστυνομικής παγίδευσής του είναι αβάσιμος⁴⁸. Για τον λόγο αυτό κρίνεται απαραίτητο να προβάλλει ο κατηγορούμενος εγκαίρως και κατά την προβλεπόμενη διαδικασία, όπως καθορίζεται στην Ποινική Δικονομία του κάθε κράτους, τον ισχυρισμό περί αστυνομικής παγίδευσης, προκειμένου αυτός να τύχει

⁴³ Sequeira κατά Πορτογαλίας, Προσφυγή αριθ. 73557/01, Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10.

⁴⁴ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Shannon κατά Ηνωμένου Βασιλείου, Προσφυγή αριθ. 67537/01, Miliene κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 74355/01, Georgievsky κατά Π.Γ.Δ.Μ., Προσφυγή αριθ. 18002/02, Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10.

⁴⁵ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Malininas κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 10071/04, Vanyan κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 5303/99.

⁴⁶ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Malininas κατά Λιθουανίας, Προσφυγή αριθ. 10071/04.

⁴⁷ Scholer κατά Γερμανίας, Προσφυγή αριθ. 14212/10, Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Furcht κατά Γερμανίας, Προσφυγή αριθ. 54648/09.

⁴⁸ Σε επίπεδο ελληνικής νομολογίας ο Άρειος Πάγος με τις υπ' αριθμόν 1498/2005 και 2185/2005 αποφάσεις του έκρινε ότι ο ισχυρισμός περί αστυνομικής παγίδευσης δεν αποτελεί αυτοτελή αλλά αρνητικό της κατηγορίας ισχυρισμό και υπερασπιστικό επιχείρημα του κατηγορουμένου.

της κρίσης του δικαστηρίου⁴⁹. Το ΕΔΔΑ αφήνει στη διακριτική ευχέρεια του κάθε κράτους να καθορίσει τη διαδικασία με βάση την οποία ο ισχυρισμός περί αστυνομικής παγίδευσης του κατηγορουμένου θα κριθεί από το δικαστήριο ουσίας⁵⁰. Κρίνεται όμως το κατά πόσο ενδελεχώς εξέτασε το δικαστήριο ουσίας τον ισχυρισμό του κατηγορουμένου, και ειδικότερα αν ο κατηγορούμενος είχε πρόσβαση σε όλα τα αποδεικτικά μέσα που προέκυψαν από τη δράση του agent provocateur και μπόρεσε να τα εξετάσει και να τα αμφισβητήσει στο ακροατήριο⁵¹. Το ΕΔΔΑ τονίζει επίσης την ανάγκη να αποδειχθεί κατά την ακροαματική διαδικασία ότι η επιχείρηση που πραγματοποίησαν οι agents provocateurs βρισκόταν διαρκώς υπό δικαστική ή εισαγγελική επίβλεψη, και δεν επιβλεπόταν απλά από διοικητική υπηρεσία, όπως η αστυνομία ή το λιμενικό⁵². Σε περίπτωση που η μυστική αστυνομική επιχείρηση επιβλέπεται από διοικητική υπηρεσία, και όχι από δικαστική αρχή, τότε υπάρχει παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, καθώς ο κατηγορούμενος στερείται του δικαιώματος μιας δίκαιης δίκης⁵³.

2. Ελεγχόμενες μεταφορές

Κατά τα άρθρα 254παρ.1περ.γ' και 255παρ.1περ.β' του ισχύοντος ΚΠΔ η έρευνα για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων, 159, 159Α, των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207παρ. 1 και 2, 208παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 235, 236, 237, 237Α 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α του Ποινικού Κώδικα, είναι δυνατόν να συμπεριλάβει και τις ελεγχόμενες μεταφορές, εφόσον τηρούνται οι εγγυήσεις και οι διαδικασίες των παραγράφων 2 έως 5, εφαρμοζομένων

⁴⁹ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142)

⁵⁰ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10

⁵¹ Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Veselov and others κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 556/10.

⁵² Bannikova κατά Ρωσίας, Προσφυγή αριθ. 18757/06, Ramanauskas κατά Λιθουανίας, NJW 2009, (3564 επ.), NStZ 2011, (142), Scholer κατά Γερμανίας, Προσφυγή αριθ. 14212/10, Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας, NStW 1999, (47 επ.), StV 1999, (127 επ.), NJW 2009, (3566).

⁵³ Teixeira de Castro κατά Πορτογαλίας, NStW 1999, (47 επ.), StV 1999, (127 επ.), NJW 2009, (3566).

κατά τα λοιπά των όρων του άρθρου 38 του Ν. 2145/1993, όπως ισχύει⁵⁴.

Με τον όρο «ελεγχόμενες μεταφορές» (controlled deliveries)⁵⁵ χαρακτηρίζεται στο άρθρο 1 στοιχ. ζ' του Ν. 1990/1991 (με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών «κατά της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών φαρμάκων και ψυχοτρόπων ουσιών») η τεχνική, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά παράνομων ή ύποπτων αποστολών εμπορευμάτων, ναρκωτικών φαρμάκων, ψυχοτρόπων ή άλλων ουσιών ή υποκαταστάτων αυτών, διά της περιοχής ή μέσα στην περιοχή ενός ή περισσότερων κρατών, εν γνώσει των αρμοδίων αρχών αυτής και υπό την επίβλεψή τους, με σκοπό την εξακρίβωση της ταυτότητας προσώπων, αναμειγμένων στην διάπραξη παραβάσεων που περιγράφονται στο άρθρο 3 παρ. 1 του νόμου αυτού (κυρίως παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών).

Για τις ελεγχόμενες μεταφορές ναρκωτικών εν σχέσει προς το αρ. 11 της Σύμβασης της Βιέννης προβλέπει το αρ. 38 Ν. 2145/1993, όπως τροποποιήθηκε με το αρ. 15 Ν. 2331/1995, όπου προνοείται και για το Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών (ΣΟΔΝ) ως αποκλειστικά υπεύθυνο όργανο διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας στις υπό έλεγχο μεταφορές σε αντικατάσταση της σχετικής Διεύθυνσης που προβλέπονταν με το Ν. 2145/1993. Ανάλογα προέβλεπε ήδη το αρχικό σχέδιο του μετέπειτα Ν. 2161/1993 στο αρ. 22. Επίσης στο Ν. 2529/1997 που κύρωσε τη Συμφωνία Ελλάδας και ΕΣΣΔ για τη συνεργασία σε τελωνειακά θέματα προβλέπεται ο ίδιος θεσμός στο αρ. 4. Η διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 38 του Ν. 2145/1993 για τη λήψη της απόφασης περί διεξαγωγής μιας ελεγχόμενης μεταφοράς πλέον δεν εφαρμόζεται, και μάλιστα, δυνάμει της παραγράφου 5 του άρθρου 253Α ΚΠΔ, ακόμη κι αν οι υπό διακρίβωσιν αξιόποινες πράξεις δεν είναι πράξεις εγκληματικών οργανώσεων. Έτσι, δεν αρκεί πλέον η απλή ειδοποίηση από τον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών προς τους Εισαγγελείς Πλημμελειοδικών των περιφερειών από τις οποίες θα γίνει η μεταφορά, προκειμένου οι τελευταίοι να απόσχουν από την άσκηση της ποινικής διώξεως και να παραλείψουν τις αναγκαίες ενέργειες για την διακοπή της μεταφοράς⁵⁶. ούτε η εντός 48 ωρών από την έξοδο των ναρκωτικών (ή άλλων εμπορευμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της ελεγχόμενης

⁵⁴ Δηλαδή, μετά την αντικατάσταση της παρ. 1 αυτού με την παρ. 1 του άρθρου 15 του Ν. 2331/1995, την αντικατάσταση της παρ. 3 με την παρ. 2 του άρθρου 15 του Ν. 2331/1995 και την προσθήκη παρ. 5 με την παρ. 3 του άρθρου 15 του Ν. 2331/1995.

⁵⁵ Για «ελεγχόμενες παραδόσεις» γίνεται λόγος στα άρθρα 1 (στοιχ. ζ') και 11 του Ν. 1990/1991.

⁵⁶ Άρθρο 38 παρ. 2 Ν. 2145/1993.

μεταφοράς) σύνταξη εκθέσεως από το Συντονιστικό Όργανο Δίωξης Ναρκωτικών και η υποβολή αντιγράφου της στον Εισαγγελέα Εφετών Αθηνών⁵⁷ αναπληρώνει την μη έκδοση βουλεύματος κατά την διαδικασία της παρ. 3 του άρθρου 254 ΚΠΔ⁵⁸.

3. Άρση του απορρήτου

Στις διατάξεις των άρθρων 4 και 5 του Ν. 2225/1994, στις οποίες ορίζονται τα σχετικά με την άρση του απορρήτου, συναντά κανείς την –σε σχέση με τις προαναφερθείσες ανακριτικές πράξεις– πληρέστερη (σε ό,τι αφορά τον καθορισμό των προϋποθέσεων και της διαδικασίας διεξαγωγής της) και, τηρουμένων των αναλογιών, δικαιοκρατικά ορθότερη⁵⁹ περιγραφή ειδικής ανακριτικής τεχνικής. Ειδικότερα σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, το απόρρητο της τηλεφωνικής επικοινωνίας⁶⁰, στις περιπτώσεις των περιοριστικά στο νόμο απαριθμούμενων εγκλημάτων, επιτρέπεται να αρθεί μόνο με αιτιολογημένο βούλευμα του αρμοδίου Δικαστικού Συμβουλίου για τη διακρίβωση συγκεκριμένων εγκληματικών πράξεων

⁵⁷ Άρθρο 38 παρ. 4 Ν. 2145/1993.

⁵⁸ Θ. Σάμιος, Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων - Ζητήματα συρροής του (νέου) άρθρου 253Α ΚΠΔ με τις διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων στις οποίες προβλέπεται η διεξαγωγή αντίστοιχων ανακριτικών πράξεων, ΠοινΧρ 11/2001,1034

⁵⁹ Λίβος, «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του», in: Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου της Ε.Ε.Π.Δ.: Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, σ. 65

⁶⁰ Σύμφωνα με διαδοχικές γνωμοδοτήσεις του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου (ΓνμδΑΠ 9/2009, 12/2009, 9/2011), τα εξωτερικά στοιχεία της επικοινωνίας (ηλεκτρονικά ίχνη, ονοματεπώνυμο και λοιπά στοιχεία συνδρομητών, αριθμοί τηλεφώνων, χρόνος και τρόπος κλήσεως, διάρκεια συνδιάλεξης κλπ) δεν εμπίπτουν στην έννοια του απορρήτου και συνεπώς, εάν κι εφόσον υπάρχει σχετική παραγγελία του αρμοδίου εισαγγελέα, πρέπει να κοινοποιούνται στις αστυνομικές και ανακριτικές αρχές, ειδάλλως τελείται το αδίκημα της απείθειας. Όσον αφορά δε τη νομιμότητα της άρσης του απορρήτου, με την υπ' αριθμ. 9/2009 Γνωμοδότηση του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου γίνεται δεκτό ότι η ΑΔΑΕ αλλά και οποιαδήποτε άλλη Ανεξάρτητη Αρχή ούτε νομιμοποιείται, ούτε δικαιούται να ελέγξει με οποιονδήποτε τρόπο, αμέσως ή εμμέσως, το σύννομο ατής, αφού κάτι τέτοιο κρίνεται από τα ίδια τα όργανα της Δικαιοσύνης/ ούτε όμως περαιτέρω μπορεί να ελέγξει τους παρόχους υπηρεσιών επικοινωνίας για τη, σε κάθε περίπτωση, συμμόρφωσή τους προς τις αποφάσεις των οργάνων της Δικαιοσύνης, διότι αν το πράξει ενεργεί καθ' υπέρβαση της δικαιοδοσίας της.

Αντιθέτως όσον αφορά τα δεδομένα που είναι αποθηκευμένα σε cloud storage (υπολογιστικό νέφος), η κατοχή και διακίνηση των οποίων συνιστά ποινικό αδίκημα, έγινε δεκτό ότι για την αποδεικτική αξιοποίησή τους πρέπει να τηρηθεί η διαδικασία άρσης του απορρήτου, αφενός δεδομένου ότι δεν πρόκειται για απλό αποθηκευτικό χώρο, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι ο πάροχος στην πολιτική απορρήτου δηλώνει ρητά ότι αντιτίθεται στη διαρροή οποιουδήποτε μέρους τεχνογνωσίας προκειμένου να γίνει χρήση ακόμα και από κρατικές υπηρεσίες κι αφετέρου δεδομένης και της δημιουργίας λογαριασμού με κωδικούς χρήσης (ΣυμβΠλημΑθ 613/2016, ΠοινΔνη 2016, 424 με αντίθετη μειοψηφία).

σε βαθμό αποκλειστικά κακουργήματος⁶¹. Και μόνον σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο Εισαγγελέας ή ο Ανακριτής, οι οποίοι όμως υποχρεούνται να εισαγάγουν το ζήτημα με σχετική αίτησή τους στο δικαστικό συμβούλιο, μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών προς επικύρωση. Η ισχύς της διατάξεως αυτής παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης προθεσμίας ή, αν το ζήτημα εισαχθεί στο συμβούλιο εμπροθέσμως, από την έκδοση του σχετικού βουλεύματος.

Ειδικότερα ως προς την διαδικασία άρσεως προβλέπονται στο άρθρο 4 τα εξής: Η άρση του απορρήτου στις περιπτώσεις του παρόντος άρθρου επιβάλλεται με διάταξη του Συμβουλίου Εφετών ή Πλημμελειοδικών στην καθ' ύλην και κατά τόπο αρμοδιότητα του οποίου υπάγεται η διακρίβωση του συγκεκριμένου εγκλήματος με το οποίο σχετίζεται η άρση (παρ. 4). Την αίτηση για την άρση υποβάλλει στο Συμβούλιο ο καθ' ύλην και κατά τόπο αρμόδιος εισαγγελέας, ο οποίος εποπτεύει ή ενεργεί προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής, ο οποίος ενεργεί τακτική ανάκριση για τα πιο πάνω εγκλήματα. Το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή όχι του απορρήτου, με διάταξή του (παρ. 5). Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας που ενεργεί την προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση και ο ανακριτής που ενεργεί την τακτική ανάκριση. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής υποχρεούνται να εισαγάγουν το ζήτημα με σχετική αίτησή τους στο Συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών. Η ισχύς της διατάξεως του Εισαγγελέα ή του

⁶¹ Στα πλαίσια της διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης στο Γραφείο του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος έχει λάβει χώρα σε πολλές δικογραφίες άρση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας, ενδεικτικά αναφέρονται τα ακόλουθα δημοσιεύτα βουλεύματα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών: α) τα υπ' αριθμ. 7/2017, 9/2017 και 1619/2017 βουλεύματα, τα οποία αποφάνθηκαν ότι πρέπει να λάβει χώρα άρση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας προς διακρίβωση της ενδεχόμενης διάπραξης αυτεπαγγέλτως διωκόμενων εγκλημάτων οικονομικής φύσης που εμπίπτουν στο άρθρο 187 ΠΚ «εγκληματική οργάνωση», σε συνδυασμό με το άρθρο 404 ΠΚ «τοκογλυφία», 349ΠΚ «μαστροπεία», το ν. 2523/1997 «Διοικητικές και ποινικές κυρώσεις στη φορολογική νομοθεσία» και άρθρο 45 παρ. 1 α – γ του ν. 3691/2008 «νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» και β) τα υπ' αριθμόν 3211/2015 και 3243/2015 βουλεύματα, τα οποία αποφάνθηκαν ότι πρέπει να λάβει χώρα άρση του απορρήτου της τηλεφωνικής επικοινωνίας προς διακρίβωση της ενδεχόμενης διάπραξης αυτεπαγγέλτως διωκόμενων εγκλημάτων κακουργημάτων, όπως: 1) της συγκρότησης και ένταξης σε εγκληματική οργάνωση με σκοπό την τέλεση κακουργημάτων και δη της κακουργηματικής απάτης με υπολογιστή και της αποφυγής καταβολής νομίμου φόρου (αρ. 187παρ.1ΠΚ, ως ισχύει με το εδ. τελευταίο της παρ.1 του αρ. 320 παρ. 9.α. του ν. 4072/2012, σε συνδυασμό με αρ. 386^Α – 386 παρ.3-1 ΠΚ και 17παρ. 2β -1 ν. 2523/1997) και 2) των προβλεπόμενων στο άρθρου 45 παρ.1 α,β,γ κακουργηματικών πράξεων του ν. 3691/2008 (αρ. 1, 2, 3 παρ. α, ζ, ιη, 45 παρ. 1 α, γ ν. 3691/2008, ως ισχύει με τις τροποποιήσεις των διατάξεων των άρθρων 8 παρ. 2 ν. 4042/2012 και 68 παρ.1 ν. 4174/2013), τις διατάξεις του άρθρου 253^Α §1γ), §2^α, β §3 ΚΠΔ.

ανακριτή για την άρση παύει αυτοδικαίως με τη λήξη της τριήμερης αυτής προθεσμίας ή, αν το ζήτημα εισαχθεί εμπροθέσμως, από την έκδοση της σχετικής διατάξεως του Συμβουλίου (παρ. 6).

Περαιτέρω κατά το άρθρο 5 του ίδιου νόμου, σχετικά με την χρονική διάρκεια της άρσεως του απορρήτου προβλέπονται τα εξής: Η χρονική διάρκεια της άρσεως του απορρήτου δεν μπορεί να υπερβαίνει τους δύο (2) μήνες. Παρατάσεις της διάρκειας αυτής, οι οποίες δεν υπερβαίνουν κάθε φορά τους δύο (2) μήνες, μπορούν να διαταχθούν με τη διαδικασία που προβλέπεται κατά περίπτωση, για την επιβολή του μέτρου και υπό τον όρο ότι εξακολουθούν να υφίστανται οι λόγοι της άρσεως. Σε κάθε περίπτωση οι παρατάσεις δεν μπορούν να υπερβαίνουν συνολικά τη διάρκεια των δέκα (10) μηνών. Το ανώτατο αυτό χρονικό όριο δεν ισχύει στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η άρση διατάσσεται για λόγους εθνικής ασφάλειας (παρ. 6). Τέλος μετά τη λήξη της διάρκειας της άρσεως, ή μετά τη λήξη του επιτρεπόμενου ανώτατου χρονικού ορίου της παύει αυτοδικαίως η άρση του απορρήτου (παρ. 7).

Από τις προαναφερόμενες διατάξεις που είναι φυσικά συνταγματικής περιωπής, αφού ο Ν. 2225/1994 συνιστά τον εκτελεστικό του άρθρου 19 παρ. 1 εδ. β' Συντ. νόμο, καθορίζονται αυστηρά και περιοριστικά οι προϋποθέσεις και η διαδικασία άρσεως του απορρήτου που χαίρουν σαφώς των εγγυήσεων της δικαστικής κρίσεως. Έτσι, αναλυτικότερα, η άρση μπορεί να διαταχθεί μόνον με την εξής διαδικασία: α) είτε μετά από αυτοτελή αίτηση ενώπιον του αρμόδιου συμβουλίου από τον εισαγγελέα που εποπτεύει ή ενεργεί προανάκριση ή προκαταρκτική εξέταση ή τον ανακριτή, ο οποίος ενεργεί τακτική ανάκριση για τα σχετικά εγκλήματα. Στην περίπτωση αυτή το Συμβούλιο αποφασίζει μέσα σε είκοσι τέσσερις (24) ώρες για την άρση ή μη του απορρήτου, β) είτε, σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις, την άρση μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας, σε κάθε περίπτωση, όμως, ο εισαγγελέας υποχρεούται να εισαγάγει το ζήτημα με σχετική αίτησή του στο Συμβούλιο μέσα σε προθεσμία τριών (3) ημερών και η εισαγγελική διάταξη άρσεως του απορρήτου ισχύει κατά το άρθρο 4 παρ. 6 Ν. 2225/1994 επί τριήμερο και παύει αυτοδικαίως με τη λήξη του.

Από το συνδυασμό των διατάξεων αυτών είναι ξεκάθαρο ότι η δεύτερη περίπτωση συνιστά την εξαίρεση από τον κανόνα όσον αφορά τη διαδικασία άρσεως του απορρήτου των επικοινωνιών, εφόσον υφίστανται «εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις». Για τούτες λοιπόν και μόνο τις εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις ο

νόμος δίνει την «ευχέρεια» στον εισαγγελέα ή τον ανακριτή που έχει εκδώσει τη διάταξη να εισάγει το ζήτημα με σχετική αίτηση μέσα σε προθεσμία 3 ημερών, οπότε και το Συμβούλιο είναι υποχρεωμένο εντός προθεσμίας 24 ωρών να αποφασίσει για την άρση ή μη του απορρήτου (ουσιαστικά για την επικύρωση ή μη της σχετικής διατάξεως του εισαγγελέα ή του ανακριτή). Συνεπώς, ακόμη και στην εξαίρεση αυτή, το σχετικό βούλευμα δεν μπορεί να εκδοθεί σε χρόνο αιώτερο των 4 ημερών (3 ημερών και 24 ωρών). Αυτό άλλωστε είναι απολύτως λογικό, αν αναλογιστεί κανείς ότι στην πρώτη περίπτωση, στην οποία δεν υφίστανται εξαιρετικά επείγουσες περιστάσεις, απαιτείται βούλευμα εντός 24 ωρών.

Αν συνέτρεχαν οι τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την άρση του απορρήτου, και προέκυψε από την απομαγνητοφώνηση των συνομιλιών η τέλεση άγνωστων στις αρχές εγκλημάτων⁶², τα οποία δεν σχετίζονται με την αξιόποινη πράξη του καταλόγου στη διακρίβωση της οποίας αποσκοπούσε η άρση του απορρήτου (αρχή του σκοπού), η δικονομική διαχείρισή τους περιγράφεται στην ειδική διάταξη του άρθρου 5 παρ. 10 του ειδικού ν. 2225/1994, σύμφωνα με την οποία: «...το περιεχόμενο της ανταπόκρισης ή επικοινωνίας, το οποίο έγινε γνωστό λόγω της άρσης του απορρήτου, καθώς και κάθε άλλο σχετικό με αυτή στοιχείο απαγορεύεται, με ποινή ακυρότητας, να χρησιμοποιηθεί και να ληφθεί υπόψη ως άμεση ή έμμεση απόδειξη σε άλλη ποινική, πολιτική, διοικητική και πειθαρχική δίκη και διοικητική διαδικασία για σκοπό διαφορετικό από εκείνον που είχε καθορισθεί με τη διάταξη. Κατ' εξαίρεση η αρχή που εξέδωσε τη διάταξη μπορεί, κατά την αιτιολογημένη κρίση της, να επιτρέψει με νεότερη διάταξή της να χρησιμοποιηθούν και να ληφθούν υπόψη τα παραπάνω στοιχεία, αν χρησιμεύουν για τη διακρίβωση άλλου ιδιαίτερος σοβαρού εγκλήματος από αυτά που αναφέρονται στην παρ. 1 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, καθώς και για υπεράσπιση κατηγορουμένου σε ποινική δίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα», σε συνδυασμό με τη γενική διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 253Α ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο: «κάθε στοιχείο ή γνώση που αποκτήθηκε κατά τη διενέργεια των αναφερόμενων στην παράγραφο 1 ανακριτικών πράξεων μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για τους λόγους που όρισε το δικαστικό συμβούλιο. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται τα στοιχεία αυτά ή οι αποκτηθείσες γνώσεις να χρησιμοποιηθούν

⁶² Για την έννοια των τυχαίων ευρημάτων βλ. Α. Διονυσοπούλου, Η αποδεικτική αξιοποίηση των τυχαίων ευρημάτων στην ποινική διαδικασία, 2009, σ. 7· Χρ. Νάϊντος, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ 2017, 491, όπου και περαιτέρω παραπομπές· Λίβου, Η δικονομική αξιολόγηση των τυχαίων ευρημάτων, ΠοινΧρ 1998, σ. 951 επ.

για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον το δικαστικό συμβούλιο αποφανθεί ειδικώς περί αυτού» (άρθρο 253Α παρ. 5 ΚΠΔ). Η αναφορά της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 10 του ειδικού Ν. 2225/1994 σε «άλλη ποινική διαδικασία», η οποία οριοθετείται από το αντικείμενο της ποινικής δίκης, όπως αυτό προσδιορίζεται με την κίνηση της ποινικής δίωξης, αναφέρεται στο συνήθως συμβαίνον, ότι δηλαδή ένα τυχαίο εύρημα αποτελεί το αντικείμενο μιας νέας ποινικής δίκης κι όχι αυτής στο πλαίσιο της οποίας διατάχθηκε η άρση του απορρήτου. Ζήτημα ανακύπτει στη συνηθέστερη περίπτωση, όταν η άρση του απορρήτου διατάσσεται στο πλαίσιο αστυνομικής προανάκρισης ή προκαταρκτικής εξέτασης, όταν δηλαδή ακόμη δεν έχει οριοθετηθεί το αντικείμενο της δίκης. Στις περιπτώσεις αυτές το προς διερεύνηση αντικείμενο οριοθετείται από το αίτημα της αστυνομικής αρχής, δηλαδή από το έγκλημα του καταλόγου που διερευνάται και δεν πρέπει να θεωρείται αυτονόητο ότι η έκθεση απομαγνητοφώνησης μπορεί ν' αξιοποιηθεί για την απόδειξη οποιασδήποτε βαρύτητας εγκλήματος που δεν εντάσσεται στον κατάλογο επιτρεπτής άρσης του απορρήτου, καθώς η διάταξη του άρθρου 19 παρ. 1 Σ (αντίθετα με τη διάταξη του άρθρου 10 του γερμανικού Συντάγματος) κάνει λόγο μόνο για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα για τα οποία επιτρέπεται η άρση του απορρήτου τα οποία μάλιστα ορίζονται στο νόμο. Δεν πρέπει δηλαδή να συναχθεί εξ αντιδιαστολής επιχείρημα από τη διατύπωση της διάταξης του άρθρου 5 παρ. 10 του ν. 2225/1994 ότι είναι ελεύθερη η αξιοποίηση των πληροφοριών για οποιοδήποτε έγκλημα διακριβωθεί στα πλαίσια της ίδιας ποινικής δίκης, καθώς μία τέτοια ερμηνεία θα παραβίαζε την αρχή του σκοπού, όπως αυτή διατυπώνεται στο άρθρο 253Α παρ. 4 ΚΠΔ που δεν διακρίνει ανάμεσα στην ίδια και σε άλλη ποινική δίκη⁶³.

Στην περίπτωση δε που τα αδικήματα για να οποία διατάχθηκε νομίμως η άρση του τηλεφωνικού απορρήτου, υποβαθμισθούν στην πορεία της ποινικής διαδικασίας και χαρακτηρισθούν ως πλημμεληματικές ή και κακουργηματικές παραβάσεις μη υπαγόμενες στο στενό ρυθμιστικό πεδίο του Ν. 2225/1994 γεννάται εύλογα το ερώτημα αν επιτρέπεται ν' αξιοποιηθεί η έκθεση απομαγνητοφώνησης των συνομιλιών που αποτελεί συνηθέστατα το σημαντικότερο αποδεικτικό μέσο της

⁶³ Πρβλ. τις αντιρρήσεις της Α. Διονυσοπούλου, δ.π., σ. 136 επ., με βάση την αρχή του σκοπού, την οποία εφαρμόζει αναλογικά από την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

ενοχής του κατηγορούμενου. Η λύση στο ερευνώμενο ζήτημα πρέπει να αναζητηθεί στο χώρο των μη ρυθμισμένων ανεξάρτητων (ή συνταγματικών) απαγορεύσεων αξιοποίησης. Στην κρίνόμενη περίπτωση, όταν διατάχθηκε η διενέργεια της ειδικής ανακριτικής πράξης, συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του νόμου, καθώς το υπό διερεύνηση αδίκημα εντασσόταν στον κατάλογο των εγκλημάτων του άρθρου 253Α ΚΠΔ ή του ειδικού για την άρση απορρήτου των επικοινωνιών καταλόγου του άρθρου 4 παρ. 1 του ν. 2225/1994 και υφίσταντο στο πρώιμο αυτό στάδιο οι απαιτούμενες σοβαρές ενδείξεις για την τέλεσή του. Επομένως η άρση του απορρήτου υπήρξε νόμιμη και οι διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 3 Σ και 177 παρ. 2 ΚΠΔ δεν διεκδικούν εφαρμογή, για το λόγο ότι ρυθμίζουν περιπτώσεις εξαρτημένων απαγορεύσεων αξιοποίησης. Στο στάδιο της αξιοποίησης του αποδεικτικού υλικού, ωστόσο, η νομιμότητα θα κριθεί εκ νέου με βάση τον τελικό χαρακτηρισμό του εγκλήματος. Τη λύση παρέχει η εξέταση της νομιμότητας της υποθετικής επανάληψης της απόκτησης του αποδεικτικού υλικού (hypothetischer Wiederholungs-/ Ersatzeingriff) με την ίδια διαδικασία, δηλαδή η απάντηση στο ερώτημα αν θα ήταν επιτρεπτή εξ αρχής η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών με τον ορθό τελικό νομικό χαρακτηρισμό των εγκλημάτων. Εφαρμόζοντας το παραπάνω κριτήριο: i) αν λ.χ. δεν αποδείχθηκε το κακούργημα της εγκληματικής οργάνωσης για τη διάπραξη διακεκριμένων περιπτώσεων κλοπής (άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ), αλλά αυτό των διακεκριμένων περιπτώσεων κλοπής (άρθρο 374 ΠΚ), το υλικό της απομαγνητοφώνησης επιτρέπεται ν' αξιοποιηθεί. ii) Το ίδιο συμβαίνει και αν αντί για το κακούργημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα προς όφελος μιας εγκληματικής οργάνωσης (άρθρο 45 παρ. 1γ του ν. 3691/2008) για το οποίο διατάχθηκε η άρση του απορρήτου, αποδείχθηκε τελικά μόνο η προηγούμενη συγκρότηση εγκληματικής οργάνωσης (άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ). Αντίθετα, iii) αν αντί για εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ), πρόκειται τελικά για συμμορία (άρθρο 187 παρ. 5 ΠΚ), iv) αν αντί για διακεκριμένη περίπτωση κλοπής (άρθρο 374 ΠΚ), πρόκειται τελικά για τη βασική πλημμεληματική μορφή του εγκλήματος (άρθρο 372 παρ. 1α ΠΚ) ή v) λ.χ. αντί για εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 παρ. 1 ΠΚ) που διαπράττει τοκογλυφίες, απάτες, υπεξαίρεσεις ή απιστίες, αποδειχθεί μόνο η τέλεση του κακούργηματος της κατ' επάγγελμα τοκογλυφίας (άρθρο 404 παρ. 3 – 1, 2 ΠΚ), της απάτης (άρθρο 386 παρ. 3-1 ΠΚ), της υπεξαίρεσης (άρθρο 375 παρ. 1β ή 2-1α ΠΚ) ή της απιστίας (άρθρο 390β-α ΠΚ), εγκλήματα για τα οποία δεν

επιτρέπεται αυτοτελώς η άρση του απορρήτου των επικοινωνιών, τότε η αξιοποίηση του υλικού της απομαγνητοφώνησης θα συνιστούσε το πρώτον σοβαρή παραβίαση του συνταγματικά κατοχυρωμένου απορρήτου του άρθρου 19 παρ. 1 Σ, δεδομένης της σχετικής επιφύλαξης υπέρ του νόμου, και θα ήταν δικονομικά ανεπίτρεπτη⁶⁴.

Άλλωστε γίνεται δεκτό ότι ενόψει του νομοθετικού σκοπού των διατάξεων του άρθρου 19 του Συντ. και του Ν 2225/1994, που συνίσταται στην προστασία του δικαιώματος για πληροφοριακή αυτοδιάθεση και για σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και λαμβανομένης υπόψη της διάκρισης της ιδιωτικής ζωής σε τρεις βαθμίδες: στην απόλυτα απαραβίαστη βαθμίδα, που συνιστά τμήμα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στη σχετικά προστατευόμενη βαθμίδα και στη βαθμίδα που έχει απωλέσει τον ιδιωτικό της χαρακτήρα, η αξιοποίηση σε δικαστική απόφαση υλικών φορέων ήχου ή και εικόνας (βιντεοταινία π.χ. που δείχνει υπάλληλο Πολεοδομίας ή ΔΟΥ ή ιατρό του ΕΣΥ να δωροδοκείται) είναι δυνατή και σε περιπτώσεις που δεν αναφέρονται στον Ν 2225/1994 και μάλιστα και σε πλημμελήματα και χωρίς να έχει δοθεί προηγουμένως άδεια της αρμόδιας αρχής για την άρση του απορρήτου, όταν πρόκειται για εκφάνσεις της ιδιωτικής ζωής που έχουν απωλέσει τον ιδιωτικού τους χαρακτήρα, όπως π.χ. όταν πρόκειται για καταγραφή προφορικής συνομιλίας υπαλλήλου Πολεοδομίας ή ΔΟΥ ή ιατρού του ΕΣΥ που απαιτεί χρήματα για τη διενέργεια υπηρεσιακής πράξης (δωροδοκία) ή όταν καταστηματούχος καταγράφει με κάμερα παρακολούθησης ταμία να αφαιρεί από το ταμείο μικροποσά για μεγάλο χρονικό διάστημα, τελώντας έτσι πλημμεληματική υπεξαίρεση κατ' εξακολούθηση (περιπτώσεις διαφύλαξης δικαιολογημένου συμφέροντος αλλά και βαθμίδας ιδιωτικής ζωής που έχει χάσει τον ιδιωτικό της χαρακτήρα)⁶⁵.

Η Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα ενέτασσε τα άρθρα 4 και 5 του Ν. 2225/1994 (σε αντίθεση με τα άρθρα 25B του Ν. 1729/1987, 5 παρ. 1 και 6 παρ. 4 του Ν. 2713/1999) στις διατάξεις εκείνες που δεν έρχονταν σε αντίθεση με τις διατάξεις του άρθρου 253^A (και ήδη 254) ΚΠΔ και που επομένως εξακολουθούσαν να ισχύουν δυνάμει της παραγράφου 5 του τελευταίου

⁶⁴ Χρ. Νάντος, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ 2017, 491, όπου και περαιτέρω παραπομπές. Σύμφωνη για την απαγόρευση αξιοποίησης των πληροφοριών στην περίπτωση της υποβάθμισης του χαρακτηρισμού του εγκλήματος από κακούργημα σε πλημμέλημα και η Α. Διονυσοπούλου, ό.π., σ. 139-140.

⁶⁵ ΑΠ 277/2014, www.areiospagos.gr· βλ. και βούλευμα 1317/2001 ΣυμβΑΠ, ΠΔόγ 2001, 1822 επ., του οποίου ακριβώς το σκεπτικό επανέλαβε η ΑΠ 277/2014· Α. Μαργαρίτης/Χ. Σατλάνης/Ι. Φαρσεδάκης, Διάλογος με την πρόσφατη Ποινική Νομολογία, ΠοινΔνη 2016, 1· Χρήστος Σατλάνης, Διάλογος με την Ποινική Νομολογία του Αρείου Πάγου, ΠειρΝομ 2017, 13.

αυτού άρθρου⁶⁶. Ζήτημα θα μπορούσε να ανακύψει μόνον ως προς την δυνατότητα που παρέχεται με την παράγραφο 3 του άρθρου 4 του Ν. 2225/1994 για την άρση του απορρήτου εις βάρος τρίτων προσώπων «που έχουν σχέση με την υπόθεση που ερευνάται ή για τα οποία, βάσει συγκεκριμένων περιστατικών, προκύπτει ότι λαμβάνουν ή μεταφέρουν συγκεκριμένα μηνύματα που αφορούν ή προέρχονται από τον κατηγορούμενο ή χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοί του». Υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος Κώδικα Ποινικής Δικονομίας γινόταν δεκτό ότι η ως άνω δυνατότητα παρακολούθησης τρίτων προσώπων δεν ερχόταν σε αντίθεση με τις ρυθμίσεις του άρθρου 253^A ΚΠΔ. Πλέον μετά τη ψήφιση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019), το ζήτημα αυτό λύνεται οριστικά, αφού στο άρθρο 254παρ.4 προβλέπεται ρητώς η δυνατότητα εφαρμογής των ανακριτικών πράξεων της παραγράφου 1 και κατά τρίτου αμέτοχου στο έγκλημα προσώπου, προκειμένου να αποκαλυφθεί η ταυτότητα του κατηγορουμένου ή ο τόπος διαμονής ή της κατοικίας του και εφόσον είναι τεχνικά αδύνατη η εξακρίβωση αυτών των στοιχείων με άλλον τρόπο. Όσον αφορά δε την τύχη του αποδεικτικού αυτού υλικού προβλέπεται ότι καταστρέφεται αμέσως μετά την επίτευξη του ανακριτικού σκοπού, εκτός εάν με αυτό αποδεικνύεται η εκ μέρους του τρίτου τέλεση κακουργήματος της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, του πολιτεύματος ή της ακεραιότητας της χώρας, όποτε επιτρέπεται η αξιοποίησή του σε δίκη για τα εν λόγω εγκλήματα.

Τέλος αναφορικά με τις έννομες συνέπειες από την παράνομη αξιοποίηση από το δικαστήριο υλικού απομαγνητοφώνησης για το οποίο δε συνέτρεχαν οι ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις των άρθρων 253Α ΚΠΔ και του Ν 2225/1994, γίνεται δεκτό ότι παράγεται απόλυτη ακυρότητα, λόγω παραβίασης του δικαιώματος του κατηγορουμένου σε δίκαιη διεξαγωγή της δίκης του (άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ και 171 παρ. 1δ ΚΠΔ). Επίσης, σε περίπτωση ανεπίτρεπτης μυστικής αξιοποίησης, χωρίς δηλαδή τη ρητή επίκλησή της, η απόφαση θα πάσχει από έλλειψη αιτιολογίας (άρθρο 510 παρ. 1δ ΚΠΔ) ή εκ πλαγίου παράβαση της ουσιαστικού ποινικού δικαίου διάταξης με την οποία καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος (άρθρο 510 παρ. 1ε ΚΠΔ), καθώς δεν θα προκύπτει από την απόφαση πώς το δικαστήριο κατέληξε σε μία καταδικαστική κρίση, χωρίς επιβαρυντικό για τον κατηγορούμενο αποδεικτικό

⁶⁶ Εισηγητική Έκθεση, υπό II.22

υλικό⁶⁷.

4. Καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με ειδικά τεχνικά μέσα

Η καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 4 του Ν. 2713/1999. Ήδη με τον Ν. 2928/2001 η σχετική καταγραφή επιτρέπεται μόνον εφόσον λαμβάνει χώρα εκτός κατοικίας⁶⁸. Αυτός ο περιορισμός καταλαμβάνει αυτονοήτως και την αντίστοιχη καταγραφή δραστηριοτήτων που διενεργείται αποκλειστικώς κατ' εφαρμογήν του Ν. 2713/1999, ήτοι για την ανακάλυψη ή την σύλληψη αξιωματικών της Ελληνικής Αστυνομίας που δεν συγκροτούν ή δεν εντάσσονται σε εγκληματική οργάνωση⁶⁹. Αυτό σημαίνει ότι απαγορεύεται η

⁶⁷ Νάιντος Χρήστος, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ 2017, 491.

⁶⁸ Αντιθέτως, σύμφωνα με την § 100c Nr. 3 του γερμΚΠΔ (όπως ισχύει, μετά την τροποποίησή της με τον «Νόμο για την βελτίωση της καταπολέμησης της οργανωμένης εγκληματικότητας» της 5.3.1998, BGBl. I/845 –ετέθη σε ισχύ την 9.5.1998– που στοιχείται με την αντίστοιχη τροποποίηση του άρθρου 13 του Θεμελιώδους Νόμου διά του Νόμου της 26.3.1998, BGBl. I/610 –ετέθη σε ισχύ την 1.4.1998), η διά τεχνικών μέσων ακρόαση (Abhörung) και (ηχητική) αποτύπωση του μη δημοσίως εκφερομένου λόγου (Aufzeichnung des nichtöffentlich gesprochenen Wortes) είναι επιτρεπτή ακόμη και εντός κατοικίας, εφόσον από συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά μπορεί να θεμελιωθεί η υπόνοια ότι έχει διαπραχθεί αξιόποινη πράξη που περιέχεται στον κατάλογο των στοιχείων α έως f του αριθμού 3 της § 100c StPO, και υπό την προϋπόθεση ότι η διακρίβωση της πράξεως ή του τόπου διαμονής του δράστη είναι διαφορετικά δυσανάλογα δυσχερής ή αδύνατη. Για την σχετική ρύθμιση του γερμΚΠΔ βλ. ενδεικτικά Denninger, StV 1998, 401 επ. και Dittrich, NSTZ 1998, 336 επ. (337). Απορίες προκαλεί, ωστόσο, η Έκθεση του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής, όπου για το ζήτημα αυτό αναφέρεται (σ. 5) ότι «σύμφωνα με την § 100c του γερμανικού κώδικα ποινικής δικονομίας [...] επιτρέπεται με τεχνικά μέσα η ακρόαση και η ηχητική αποτύπωση του μη δημόσια εκφερόμενου λόγου μόνο εκτός της κατοικίας».

⁶⁹ Χαρακτηριστική, πάντως, της νομοτεχνικής πολυπλοκότητας που συνεπάγεται η διά του άρθρου 253Α παραπομπή σε διατάξεις της ειδικής ποινικής νομοθεσίας περί ανακριτικών τεχνικών, είναι η πορεία που πρέπει να ακολουθήσει κανείς προκειμένου να εντοπίζει τις «κατά τα λοιπά» εφαρμοστέες διατάξεις (ήτοι όλες τις ουσιαστικές και δικονομικές προϋποθέσεις, πλην των «εγγυήσεων» και των «διαδικασιών» περί των οποίων μεριμνά ο νομοθέτης στις παρ. 2 επ. του ίδιου άρθρου 253Α ΚΠΔ) υπό τις οποίες θα διεξαχθεί η καταγραφή της δραστηριότητας ή των άλλων γεγονότων που αφορούν στην τέλεση των αξιοποιώνων πράξεων που απαριθμούνται στο εν λόγω άρθρο. Στο άρθρο 6 παρ. 1 στοιχ. δ' του άρθρου 253Α ΚΠΔ περιέχεται παραπομπή στο άρθρο 6 παρ. 4 του Ν. 2713/2001. Στην διάταξη αυτή συναντά κανείς δύο πληροφορίες: πρώτον, ότι το υλικό της καταγραφής μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου, ανακριτικής ή άλλης δημόσιας αρχής, κάτι που ουδόλως αφορά τις προϋποθέσεις διεξαγωγής της εν λόγω ανακριτικής πράξης· και δεύτερον, ότι η καταγραφή επιτρέπεται «με την επιφύλαξη των διατάξεων της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου». Στην παράγραφο 1, λοιπόν, του άρθρου 6 του Ν. 2713/1999 διαπιστώνουμε ότι η διαδικασία που απαιτείται προκειμένου να διαταχθεί η καταγραφή της δραστηριότητας κ.λπ. με τα ειδικά οπτικοακουστικά μέσα δεν είναι άλλη από την διαδικασία που τηρείται για την άρση του απορρήτου επί εγκλημάτων, η διερεύνηση, εξιχνίαση και δίωξη των οποίων έχει ανατεθεί στην Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας. Στην διαδικασία αυτή, όμως, πέραν των διατάξεων των εδαφίων α' έως γ' του άρθρου 6 παρ. 1 του εν λόγω νόμου, εφαρμόζεται (και πάλι: «κατά τα λοιπά»!) αναλόγως μια σειρά διατάξεων του Ν. 2225/1994, στις οποίες παραπέμπεται κανείς μέσω των εδαφίων β' και δ'.

παρακολούθηση που γίνεται από μυστικό αστυνομικό με κρυφές συσκευές μετάδοσης ή καταγραφής συνομιλιών εντός της κατοικίας του θιγόμενου προσώπου, καθώς κι εκείνη που διενεργείται με τη βοήθεια ειδικών ηλεκτρονικών συσκευών έξω από το χώρο της κατοικίας και επιτρέπει την καταγραφή των εσωτερικών συνομιλιών ή μονολόγων. Η απαγόρευση παρακολούθηση εντός της κατοικίας επιβάλλεται από την ανάγκη προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου (άρθρ. 9παρ.1εδ.β' Συντ.)⁷⁰.

Όσον αφορά δε ειδικά το ζήτημα της καταγραφής από κρατικές αρχές ήχου και εικόνας σε δημόσιους χώρους, με μία σειρά από νομοθετικές παρεμβάσεις ο Έλληνας νομοθέτης νομιμοποίησε πλήρως την ενλόγω πρακτική στο όνομα της διαφύλαξης της δημόσιας τάξης και της προληπτικής δράσης ενάντια στην εγκληματικότητα. Κατά πρώτον, κινούμενος αρχικά στην ίδια κατεύθυνση με τη ΓνωμΕισΑΠ 14/30.10.2007⁷¹, σχετικά με το επιτρεπτό της καταγραφής της εικόνας και του ήχου και την αποτύπωση σε υλικό φορέα αυτόφωρων αδικημάτων που τελούνται ειδικά κατά τη διάρκεια διαδηλώσεων και πορειών, ο νομοθέτης με το άρθρο όγδοο παρ. 1 του ν. 3625/2007 (ΦΕΚ Α 290/24.12.2007) αντικατέστησε την παρ. 2 του άρθρου 3 του ν. 2472/1997, επιτρέποντας την καταγραφή ήχου και εικόνας με απλή προφορική, λόγω κατεπείγοντος, εισαγγελική εντολή υπό την ουσιαστική προϋπόθεση ότι επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, με αποκλειστικό σκοπό την αξιοποίηση του αποδεικτικού υλικού κατά την ποινική διαδικασία. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή: «[σ]τις περιπτώσεις άσκησης από τους πολίτες του δικαιώματος του συνέρχεσθαι κατά το άρθρο 11 του Συντάγματος επιτρέπεται η απλή λειτουργία συσκευών καταγραφής ήχου ή εικόνας ή άλλων ειδικών τεχνικών μέσων με σκοπό την καταγραφή, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του επόμενου εδαφίου. Η καταγραφή ήχου ή εικόνας με οποιασδήποτε τεχνικής μορφής συσκευές με σκοπό τη βεβαίωση τέλεσης των παραπάνω εγκλημάτων γίνεται μόνον κατόπιν εντολής εκπροσώπου της εισαγγελικής αρχής και εφόσον επίκειται σοβαρός κίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια. Σκοπός της καταγραφής αυτής είναι μόνον η χρησιμοποίηση του βεβαιούντος την τέλεση των εγκλημάτων υλικού ως αποδεικτικού στοιχείου ενώπιον οποιασδήποτε ανακριτικής, εισαγγελικής αρχής και δικαστηρίου. Η επεξεργασία κάθε άλλου υλικού που δεν είναι αναγκαίο προς εξυπηρέτηση του

⁷⁰ Θ. Δαλακούρας, Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις του άρθρου 6 Ν. 2928/2011, ΠoinXp 2001, 1022.

⁷¹ ΠoinXp 2009, 69.

παραπάνω σκοπού για τη βεβαίωση των εγκλημάτων απαγορεύεται, το δε σχετικό υλικό καταστρέφεται με πράξη του αρμόδιου Εισαγγελέα». Μετέπειτα, με τη διάταξη του άρθρου 14 του ν. 3917/2011 η δυνατότητα χρήσης συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους γενικεύτηκε. Σύμφωνα με την παρ. 1 του εν λόγω άρθρου η εγκατάσταση και λειτουργία συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, εφόσον συνεπάγεται την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, επιτρέπεται μεταξύ άλλων για: «γ) την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων που συνιστούν επιβουλή της δημόσιας τάξης, δ) την αποτροπή και καταστολή εγκλημάτων βίας, εμπορίας ναρκωτικών, κοινώς επικίνδυνων εγκλημάτων, εγκλημάτων κατά της ασφάλειας των συγκοινωνιών και εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας, όταν με βάση πραγματικά στοιχεία συντρέχουν επαρκείς ενδείξεις ότι τελέσθηκαν ή πρόκειται να τελεσθούν τέτοιες πράξεις». Κατά δε την παρ. 2 του ίδιου άρθρου: «Η εγκατάσταση και λειτουργία των συστημάτων επιτήρησης σε δημόσιους χώρους γίνεται μόνο από κρατικές αρχές με τήρηση της αρχής της αναλογικότητας», ενώ, παράλληλα, κατά ρητή διατύπωση της παρ. 7γ του ίδιου άρθρου, εξακολουθεί να ισχύει η διάταξη του άρθρου 253Α παρ. 1δ (και ήδη 254παρ.1περ.ε') ΚΠΔ. Ωστόσο δικαίως εγείρονται επιφυλάξεις ως προς τη συμβατότητα της παραπάνω νομοθετικής πρακτικής αφενός με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κι ενγένη την ελευθερία ανάπτυξης της προσωπικότητας (άρθρο 9Α Σ) και του ιδιωτικού βίου (άρθρα 5 και 9 Σ) κι αφετέρου με τις προβλέψεις του άρθρου 253Α παρ. 1δ (και ήδη 254παρ.1περ.ε') ΚΠΔ, που επιτρέπει την καταγραφή της δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας υπό αυστηρότερες τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις⁷².

5. Συσχέτιση ή συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

Για την τελευταία αυτή ανακριτική πράξη ισχύουν οι όροι και οι προϋποθέσεις του Ν.4624/2019⁷³, εφόσον η συσχέτιση ή ο συνδυασμός δεδομένων

⁷² Νάϊντος Χρήστος, Ειδικές ανακριτικές πράξεις: επίκαιρα ζητήματα, ΠοινΧρ 2017, 491

⁷³ Ο νόμος αυτός αντικατέστησε τον προϊσχύσαντα νόμο 2472/1997, προσαρμόζοντας την ελληνική νομοθεσία στις επιταγές του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 2016/679 (Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων) κι ενσωματώνοντας την Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών.

προσωπικού χαρακτήρα είναι μορφή επεξεργασίας κατ' άρθρ. 44παρ.1περ.β' του ως άνω νόμου. Ειδικότερα με τα άρθρα 5, 24επ. του νόμου αυτού τίθενται οι όροι επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς, ενώ με το άρθρο 22 προβλέπονται οι προϋποθέσεις επεξεργασίας των ευαίσθητων δεδομένων ή, όπως πλέον ονομάζονται, των ειδικών κατηγοριών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Ειδικά δε για τη δίωξη ποινικών αδικημάτων έχουν περιληφθεί στο Ν. 4624/2019 ειδικές διατάξεις (άρθρα 24, 25), σύμφωνα με τις οποίες είναι επιτρεπτή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς για σκοπό διαφορετικό από αυτόν για τον οποίο έχουν συλλεχθεί. Πάντως η διασταύρωση ευαίσθητων δεδομένων πρέπει να θεωρείται ως απαγορευμένη, τόσο στις περιπτώσεις που αυτά δεν έχουν καταχωρηθεί νομίμως, όσο κι όταν αυτά δεν αφορούν στην ποινικώς κρίσιμη συμπεριφορά του θιγόμενου προσώπου.

6. Η συγκαλυμμένη έρευνα

Η συγκαλυμμένη αστυνομική δράση είναι νομοθετημένη από όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αναγνωρίζεται ως μια αποτελεσματική μέθοδος για την καταστολή των πλέον σύνθετων και οργανωμένων εγκλημάτων. Ο Έλληνας Νομοθέτης την εισήγαγε στο ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα με το προϊσχύσαν άρθρο 253B, σύμφωνα με το οποίο: «Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των άρθρων 159, 159Α, 235, 236, 237 και 237Α του Ποινικού Κώδικα, εφόσον αυτές δεν τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια: α) συγκαλυμμένης έρευνας, την οποία ενεργεί ανακριτικός υπάλληλος με παραγγελία του αρμόδιου εισαγγελέα και αφού ενημερωθεί προηγουμένως ο Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου που εποπτεύει και συντονίζει το έργο των Εισαγγελέων Εγκλημάτων Διαφθοράς. Η εν λόγω παραγγελία δίδεται αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ότι τελείται ήδη ή πρόκειται να επαναληφθεί η τέλεση κάποιας από τις αξιόποινες πράξεις της παραγράφου 1 και η αποκάλυψη αυτής είναι με άλλον τρόπο αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής. Κατά τη συγκαλυμμένη έρευνα ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του εμφανίζεται ως ωφελούμενος ή ως μεσολαβητής ωφελουμένου προσώπου από την αξιόποινη πράξη της παραγράφου 1 και διευκολύνει στην τέλεση της τον δράστη που την έχει προαποφασίσει. Η συγκαλυμμένη έρευνα ενεργείται για εύλογο κατά τις περιστάσεις χρονικό διάστημα,

το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει το έτος. Ο ενεργών τη συγκαλυμμένη έρευνα μπορεί να φέρει συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσεται με αυτά για τις ανάγκες της έρευνας που διεξάγει. Οι λεπτομέρειες και η διαδικασία εκδόσεως των εν λόγω στοιχείων συγκάλυψης ορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Για τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου...»⁷⁴. Η ίδια ρύθμιση επαναλήφθηκε και στο άρθρο 255 του ισχύοντος ΚΠΔ (Ν.4620/2019), με τη διαφορά ότι ο ανώτατος χρόνος για τον οποίο μπορεί να διενεργηθεί συγκαλυμμένη έρευνα, ορίζεται πλέον σε ένα έτος. Πέραν όμως από τα ανωτέρω εγκλήματα που κατά κύριο λόγο υπάγονται στην αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Εγκλημάτων Διαφθοράς, η ανακριτική πρακτική της συγκαλυμμένης έρευνας προβλέπεται πλέον και για την εξιχνίαση των εγκλημάτων των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 παρ. 1 και 2, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α ΠΚ. Αυτό προβλέπεται στο άρθρο 254 του ισχύοντος ΚΠΔ, σύμφωνα με το οποίο: «Ειδικά για τις αξιόποινες πράξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 187, των άρθρων 187Α, 207 παρ. 1 και 2, 208 παρ. 1 εδ. α', 208Α εκτός από τις ιδιαίτερα ελαφρές περιπτώσεις, 323Α, 336 σε βάρος ανηλίκου, του άρθρου 338 σε βάρος ανηλίκου, των παρ. 1 και 3 του άρθρου 339, της παρ. 1 του άρθρου 342, των άρθρων 348Α, 348Β, 348Γ και 351Α ΠΚ η έρευνα μπορεί να συμπεριλάβει και τη διενέργεια α) συγκαλυμμένης έρευνας, κατά την οποία ο ανακριτικός υπάλληλος ή ο ιδιώτης που ενεργεί υπό τις οδηγίες του, προσφέρεται να διευκολύνει την τέλεση κάποιου από τα εγκλήματα της παρ. 1, την οποία ο δράστης του εν λόγω εγκλήματος είχε προαποφασίσει. Η διενέργεια της συγκαλυμμένης έρευνας γίνεται υπό την εποπτεία του εισαγγελέα πλημμελειοδικών, για δε τις ενέργειες του συγκαλυμμένα δρώντος ή του ιδιώτη συντάσσεται αναλυτική έκθεση κατά τα άρθρα 148 έως 153. Αποδεικτικά στοιχεία που αποκτήθηκαν με ενέργειες του συγκαλυμμένα

⁷⁴ Η διάταξη του άρθρου 253Β ΚΠΔ προστέθηκε για πρώτη φορά στο ελληνικό δίκαιο με την υποπαραγράφο ΙΕ.16. του άρθρου πρώτου Ν.4254/2014

δρώντος ή του ιδιώτη, οι οποίες δεν μνημονεύονται αναλυτικά στην έκθεση, δεν λαμβάνονται υπόψη για την καταδίκη του κατηγορουμένου...». Όπως προκύπτει από τις ανωτέρω διατάξεις, στις συγκαλυμμένες έρευνες μπορούν να συμμετέχουν και ιδιώτες, οι οποίοι όμως πάντα ενεργούν οργανωμένα, υπό τις οδηγίες των αρμοδίων ανακριτικών υπαλλήλων. Τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη συγκαλυμμένη έρευνα, μπορούν να φέρουν συγκαλυμμένα στοιχεία ταυτότητας και φορολογικά ή άλλα στοιχεία και να συναλλάσσονται μ' αυτά για τις ανάγκες της έρευνας. Όμως ενόψει της ρητής νομοθετικής εξουσιοδότησης που περιέχουν τα άρθρα 254-255 ΚΠΔ οσον αφορά τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται για την έκδοση των ενλόγω στοιχείων συγκάλυψης, καθίσταται φανερό ότι μέχρι να εκδοθεί η σχετική υπουργική απόφαση, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στην πράξη η ενλόγω νομοθετική πρόβλεψη⁷⁵.

⁷⁵ Μόνο στην ειδική περίπτωση της διείσδυσης ανακριτικού υπαλλήλου ή ιδιώτη με σκοπό την ανακάλυψη και σύλληψη προσώπων που διαπράττουν το έγκλημα της διακίνησης ναρκωτικών, έχει ψηφισθεί, στα πλαίσια ρητής νομοθετικής εξουσιοδότησης του άρθρου 28 Ν.4139/2013, η υπ' αριθμόν 83509/2014 Υπουργική Απόφαση περί της διαδικασίας έκδοσης των στοιχείων συγκάλυψης, η οποία δεν μπορεί να εφαρμοσθεί αναλογικά στις περιπτώσεις των άρθρων 254 – 255 ΚΠΔ ενόψει της γενικής απαγόρευσης περί αναλογικής εφαρμογής των ποινικών διατάξεων. Άλλωστε εάν ο νομοθέτης του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας επιθυμούσε την αναλογική εφαρμογή της ενλόγω υπουργικής απόφασης και στις ανωτέρω περιπτώσεις, θα μπορούσε να το προβλέψει ρητά.

Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων.

Με το άρθρο 94 Ν. 4316/2014 προστέθηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 17Απαρ.8 Ν.2523/1997 πρόβλεψη για τη δυνατότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, του Αναπληρωτή του και των εισαγγελικών λειτουργών που τον συνεπικουρούν, να προβαίνουν στην έκδοση διατάξεων δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων προσώπων με σκοπό την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος¹. Μετά δε από την τροποποίηση που επέφερε το άρθρο 63παρ.2 Ν.4472/2017, το άρθρο 17^Απαρ.8 Ν. 2523/1997 προέβλεπε τα εξής: «Οι εισαγγελικοί λειτουργοί της παραγράφου 1 ... έχουν τη δυνατότητα να προβαίνουν, με αιτιολογημένη διάταξή τους σε δεσμεύσεις τραπεζικών λογαριασμών, περιεχομένου τραπεζικών θυρίδων και περιουσιακών εν γένει στοιχείων, ακινήτων και κινητών, προς το σκοπό διασφάλισης των συμφερόντων του Δημοσίου, σε περίπτωση διενεργούμενης ποινικής προκαταρκτικής εξέτασης για την εξακρίβωση τέλεσης εγκλημάτων της παραγράφου 3 του παρόντος άρθρου για χρονικό διάστημα μέχρι ένα (1) έτος που μπορεί να παρατείνεται είτε με βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, εάν η διάταξη έχει εκδοθεί από τον Οικονομικό Εισαγγελέα ή τον αναπληρωτή του, είτε με βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Αθηνών, εάν η διάταξη έχει εκδοθεί από Εισαγγελικό λειτουργό που συνεπικουρεί τον Οικονομικό Εισαγγελέα, λόγω δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης, κατά τα ανωτέρω, ποινικής προκαταρκτικής εξέτασης. Η διάταξη εκδίδεται χωρίς προηγούμενη κλήση του καθ' ου ή τρίτου και δεν είναι απαραίτητο να αναφέρει συγκεκριμένο λογαριασμό, τίτλο, χρηματοπιστωτικό προϊόν, θυρίδα, κινητό ή ακίνητο περιουσιακό στοιχείο. Η δέσμευση ισχύει από τη χρονική στιγμή της αποδεδειγμένης γνωστοποίησης της διάταξης προς τον οργανισμό ή την υπηρεσία προς την οποία απευθύνεται. Ως χρονική στιγμή αποδεδειγμένης

¹ Αφορμή για την παραπάνω ρύθμιση, υπήρξε η υπ' αριθμ. 3316/2014 απόφαση της Ολομέλειας του Σ.τ.Ε., η οποία έκρινε την συνταγματικότητα της διάταξης του άρθρου 30§ 5 εδ. ε' του ν. 3296/2004. Συγκεκριμένα έκρινε— με αντίθετη μειοψηφία - ότι η ανωτέρω διάταξη, η οποία ορίζει ότι «... Η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων προβαίνει σε... ε. δεσμεύσεις, σε ειδικές περιπτώσεις διασφάλισης συμφερόντων του δημοσίου ή σε περιπτώσεις οικονομικού εγκλήματος και μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου, τραπεζικών λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων, με έγγραφο του Προϊσταμένου της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης της Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων, ενημερώνοντας για την ενέργεια αυτή, εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών τον αρμόδιο εισαγγελέα...», δεν πρέπει να εφαρμοστεί, επειδή είναι αντίθετη προς τα άρθρα 5§1, 17§1, 25§1 του Συντάγματος και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α..

γνωστοποίησης της διάταξης της παρούσας παραγράφου προς τους αρμόδιους οργανισμούς και υπηρεσίες λογίζεται η ημέρα που γνωστοποιείται με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο, ιδίως δε τηλεομοιοτυπικά, η διάταξη στην Ελληνική Ένωση Τραπεζών, την Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών και την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, οι οποίες οφείλουν να ενημερώνουν αμελλητί τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της ημεδαπής. Με τον ίδιο τρόπο η διάταξη γνωστοποιείται στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, η οποία δεν κωλύεται να λαμβάνει όλα τα σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις μέτρα διασφάλισης. Η διάταξη επιδίδεται εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερών στον καθ' ου ή στον τρίτο, οι οποίοι δύνανται να προσφύγουν και να ζητήσουν την άρση της με αίτησή τους είτε προς το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, εάν η διάταξη έχει εκδοθεί από τον Οικονομικό Εισαγγελέα ή τον αναπληρωτή του, είτε προς το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών Αθηνών, εάν η διάταξη έχει εκδοθεί από εισαγγελικό λειτουργό που συνεπικουρεί τον Οικονομικό Εισαγγελέα, εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών, η οποία δεν αναστέλλει την εκτέλεσή της. Η διάταξη ή το βούλευμα ανακαλείται ή τροποποιείται αντίστοιχα, εάν προκύψουν νέα στοιχεία. Μετά το πέρας της προκαταρκτικής εξέτασης: i) στην περίπτωση που παραγγέλλεται από τον Οικονομικό Εισαγγελέα άσκηση ποινικής δίωξης εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κ.Π.Δ. και ii) στην περίπτωση αρχειοθέτησης της ποινικής δικογραφίας η δέσμευση αίρεται αυτοδικαίως. Οι διατάξεις του προηγούμενου εδαφίου δεν θίγουν τυχόν διασφαλιστικά μέτρα που έχουν ληφθεί από τη φορολογική διοίκηση, ούτε εμποδίζουν την τελευταία να λάβει τέτοια μέτρα. Με τη σύμφωνη γνώμη του εποπτεύοντος, κατά την παράγραφο 2, Αντιεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος μπορεί να παραγγέλλει την έκδοση της διάταξης του παρόντος άρθρου και προς τον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών, ο οποίος εκδίδει τη διάταξη σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις της παρούσας παραγράφου, οι διατάξεις της οποίας εφαρμόζονται ανάλογα. Η προσφυγή κατά της διάταξης του Εισαγγελέα Πρωτοδικών εισάγεται στο κατά τόπο αρμόδιο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών. Στην περίπτωση έκδοσης διάταξης του Εισαγγελέα Πρωτοδικών σύμφωνα με τα δύο προηγούμενα εδάφια, το κατά τόπο αρμόδιο Συμβούλιο Πλημμελειοδικών είναι αρμόδιο και για την έκδοση βουλεύματος, με το οποίο δύνανται να παραταθεί η διάρκεια της δέσμευσης, σε περίπτωση δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης ποινικής προκαταρκτικής εξέτασης».

Μετά την ψήφιση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Ν.4620/2019, ΦΕΚ Α' 96/11.06.2019) οι ρυθμίσεις αυτές ενσωματώθηκαν στο άρθρο 34 με τις εξής διαφοροποιήσεις: α) ο χρόνος ισχύος της διάταξης δέσμευσης περιορίστηκε στους εννέα (9) μήνες με δυνατότητα παράτασής της για άλλους εννέα (9) μήνες κατ' ανώτατο όριο κατόπιν βουλεύματος του αρμοδίου συμβουλίου λόγω δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης² (άρθρ. 34παρ.2εδ.α' ΚΠΔ), β) ειδικά για την περίπτωση δέσμευσης ακινήτου, πλοίου ή αεροσκάφους, προβλέφθηκε ρητώς ότι η δέσμευση επιδίδεται στον αρμόδιο υποθηκοφύλακα ή προϊστάμενο του κτηματολογικού γραφείου ή στον οικείο λιμενάρχη ή στην υπηρεσία πολιτικής αεροπορίας, οι οποίοι υποχρεούνται να προβούν την ίδια ημέρα σε σχετική σημείωση στα τηρούμενα από αυτούς βιβλία και ακολούθως να αρχειοθετήσουν το έγγραφο που τους επιδόθηκε (άρθρ. 34παρ.2εδ.ε' ΚΠΔ) και γ) στην περίπτωση που η διάταξη δέσμευσης εκδίδεται από τον κατά τόπο αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών κατόπιν παραγγελίας του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος με τη σύμφωνη γνώμη του εποπτεύοντος, κατά την παρ. 2 του άρθρου 33 ΚΠΔ, Αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, δεν προβλέφθηκε η δυνατότητα παράτασης της ισχύος της για άλλους εννέα (9) μήνες κατόπιν βουλεύματος του αρμοδίου συμβουλίου λόγω δικαιολογημένης μη ολοκλήρωσης της διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης.

² Οι λόγοι που οδήγησαν τον Έλληνα νομοθέτη στον ως άνω περιορισμό της χρονικής ισχύος των διατάξεων δέσμευσης του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, δεν προκύπτουν με σαφήνεια από την Αιτιολογική Έκθεση του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Ωστόσο στην αιτιολογική έκθεση του μεταγενέστερου νόμου 4637/2019, με τον οποίο επεκτάθηκε ο εν λόγω περιορισμός και στις διατάξεις δέσμευσης του Προέδρου της Αρχής Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες, αναφέρονται τα εξής: «...Η ανάγκη εναρμόνισης των ρυθμίσεων των διατάξεων αφενός του άρθρου 34 παρ. 2 ΚΠΔ και αφετέρου του άρθρου 42 παρ. 5 του Ν. 4557/2018 επιβάλλεται τόσο για λόγους νομοθετικής συνέπειας (αφού δεν νοείται διαφορετική νομική αντιμετώπιση απολύτως όμοιων μέτρων) όσο όμως και για λόγους σύμπλευσης με την ευρωπαϊκή δικαιοταξία. Διότι πέραν των ζητημάτων συνταγματικότητας και δικαιοκρατικότητας που θέτει η δέσμευση περιουσιακών στοιχείων για αόριστο χρονικό διάστημα (βλ. *ad hoc* ΣτΕ σχετικά με ν. 3316/2014, 1260/2015 καθώς και ΟΟΣΑ, 2018, Αξιολόγηση του Νομικού και Κανονιστικού Πλαισίου για την Ανάκτηση Περιουσιακών Στοιχείων στην Ελλάδα) η ανυπαρξία σαφών και ανάλογων χρονικών ορίων δέσμευσης στη ρύθμιση του άρθρου 42 παρ. 5 του Ν. 4557/2018 που αφορά την Αρχή Καταπολέμησης Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες διαφοροποιεί αναίτια σε δικαιοκρατικό επίπεδο τη Χώρα μας από την αντίστοιχη νομοθεσία των λοιπών Χωρών της ΕΕ και την ίδια την ευρωπαϊκή δικαιοταξία που αξιώνει «η έκδοση της διάταξης περί δέσμευσης να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας, να επικυρώνεται από δικαστήριο ή δικαστή και να έχει περιορισμένη χρονική της διάρκεια ... Τούτων δοθέντων, η εναρμόνιση της ρύθμισης του άρθρου 42 παρ. 5 του Ν. 4557/2018 με τη ρύθμιση του άρθρου 34 παρ. 2 ΚΠΔ σε σχέση με το θετειμένο ανώτατο χρονικό όριο δέσμευσης περιουσιακών στοιχείων εμφανίζεται ως επιτακτική και εντάσσεται στις ελάχιστες εγγυήσεις που αξιώνει κάθε κράτος δικαίου κατά τη διαχείριση των επαχθών δικονομικών μέτρων. Το ανώτατο όριο των δεκαοκτώ μηνών συμβαδίζει, άλλωστε, με το συνταγματικά ορισμένο ανώτατο όριο διάρκειας της προσωρινής κράτησης, διαμορφώνοντας ένα κοινό δικονομικό χρονικό πλαίσιο ανεκτής από άποψη τεκμηρίου αθωότητας επιβάρυνσης, η τυχόν διαστολή του οποίου θα το καθιστούσε εκ προοιμίου ουσιαστικά άδικο ως προδήλως δυσανάλογο». Βλ. Αιτιολ.Εκθ. Ν. 4637/2019, σελ. 22.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η έκδοση της διάταξης δέσμευσης λαμβάνει χώρα χωρίς προηγούμενη κλήση του καθ' ου ή του τρίτου και αφορά, χωρίς συγκεκριμένη περιγραφή, το σύνολο των περιουσιακών του στοιχείων, η δε γνωστοποίηση του περιεχομένου της γίνεται μέσω τηλεομοιοτυπίας ή και ηλεκτρονικής αλληλογραφίας σύμφωνα με τη νεότερη πρόβλεψη του άρθρου 34παρ.2εδ.δ' ΚΠΔ. Η ρύθμιση δεν αντίκειται στο δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, καθ' όσον η δέσμευση είναι ανακριτική πράξη στα πλαίσια της ποινικής διαδικασίας της προκαταρκτικής εξέτασης, προκειμένου να εκπληρωθεί ο σκοπός το άρθρου 239 ΚΠΔ, ενώ δίδεται το δικαίωμα στον καθ' ου η διάταξη να προσφύγει κατ' αυτής. Σκοπός της είναι να διαφυλαχθεί η περιουσία του υπόπτου, για την οποία υφίστανται ενδείξεις ότι προέρχεται από οικονομικά αδικήματα. Τα συνταγματικά δικαιώματα του καθ' ου δεν πλήττονται, αφ' ενός γιατί προβλέπεται η αιτιολόγηση της διάταξης, αφ' ετέρου υπάρχει η δυνατότητα προσφυγής, τροποποίησης ή ανάκλησής της σε σύντομο χρόνο από την έκδοσή της.

Η δέσμευση, που κατά τα ανωτέρω επιβάλλεται με διάταξη του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, του Αναπληρωτή του ή των εισαγγελικών λειτουργών που τον συνεπικουρούν, εντάσσεται στα πλαίσια διενεργούμενης προκαταρκτικής εξέτασης και συνιστά ανακριτική πράξη. Προσομοιάζει κατ' αρχάς με την κατ' άρθρο 42 ν. 4557/2018 διάταξη για απαγόρευση κίνησης των λογαριασμών, που διατάσσει ο ανακριτής με σύμφωνη γνώμη του εισαγγελέα κατά τη διεξαγωγή τακτικής ανάκρισης για αδικήματα του Ν. 4557/2018 και με το βούλευμα, που διατάσσει την ίδια απαγόρευση στα πλαίσια προκαταρκτικής εξέτασης ή προανάκρισης, που επέχουν θέση κατάσχεσης. Ο σκοπός της είναι η εξασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, ώστε σε περίπτωση καταδίκης του καθ' ου, να καθίσταται εφικτή η αποκατάσταση της ζημίας του Δημοσίου και είναι σύστοιχος με την εξασφάλιση της δήμευσης του άρθρου 40 του ν. 4557/2018. Όμως η δέσμευση που επιβάλει ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος είναι ευρύτερη, αφού αφορά σε όλα τα αδικήματα της παραγράφου 3 του άρθρου 17Α του ν. 2523/1997, αλλά ταυτόχρονα στενότερη, καθ' όσον είναι περιορισμένης διάρκειας.

Η δέσμευση θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως προστάδιο της δήμευσης του άρθρου 76 του ΠΚ. Ωστόσο δεν θα μπορούσε να είναι μέτρο ασφαλείας, γιατί δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 76 ΠΚ, αφού από τη δεσμευθείσα περιουσία δεν προκύπτει κίνδυνος της δημόσιας τάξης και η δέσμευσή

της συνδέεται άμεσα με τις ενδείξεις ενοχής του καθ' ου για κάποιο από τα αδικήματα του άρθρου 33παρ.3 του ισχύοντος ΚΠΔ.

Δεν πρόκειται δε για περιοριστικό όρο του ΚΠΔ, καθ' όσον η δέσμευση είναι ανακριτική ενέργεια της προκαταρκτικής εξέτασης και δεν προϋποθέτει δίωξη, ούτε διέπεται από τις διατάξεις του 282 επ. του ΚΠΔ που ανήκει στο πέμπτο κεφάλαιο του κώδικα, με τίτλο «σύλληψη και προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου».

Προσομοιάζει σε μεγάλο βαθμό με τη συντηρητική κατάσχεση του Αστικού Κώδικα, δοθέντος ότι με τη γνωστοποίηση της διάταξης δέσμευσης επέρχεται προσωρινή δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων του ελεγχόμενου, για να εξασφαλιστεί η μελλοντική ικανοποίηση της χρηματικής απαίτησης του Δημοσίου, ακόμη και των μη ληξιπρόθεσμων ή εκκαθαρισμένων, αλλά και γενικά των μελλοντικών απαιτήσεων, ακόμη και όταν αυτές είναι απλώς ενδεχόμενες. Προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ασυνήθους ανάγκης για έκτακτη δικαστική προστασία του Δημοσίου, δικαιολογημένη από τον κίνδυνο ματαίωσης της ικανοποίησης της απαιτήσεως, λόγω πιθανολόγησης της αποξένωσης του οφειλέτη από την κατασχετή περιουσία του, έτσι ώστε να είναι αδύνατη στο μέλλον ικανοποίηση των αξιώσεων του Δημοσίου, εξ αιτίας απόκρυψης των περιουσιακών του στοιχείων. Προϋποθέτει δε ουσιώδη και αναπότρεπτο κίνδυνο ματαίωσης της αξίωσης του Δημοσίου.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η «δέσμευση» είναι ένα είδος ιδιότυπης κατάσχεσης, που λαμβάνει χώρα υπό τις προϋποθέσεις της παραγράφου 2 του άρθρου 34 του ισχύοντος ΚΠΔ. Λειτουργεί δε, παράλληλα και ανεξάρτητα από τα όποια διασφαλιστικά μέτρα λαμβάνει η διοίκηση, προς την οποία γνωστοποιείται.

Δικαστική Συνδρομή - Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας

Η ευρωπαϊκή εντολή έρευνας¹ αποτελεί τον νέο θεσμό δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων σε ανακριτικά ζητήματα, ισχύει μόνο μεταξύ κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εισήχθη στην χώρα μας με τον Ν. 4489/2017. Με το εν λόγω νομοθέτημα αρχικά προσεγγίζεται ο νομοθετικός ορισμός αυτής και η διάκριση μεταξύ του κράτους έκδοσης και του κράτους εκτέλεσής της. Στη συνέχεια αναπτύσσεται η λειτουργία της ΕΕΕ, προσδιορίζονται δε οι ελληνικές αρχές έκδοσής της και τα στάδια της ποινικής διαδικασίας στα οποία εκδίδεται. Η ΕΕΕ συνιστά την νέα θεσμική μορφή δικαστικής συνδρομής επί του πεδίου συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων, διατυπώνεται με προκαθορισμένο τύπο-φόρμα σύνταξης και αποτελεί μια ιδιότυπη, εξελιγμένης ενωσιακής ωριμότητας, άμεση μορφή δικαστικής συνεργασίας με δυνατότητες διαβούλευσης και συμφωνιών στα επί μέρους ζητήματα μεταξύ των αρχών των κρατών έκδοσης και εκτέλεσής της.

Οι διατάξεις των άρθρων του ΚΠΔ περί δικαστικής συνδρομής (άρθρ. 458-461 ΚΠΔ), που ρυθμίζουν τη δικαστική συνδρομή με τη στενή έννοια, εφαρμόζονται στις σχέσεις και δικαστικές συνεργασίες της Ελλάδας με κράτη με τα οποία δεν έχει συνάψει σύμβαση δικαστικής συνδρομής και στις περιπτώσεις που υφίσταται διεθνής σύμβαση δικαστικής συνδρομής στο μέτρο όμως που αυτή δεν περιέχει αντίθετη ρύθμιση. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο το δίκαιο της δικαστικής συνδρομής επί δεκαετίες προσδιορίζονταν πρωτίστως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση «περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων», που κυρώθηκε από τη χώρα μας με το Ν.Δ. 4218/1961 με συμπλήρωση των ρυθμίσεών της και από τα άρθρα 48 επ. της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν.

Κεντρική διάκριση-πυρήνας για την κατανόηση της συστηματικής λειτουργίας αυτής της διακρατικής συνεργασίας σε ανακριτικά ζητήματα, που την αποκαλούμε δικαστική συνδρομή με τη στενή πλέον έννοια του όρου, είναι: α) η διαδικασία κατά την οποία η χώρα μας είναι αυτή που ζητεί από δικαστικές αρχές άλλων κρατών τη διεξαγωγή ανακριτικών πράξεων και β) η αντίστροφη διαδικασία,

¹ Βλ. Αριστομένη Τζαννετή «Η Ευρωπαϊκή Εντολή έρευνας –ενσωμάτωση της Οδηγίας 2014/41/ΕΕ με το ν. 4489/2017», Ποιν Χρον. ΞΗ/2018 σελ. 81 και Σταμάτη Δασκαλόπουλου «Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας (Ε.Ε.Ε) : Ο νέος θεσμός δικαστικής συνεργασίας επί ποινικών υποθέσεων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης» ΠοινΧρον ΞΗ 2018/ σελ. 173

κατά την οποία αλλοδαπές δικαστικές αρχές ζητούν από τη χώρα μας να διενεργηθούν στην Ελλάδα ανακριτικές πράξεις, δηλαδή ζητούν την παροχή δικαστικής συνδρομής.

Οι διαδικασίες αυτές μέχρι τις 20 Σεπτεμβρίου 2017 ρυθμίζονταν αποκλειστικά και μόνον αντιστοίχως από τα άρθρα 457 και 458 του προϊσχύσαντος ΚΠΔ σε συνδυασμό με τα άρθρα 3 επ. της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων», που κυρώθηκε από τη χώρα μας με το Ν.Δ. 4218/1961 με συμπλήρωση των ρυθμίσεών της και από τα άρθρα 48 επ. της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν Όμως από τις 21 Σεπτεμβρίου 2017 ήδη ισχύει ο Ν. 4489/2017 περί της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στις ποινικές υποθέσεις. Αυτός αποτελεί εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2014/41 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3^{ης} Απριλίου 2014 και συνιστά ενσωμάτωση αυτής στην εθνική έννομη τάξη.

Ειδικότερα η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας μέσα στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνιστά ένα σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο αμοιβαίας δικαστικής συνεργασίας στις ποινικές υποθέσεις, δηλαδή αποτελεί τη νέα διάσταση και μορφή της μέχρι τώρα γνωστής μας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων που ρυθμίζεται από τις διατάξεις που προαναφέρθηκαν.

Είναι λοιπόν η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας κατά την έννοια του άρθρου 2 του Ν. 4489/2017 δικαστική απόφαση ή απόφαση την οποία εκδίδει ή επικυρώνει δικαστική αρχή κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης –το οποίο σχηματικά αποκαλείται «κράτος έκδοσης»– που στόχο έχει την εκτέλεση ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων σε άλλο κράτος-μέλος, το οποίο αντίστοιχα προσδιορίζεται ως «κράτος εκτέλεσης» για λήψη αποδεικτικών στοιχείων. Πρόκειται δηλαδή στην ουσία για εντολές ενέργειας ανακριτικών πράξεων με έντονο το στοιχείο της αμοιβαιότητας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που διατυπώνονται πλέον με προκαθορισμένο από την ανωτέρω Οδηγία τύπο-φόρμα σύνταξής τους απ' το κράτος έκδοσης, όπως ήδη συμβαίνει και στο Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης. Είναι μάλιστα μετά το τελευταίο, θα μπορούσε να πει κανείς, η επόμενη αντίστοιχης ενωσιακής ωριμότητας θεσμική μορφή δικαστικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η εξέλιξη έγινε, διότι η διενέργεια ανακριτικών πράξεων, λ.χ. εξέταση μαρτύρων, άρση τραπεζικού απορρήτου, διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, λήψη απολογίας κατηγορουμένου, από

τις αρχές του ενός κράτους στο έδαφος του άλλου θα προσέκρουε στην αρχή της κυριαρχίας του τελευταίου. Με την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας επιχειρείται, χωρίς να τίθεται η αρχή αυτή, μία ιδιότυπη και κατά πολύ πιο στενή συνεργασία των δικαστικών αρχών των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτή η συνεργασία σε ζητήματα ανακριτικής έρευνας επί ποινικών υποθέσεων για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων και με βάση την προβλεπόμενη στην Οδηγία και στο Ν. 4489/2017 δυνατότητα αλλά και υποχρέωση διαβούλευσης και συμφωνιών μεταξύ των δικαστικών αρχών των κρατών έκδοσης και εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, ανοίγει ορίζοντες ανακριτικών ερευνών με τρόπους σαν να γίνονται μέσα στην ίδια χώρα.

Αυτές οι προβλεπόμενες διαβουλεύσεις και συμφωνίες μεταξύ των δικαστικών αρχών του κράτους έκδοσης και του κράτους εκτέλεσης, όπως λ.χ. στην περίπτωση του άρθρ. 30 παρ. 2 του ως άνω Νόμου, μπορούν να αφορούν στις λεπτομέρειες και στα επί μέρους ζητήματα εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας.

Έτσι κεντρική φιλοσοφία της τελευταίας και των διατάξεων του παραπάνω νόμου, που την ενσωμάτωσε ως θεσμό έρευνας στην εθνική έννομη τάξη της χώρας μας, είναι η ευελιξία και η ταχύτητα των ερευνών για άντληση αποδεικτικών στοιχείων, η ζωντανή απ' ευθείας επικοινωνία των δικαστικών αρχών των κρατών-μελών και η δυνατότητά τους για άμεση επίλυση ζητημάτων έρευνας μέσω διαβούλευσής τους και συμφωνιών μεταξύ τους με ευχέρειες άμεσης προφορικής συνεννόησης και αλληλοενημέρωσης για την πορεία και εκτέλεση των εντολών έρευνας.

Στον Ν. 4489/2017 από πλευράς συστηματικής κατάταξης των σχετικών ζητημάτων αναδεικνύονται κατά λογική αλληλουχία δύο ενότητες: Η πρώτη, όταν η δικαστική αρχή της χώρας μας, που εδώ αποτελεί κράτος έκδοσης, εκδίδει ή επικυρώνει Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας με την προεκτεθείσα έννοια του άρθρου 2 παρ. 1 Ν. 4489/2017, και η δεύτερη, όταν η δικαστική αρχή της χώρας μας, που αντίστοιχα εδώ αποτελεί κράτος εκτέλεσης, αναγνωρίζει και εκτελεί την Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας στην Ελλάδα.

Εισερχόμενοι τώρα στην πρώτη απ' τις δύο αυτές ενότητες, το κεντρικής σημασίας άρθρο 6 του νόμου που προαναφέραμε προσδιορίζει ποιες είναι οι αρμόδιες αρχές στη χώρα μας για την έκδοση ή την επικύρωση της Ευρωπαϊκής Εντολής

Έρευνας. Αυτή στη συνέχεια θα διαβιβασθεί από την Ελληνική αρχή έκδοσης στην αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης, για την συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο αυτό αρμόδια αρχή για την έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από την Ελλάδα είναι: α) ο δικαστής, το δικαστήριο, ο ανακριτής και ο εισαγγελέας με αρμοδιότητα στη συγκεκριμένη υπόθεση και β) κάθε άλλη αρμόδια αρχή, η οποία στη συγκεκριμένη υπόθεση ενεργεί ως ανακριτική αρχή σε ορισμένη ποινική διαδικασία, υπό τον όρο ότι η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας που εκδίδεται από αυτή επικυρώνεται από τον αρμόδιο εισαγγελέα, ο οποίος την επικυρώνει, αφού ερευνήσει την τήρηση των προϋποθέσεων του νόμου.

Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι στην έννοια των δικαστικών αρχών με αρμοδιότητα έκδοσης τέτοιας Εντολής Έρευνας στην Ελλάδα υπάγονται α) τα ποινικά δικαστήρια μέσω της αναβολής για κρείσσονες αποδείξεις, β) οι ανακριτές, γ) οι εισαγγελείς και δ) οι γενικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρ. 33 παρ. 1 περ. α' ΚΠΔ, δηλαδή μόνον οι πταισματοδίκες και ειρηνοδίκες που είναι δικαστικοί λειτουργοί, όχι όμως και οι λοιποί, που δεν έχουν την ιδιότητα του δικαστή, όπως οι αστυνομικοί και οι ειδικοί ανακριτικοί υπάλληλοι του άρθρ. 31 ΚΠΔ. Όταν στους τελευταίους –μη δικαστικούς λειτουργούς– γενικούς ανακριτικούς υπαλλήλους, αλλά και στους λοιπούς ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλους του άρθρου 31 παρ. 1 περ. γ' ΚΠΔ προκύψουν οι κατά νόμο προϋποθέσεις έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στα πλαίσια άσκησης των ανακριτικών τους καθηκόντων σε συγκεκριμένη υπόθεση στην ποινική διαδικασία, αυτοί έχουν αρμοδιότητα να εκδώσουν την Εντολή Έρευνας υπό την προϋπόθεση ότι αυτή θα επικυρωθεί από τον αρμόδιο εισαγγελέα. Αυτή η επικύρωση θα γίνει μετά από έρευνα του ότι τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις του ως άνω Ν. 4489/2017. Εδώ να σημειωθεί ότι ενόψει των διατάξεων των άρθρων 30 παρ. 1 και 31 ΚΠΔ ως αρμόδιος για την επικύρωση αυτή εισαγγελέας νοείται ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών.

Αξίζει παράλληλα να τονισθεί ότι σ' αυτή τη διαδικασία έκδοσης ή επικύρωσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας το νέο δίκαιο εισάγει μία σημαντική καινοτομία, συνηγορούσα στην επιτάχυνσή της. Ειδικότερα οι ανωτέρω αρμόδιες αρχές έκδοσης και επικύρωσης πλέον ενεργούν με αυτονομία και αποκλειστικά δική τους αρμοδιότητα, χωρίς να εμπλέκεται σε κανένα στάδιο της διαδικασίας ο εισαγγελέας εφετών, όπως ίσχυε στο παρελθόν πριν τον ως άνω νέο νόμο. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 9 αυτού η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας διαβιβάζεται από την

ελληνική αρχή έκδοσης απ' ευθείας στην αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης ή άλλως μέσω των σημείων επαφής του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου ή του Εθνικού μέλους της Eurojust. Είναι δε το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο (E.J.N.) ειδικά στις ποινικές υποθέσεις ένας πολύ χρήσιμος δίαυλος επικοινωνίας για τις δικαστικές αρχές με διαθέσιμες πληροφορίες στην ιστοσελίδα του, όπως λ.χ. στοιχεία για την ανεύρεση της τοπικής αρμοδιότητας ξένων ανακριτικών αρχών. Το δίκτυο αυτό θεσπίστηκε το 1998 βάσει του άρθρου Κ3 παρ. 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το αρμόδιο Συμβούλιό της. Σκοπός αυτού του Ευρωπαϊκού Δικτύου είναι η βελτίωση της δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ιδίως αναφορικά με την καταπολέμηση σοβαρών μορφών εγκληματικότητας, όπως είναι η τέλεση εγκλημάτων διαφθοράς με ειδική μάλιστα αναφορά στη δωροδοκία.

Σύμφωνα λοιπόν με όσα προεκτέθηκαν, έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας από τις ανωτέρω αρμόδιες αρχές της χώρας μας με σκοπό την εκτέλεση συγκεκριμένων ερευνητικών μέτρων – ανακριτικών πράξεων σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για λήψη αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να γίνει στα εξής στάδια της ποινικής διαδικασίας: α) Κατά την κύρια επ' ακροατηρίου διαδικασία, αναβάλλοντας το δικαστήριο την υπόθεση για κρείσσονες αποδείξεις, όταν το ζητούμενο αποδεικτικό στοιχείο, λ.χ. κίνηση τραπεζικού λογαριασμού, μπορεί να εντοπισθεί με συγκεκριμένη έρευνα σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που, όπως ήδη λέχθηκε, αποτελεί το κράτος εκτέλεσης. Την έκδοση εδώ της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας θα κάνει το ίδιο το δικαστήριο, που αποτελεί δικαστική αρχή έκδοσης στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 6 περ. α' Ν. 4489/2017, όπως ήδη αναφέρθηκε. Κατά την έκδοση αυτή τα ζητούμενα αποδεικτικά στοιχεία θα είναι ακριβώς αυτά, για την συγκέντρωση των οποίων το δικαστήριο ανέβαλε για κρείσσονες αποδείξεις. β) Κατά την κύρια ανάκριση. Κατ' αυτήν ο ανακριτής, που σύμφωνα με την ανωτέρω ίδια διάταξη συνιστά αρμόδια αρχή έκδοσης, θα προβεί ο ίδιος στην έκδοση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. γ) Κατά την προανάκριση μετά την άσκηση της ποινικής δίωξης. Κατ' αυτήν, και όσο διαρκεί η διεξαγωγή της, εάν την διενεργεί πταισματοδίκης ή ειρηνοδίκης, αυτοί, ως δικαστές κατά την ίδια διάταξη, όπως ήδη λέχθηκε, έχουν πρωτογενή αρμοδιότητα έκδοσης Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, ενημερώνοντας παράλληλα και τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών που παρήγγειλε την προανάκριση. Το τελευταίο ισχύει ενόψει των διατάξεων των

άρθρων 31 παρ. 1 περ. β' και 243 παρ. 1 ΚΠΔ. Αν όμως την προανάκριση την διενεργούν οι λοιποί ανακριτικοί υπάλληλοι των άρθρων 31 παρ. 1 περ. β, γ' ΚΠΔ, που δεν έχουν ιδιότητα δικαστικού λειτουργού, αυτοί μπορούν να εκδώσουν Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, υπό τον όρο, όπως ήδη σημειώθηκε, της επικύρωσής της από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών. Και τέλος, αν την τακτική προανάκριση διενεργεί ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών αυτοπροσώπως ή στο στάδιο επεξεργασίας απ' αυτόν προανακριτικής δικογραφίας, ο εισαγγελέας πλημμελειοδικών, κατά το ανωτέρω άρθρο 6 περ. α' Ν. 4489/2017, εδώ αποτελεί αποκλειστικά αρμόδια αρχή για την έκδοση Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας άνευ ουδεμίας άλλης επικυρώσεως. Η ρύθμιση αυτή συνάδει και με την κατ' άρθρο 88 του Συντάγματος ιδιότητά του ως δικαστικού λειτουργού. δ) Και τέλος, ως προς το στάδιο διεξαγωγής της προκαταρκτικής εξέτασης καθόσον πρέπει να γίνει δεκτό ότι και κατά την προκαταρκτική εξέταση με τη σύγχρονη μορφή της μπορεί να εκδοθεί Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας. Υπέρ της άποψης αυτής πρόσθετο επιχείρημα είναι ότι από τις διατάξεις του υπό συζήτηση Ν. 4489/2017 δεν προκύπτει ότι η άσκηση ποινικής δίωξης συνιστά προϋπόθεση για την έκδοση και διαβίβαση Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας. Υπέρ της άποψης αυτής, ότι και κατά την προκαταρκτική εξέταση εκδίδεται τέτοια εντολή έρευνας, συνηγορεί και η διατύπωση του άρθρου 5 του ίδιου νόμου. Σύμφωνα μ' αυτήν «Η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδίδεται στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας, που κινείται από δικαστική αρχή ή μπορεί να κινηθεί ενώπιόν της για αξιόποινη πράξη βάσει της νομοθεσίας του κράτους έκδοσης». Τέτοια νομοθεσία εδώ νοείται και αυτή που διέπει την προκαταρκτική εξέταση, πριν την κίνηση της ποινικής δίωξης. Άλλωστε γι' αυτό και σε ορισμένες διατάξεις του υπό συζήτηση νόμου γίνεται αναφορά σε ιδιότητα κάποιου ως κατηγορουμένου ή υπόπτου, αφού η τελευταία νοείται μόνον στην προκαταρκτική εξέταση ή και στην αστυνομική προανάκριση της ποινικής διαδικασίας.

Στο επόμενο λογικά ερώτημα, τι πρέπει να περιέχει η έγκυρη Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, απαντούν το άρθρο 8 του Ν. 4489/2017 και το Παράρτημα Α' αυτού, στο οποίο το ίδιο άρθρο ρητά παραπέμπει. Έτσι η εντολή αυτή εκδίδεται σύμφωνα με το υπόδειγμα που περιέχει το Παράρτημα Α' του ίδιου νόμου. Δηλαδή η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδίδεται με ορισμένο τύπο-φόρμα για τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τον καθόρισε η Οδηγία 2014/41 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 3^{ης} Απριλίου 2014 και τον ενσωμάτωσε στην

ελληνική έννομη τάξη ο ανωτέρω νόμος. Έτσι μεταξύ άλλων, ουσιώδη στοιχεία που κατ' ελάχιστον πρέπει να περιλαμβάνει η Εντολή Έρευνας για την οποία γίνεται λόγος είναι: α) τα πλήρη στοιχεία της αρχής που εξέδωσε ή επικύρωσε την Εντολή, β) περιγραφή της αξιόποινης πράξης που αποτελεί αντικείμενο έρευνας, καθώς και παρουσίαση των σχετικών ποινικών διατάξεων που την τυποποιούν, και παράλληλα συνοπτική έκθεση των αντίστοιχων πραγματικών περιστατικών, γ) σαφή περιγραφή και ακριβή προσδιορισμό των αιτούμενων ερευνητικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν και των αποδεικτικών στοιχείων που πρέπει να συγκεντρωθούν.

Στη συνέχεια ακολουθεί η δεύτερη ουσιώδης ενότητα της θεματικής, κατά την οποία η χώρα μας αποτελεί κράτος εκτέλεσης, και στην οποία περιέρχεται για υλοποίηση Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας άλλου κράτους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εδώ κεντρική αρμοδιότητα ασκεί ο εισαγγελέας εφετών.

Με το άρθρο 11 του ίδιου νόμου ο εισαγγελέας εφετών αποτελεί την αρμόδια δικαστική αρχή η οποία αναγνωρίζει την εγκυρότητα της Εντολής και παραγγέλλει την εκτέλεσή της στην Ελλάδα. Συνακόλουθα αρμόδιος κατά τόπο είναι ο εισαγγελέας εφετών στη δικαστική περιφέρεια του οποίου πρόκειται να εκτελεστεί η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας και ο οποίος μερμινά κατά περίπτωση για την εκτέλεσή της.

Ως προς τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει αυτή η εκτέλεση, ο νέος νόμος και στην παρ. 2 του άρθρ. 11 παραπέμπει στο εσωτερικό εθνικό δίκαιο της χώρας μας. Έτσι ρητά ορίζεται ότι η εκτέλεση της Εντολής θα γίνει «σαν να πρόκειται για ερευνητικό μέτρο, που διατάχθηκε από ελληνική αρμόδια αρχή». Συνακόλουθα αν το επιλεγέν από την αρχή του κράτους έκδοσης ερευνητικό μέτρο δεν προβλέπεται στην εσωτερική νομοθεσία και δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής ενός άλλου, που θα είχε το ίδιο με το αιτούμενο μέτρο αποτέλεσμα, ο εισαγγελέας εφετών θα ενημερώσει κατ' άρθρ. 12 § 5 του ανωτέρω νόμου την αρχή έκδοσης ότι δεν κατέστη δυνατόν να παράσχει τη δικαστική συνδρομή που ζητήθηκε.

Περαιτέρω ο εισαγγελέας εφετών ως κατ' άρθρ. 88 του Συντάγματος δικαστικός λειτουργός και ως αρμόδια δικαστική αρχή για την αναγνώριση και εκτέλεση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας στην Ελλάδα κρίνει δικαιοδοτικά και απορρίπτει την αναγνώριση ή την εκτέλεσή της στις περιπτώσεις του άρθρου 13 του ανωτέρω νόμου. Μεταξύ αυτών, με σεβασμό στην εθνική εσωτερική έννομη τάξη της χώρας μας, εδώ ως κράτους εκτέλεσης, περιλαμβάνονται και οι εξής περιπτώσεις

απόρριψης: 1) Όταν η εκτέλεση της εν λόγω εντολής θα έβλαπτε ουσιώδη συμφέροντα εθνικής ασφάλειας της χώρας ή 2) όταν η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκδόθηκε στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας και το αιτούμενο ερευνητικό μέτρο δεν επιτρέπεται σε παρόμοια υπόθεση στη χώρα μας με βάση την εθνική νομοθεσία (πρβλ. Γ. Τριανταφύλλου, Διεθνής δικαστική συνδρομή στην ποινική απόδειξη 2009, σ. 132) ή 3) όταν προσκρούει στην αρχή *ne bis in idem*, δηλαδή όταν η αρχή του κράτους έκδοσης ζητεί ερευνητικό μέτρο για αξιόποινη πράξη, ως προς την οποία συντρέχουν οι προϋποθέσεις δεδικασμένου ή εκκρεμοδικίας, ή 4) υφίστανται σοβαροί λόγοι να θεωρηθεί ότι η εκτέλεση του ερευνητικού μέτρου που αναφέρεται στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας θα ήταν ασύμβατη με τις υποχρεώσεις της Ελλάδας σύμφωνα με το άρθρο 6 ΣΕΕ και το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Ειδικότερα στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η εξής επισήμανση: Κατά το ανωτέρω άρθρο 13 παρ. 1 περ. ε' και ζ' του Ν. 4489/2017 ο εισαγγελέας εφετών απορρίπτει την αναγνώριση ή την εκτέλεση της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας και όταν αυτή αφορά σε πράξη που δεν συνιστά έγκλημα κατά την εσωτερική νομοθεσία. Εξαιρέση αυτής της ρύθμισης αναφύεται στην περίπτωση που η αρχή έκδοσης αναφέρει στην Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας ότι πρόκειται για έγκλημα του ενσωματωμένου στο Νόμο παραρτήματος Δ. Σ' αυτό περιλαμβάνονται ορισμένα σοβαρά και ιδιαίτερης απαξίας εγκλήματα, μεταξύ των οποίων λ.χ. είναι η εγκληματική οργάνωση, η τρομοκρατία, η διακίνηση ναρκωτικών, η υπεξαίρεση, η ανθρωποκτονία με πρόθεση κ.ά. Πρόσθετη σωρευτικά προϋπόθεση είναι κατά την νομοθεσία του κράτους έκδοσης να απειλείται για τα εγκλήματα του καταλόγου στερητική της ελευθερίας ποινή, της οποίας το ανώτατο όριο να είναι από 3 έτη και πάνω (άρθρ. 13 παρ. 1 περ. ζ' Ν. 4489/2017). Στις περιπτώσεις αυτές η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας εκτελείται.

Σημαντική καινοτομία του νέου νομοθετικού εργαλείου είναι η θέσπιση προθεσμιών για την αναγνώριση της ΕΕΕ και τη διενέργεια του ζητούμενου ερευνητικού μέτρου με προφανή επιδίωξη την επιτάχυνση της διαδικασίας παροχής της δικαστικής συνδρομής. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα άρθρα 12 παρ. 3 της Οδηγίας και 14 παρ. 3 Ν. 4489/2017, η απόφαση για την αναγνώριση ή την εκτέλεση της ΕΕΕ πρέπει να εκδοθεί το αργότερο εντός τριάντα ημερών μετά την παραλαβή της ΕΕΕ, σύμφωνα δε με τα άρθρα 11 παρ. 4 της Οδηγίας και 14 παρ. 4 Ν. 4489/2017 το ερευνητικό μέτρο εκτελείται αμελλητί το αργότερο εντός 90 ημερών μετά τη λήψη

της απόφασης για την αναγνώριση ή εκτέλεση του ΕΕΕ. Αν η τήρηση των ανωτέρω προθεσμιών δεν είναι δυνατή, η αρχή εκτέλεσης ενημερώνει αμελλητί την αρμόδια αρχή του Κράτους έκδοσης και παρέχεται η δυνατότητα να παραταθεί η προθεσμία για την έκδοση της απόφασης για την αναγνώριση ή εκτέλεση του ΕΕΕ κατά τριάντα ημέρες κατ' ανώτατο όριο (άρθρα 12 παρ. 5 Οδηγίας και 14 παρ. 5 Ν. 4489/2017).

Το τέταρτο κεφάλαιο της Οδηγίας (άρθρα 22 επ) περιέχει ειδικές διατάξεις για ορισμένα ερευνητικά μέτρα, τα οποία για πρώτη φορά καθίστανται δεκτικά διασυνοριακής απόδειξης σε επίπεδο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου. Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των ειδικών ερευνητικών μέτρων είναι ότι πρόκειται για σύγχρονες ανακριτικές μεθόδους, ορισμένες από τις οποίες άπτονται ευαίσθητων στοιχείων της προσωπικότητας του καθ' ου.. Στο «Ειδικό Μέρος» της Οδηγίας ρυθμίζονται συγκεκριμένα η εξέταση με εικονοτηλεδιάσκεψη ή άλλου είδους οπτικοακουστική μετάδοση (άρθρο 24), η εξέταση με τηλεφωνική διάσκεψη (άρθρο 25), η παροχή πληροφοριών σχετικά με τραπεζικούς ή άλλους χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς (άρθρο 26) και σχετικά με τραπεζικές ή άλλες χρηματοοικονομικές συναλλαγές (άρθρο 27), η συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων (π.χ. παρακολούθηση συναλλαγών, ελεγχόμενη παράδοση) σε πραγματικό χρόνο (άρθρο 28), μυστικές έρευνες (άρθρο 29), παρακολούθηση τηλεπικοινωνιών (άρθρο 30 επ.). Τέλος ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι και για τις δύο διαδικασίες έκδοσης και εκτέλεσης της Ευρωπαϊκής Εντολής Έρευνας, η οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο Νόμος 4489/2017 στο άρθρο 2 παρ. 3 αυτού κάνουν ρητή αναφορά στην υποχρέωση των αρχών έκδοσης, διαβίβασης και εκτέλεσης της Εντολής για πλήρη διασφάλιση και σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων υπεράσπισης όσων υπόκεινται σε ποινικές διαδικασίες.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι η Ευρωπαϊκή Εντολή Έρευνας, όπως συνάγεται από όσα προεκτέθηκαν αλλά και απ' το άρθρο 2 παρ. 1 Ν. 4489/2017, αφορά μόνον σε ανακριτικές πράξεις για τη λήψη αποδεικτικών στοιχείων και όχι στην επίδοση των ποινικών δικογράφων και των ποινικών αποφάσεων ή διατάξεων, ως προς την οποία εξακολουθεί να ισχύει για την Ευρώπη η προαναφερθείσα Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής επί ποινικών υποθέσεων (Κεφάλαιο III άρθρο 7).

Ένα εγγενές πρόβλημα της διασυνοριακής απόδειξης είναι ότι οι προϋποθέσεις που ισχύουν στο Κράτος έκδοσης για την παραδεκτή κτήση

αποδείξουν είναι δυνατόν να καταστρατηγηθούν με την υποβολή αιτημάτων παροχής δικαστικής συνδρομής σε Κράτος, το δικονομικό δίκαιο του οποίου προβλέπει χαλαρότερες προϋποθέσεις για τη διενέργεια ενός ερευνητικού μέτρου σε σύγκριση με το δίκαιο του αιτούντος Κράτους. Για να αποτρέψει αυτό το αποδεικτικό “forum shopping”, το οποίο μάλιστα στη μικρή δικαστική συνδρομή ευνοείται από την έντονη ανομοιομορφία των εθνικών δικονομικών κανόνων που ρυθμίζουν την ποινική απόδειξη, η Οδηγία θέτει αμφίπλευρες δικλείδες ασφαλείας που αφορούν τόσο το Κράτος έκδοσης όσο και το Κράτος εκτέλεσης του ερευνητικού μέτρου. Αφενός το Κράτος έκδοσης σύμφωνα με τα άρθρα 6 παρ. 1 περ. β’ της Οδηγίας και 7 παρ. 2 περ. β’ Ν. 4489/2017 εκδίδει ΕΕΕ υπό την προϋπόθεση ότι τα ερευνητικά μέτρα που προβλέπονται σε αυτήν θα μπορούσαν να είχαν διαταχθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις σε παρόμοια εγχώρια υπόθεση. Αφετέρου, σύμφωνα με τα άρθρα 10 παρ. 1 περ. β’ Οδηγίας και 12 παρ. 1 περ. β’ Ν. 4489/2017, η αρχή εκτέλεσης δεν εκτελεί ερευνητικό μέτρο που δεν θα ήταν διαθέσιμο σε παρόμοια υπόθεση. Η πλήρης εξομοίωση των δικονομικών προϋποθέσεων για τη διεξαγωγή ερευνητικών μέτρων στο Κράτος εκτέλεσης, ασχέτως αν αυτά διατάσσονται στο πλαίσιο ημεδαπής ή αλλοδαπής ποινικής διαδικασίας προάγει την ασφάλεια δικαίου αφού εξασφαλίζει ενιαίο προστατευτικό μέτρο σε κάθε ανακριτική πράξη που διεξάγεται στο έδαφος του Κράτους εκτέλεση—Στην ελληνική έννομη τάξη προβλέπονται αρκετές ανακριτικές πράξεις, που περιορίζονται σε ορισμένες κατηγορίες εγκλημάτων ή σε εγκλήματα που τιμωρούνται με ελάχιστο όριο ποινής. Έτσι λ.χ. η ανάλυση DNA επιτρέπεται μόνο σε κακουργήματα ή πλημμελήματα που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών (άρθρο 200Α παρ. 1 ΚΠΔ), ενώ η άρση του τηλεφωνικού απορρήτου προβλέπεται για συγκεκριμένες κατηγορίες εγκλημάτων, που αναφέρονται στο άρθρο 4 Ν. 2225/1994. Αν λ.χ. εκδοθεί ΕΕΕ για λήψη γενετικού υλικού για την εξακρίβωση εγκλήματος που κατά το ελληνικό δίκαιο τιμωρείται με ελάχιστη ποινή κατώτερη των τριών μηνών, οι ελληνικές αρχές δικαιούνται να αρνηθούν την εκτέλεση της ΕΕΕ. Συγχρόνως όμως οι ελληνικές αρχές οφείλουν να μην εκδώσουν ΕΕΕ με αντικείμενο τη λήψη DNA, όταν δεν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής, ή την παρακολούθηση τηλεφωνικών συνδιαλέξεων για αδίκημα που δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο του άρθρου 4 Ν. 2225/1994, ακόμη και όταν κατά το δίκαιο του Κράτους εκτέλεσης δεν προβλέπονται αντίστοιχες προϋποθέσεις για τη διενέργεια των ανωτέρω ανακριτικών πράξεων.

Συμπερασματικά, η Οδηγία για την ΕΕΕ αποτελεί ένα νομοθετικό εργαλείο τελευταίας γενεάς, στο οποίο η αποτελεσματικότητα της διακρατικής συνεργασίας παύει να αποτελεί μονόπλευρη επιδίωξη του ενωσιακού νομοθέτη. Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης ναι μεν εξακολουθεί να αποτελεί κατευθυντήριο άξονα του νομοθετήματος, πλην όμως υποβάλλεται σε σημαντικούς περιορισμούς που ανάγονται σε υπέρτερες δικαικές αρχές και αξίες. Η κατοχύρωση της ενωσιακής *ordre public*, η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, η πρόβλεψη του δικαιώματος του κατηγορουμένου να ζητήσει την έκδοση ΕΕΕ, η δυνατότητα του Κράτους εκτέλεσης να προσφύγει σε εναλλακτικά ερευνητικά μέτρα, αποτελούν σημαντικές καινοτομίες, που σηματοδοτούν μια νέα αντίληψη για την λειτουργία της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης στη διακρατική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις. Αυτή είναι η θεσμική προστιθέμενη αξία της Οδηγίας, η οποία οφείλεται αφενός στην ενεργό ανάμιξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία και αφετέρου στην ωρίμανση της κριτικής που είχε επί δεκαετία ασκηθεί για την παράλειψη της ΑπΠλ για το ΕΕΣ να θεσμοθετήσει ευθέως την υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την αρχή της αναλογικότητας. Η Οδηγία για την ΕΕΕ εκφράζει την πιο ισορροπημένη μέχρι σήμερα προσπάθεια συμβιβασμού της αποτελεσματικότητας της διασυνοριακής απόδειξης από τη μια μεριά και των θεμελιωδών αρχών του ενωσιακού δικαίου από την άλλη.

Ενδεικτική νομολογία

1. Αστυνομική παγίδευση στα πλαίσια ανακριτικής διείσδυσης

ΕΔΔΑ – Απόφαση της 21.02.2008 (υπόθεση Πυργιωτάκης κατά Ελλάδας)
Ποιν.Δικ.2008, σελ.1332

Πλέον χαρακτηριστική υπόθεση όπου ανέκυψε το ζήτημα της παραβίασης του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη εξαιτίας αστυνομικής παγίδευσης, είναι η υπόθεση Πυργιωτάκης κατά Ελλάδας. Τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης συνοψίζονται στα εξής:

Στις 6 Ιουνίου 2003, το δικαστήριο που εδρεύει στα Χανιά καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε κάθειρξη 10 ετών και χρηματική ποινή 15.000 ευρώ για την εμπλοκή του σε διακίνηση ναρκωτικών. Ειδικότερα, κατηγορήθηκε ότι έδρασε ως μεσάζων ανάμεσα σε έναν αστυνομικό που ενεργούσε ως αγοραστής και σε έναν έμπορο, τον Π., ο οποίος παραπέμφθηκε επίσης ενώπιον του δικαστηρίου. Το δικαστήριο στοιχειοθέτησε τα πραγματικά περιστατικά της κατηγορίας, στηριζόμενο κυρίως στις καταθέσεις των αστυφυλάκων που είχαν συμμετάσχει στην επιχείρηση, στα πλαίσια της οποίας ο αστυνομικός ενεργούσε ως υποτιθέμενος αγοραστής. Αυτός δήλωσε μεταξύ άλλων ότι η αστυνομία είχε καταλάβει ότι ο Π. είχε επιδοθεί σε διακίνηση ναρκωτικών και ότι είχε παρουσιαστεί στον Π. ως υποτιθέμενος αγοραστής· δεν γνώριζε τον προσφεύγοντα προηγουμένως και δεν είχε ακούσει να μιλούν γι' αυτόν πριν από την επιχείρηση. Κατά το δικαστήριο, ο προσφεύγων θα υποδείκνυε τηλεφωνικώς στον εν λόγω αστυνομικό να τον περιμένει σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Φτάνοντας εκεί, ο αστυνομικός βρήκε τον προσφεύγοντα και τον Π. να επιβαίνουν σε ένα όχημα. Τους ακολούθησε μέχρι τον τόπο της συναλλαγής. Εκεί, ο προσφεύγων αντάλλαξε κάποιες λέξεις με τον Π. και έφυγε (απόφαση Νο. 243/2003). Ο προσφεύγων, ο οποίος κατά τη διάρκεια της διαδικασίας υποστήριξε ότι αγνοούσε τη φύση της συναλλαγής και ότι ήθελε μόνο να εξυπηρετήσει τον Τ., έναν γνωστό του, ο οποίος του είχε ζητήσει να φέρει σε επαφή τον υποτιθέμενο αγοραστή με τον Π., λεγόμενα που επιβεβαιώθηκαν από τον Τ. ενώπιον του δικαστηρίου, άσκησε έφεση κατ' αυτής της απόφασης. Στις 24 Μαρτίου 2005, το Εφετείο της Κρήτης επικύρωσε για τους ίδιους λόγους, την ενοχή του

προσφεύγοντος και την αρχικώς επιβληθείσα ποινή φυλάκισης, ωστόσο μείωσε τη χρηματική ποινή σε 7.000 ευρώ (απόφαση υπ' αριθμ. 64/2005). Στις 3 Ιουνίου 2005, ο προσφεύγων κατέθεσε αίτηση αναίρεσης. Επικαλούμενος το άρθρο 6 παρ. 1 της Σύμβασης, παραπονέθηκε, μεταξύ άλλων, για παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης. Σύμφωνα με τον ίδιο, η καταδίκη του βασιζόταν αποκλειστικώς στην κατάθεση ενός εκ των εμπλεκομένων αστυνομικών στην υπόθεση, ο οποίος δρούσε ως «agent provocateur». Αν ο αστυνομικός δεν είχε ζητήσει να έρθει σε επαφή με τον Π., η αξιόποινη πράξη για την οποία κατηγορήθηκε δεν θα είχε ποτέ διαπραχθεί.

Στις 21 Σεπτεμβρίου 2005, ο Άρειος Πάγος απέρριψε την αίτηση αναίρεσης. Θεώρησε ότι η ληφθείσα απόφαση ήταν πλήρως αιτιολογημένη και ότι το επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο ο αστυνομικός δρούσε ως «agent provocateur», ήταν ενάντια στα πραγματικά περιστατικά, όπως αυτά είχαν γίνει δεκτά από το Εφετείο. Το Ανώτατο Ακυρωτικό προσέθεσε ότι, ακόμα και αν ο εν λόγω αστυνομικός ενήργησε ως «agent provocateur», δεν υπερέβη τα όρια της επιτρεπόμενης κεκαλυμμένης δράσης του (απόφαση υπ' αριθμ. 2496/2005).

Μετά από προσφυγή που άσκησε ο Πυργιωτάκης κατά της Ελλάδας, το ΕΔΔΑ εξέδωσε την από 21-2-2008 απόφαση με την οποία διαπίστωσε τα εξής: Στην προκειμένη υπόθεση, η αστυνομία εξαπέλυσε μία επιχείρηση για να σταματήσει τις εγκληματικές δραστηριότητες του Π., οργανώνοντας μία πλασματική διακίνηση ναρκωτικών. Ενώ ο προσφεύγων οδήγησε την αστυνομία στον Π. κατόπιν του αιτήματος ενός γνωστού του, βλέπει εν συνεχεία τον εαυτό του να κατηγορείται ότι έπαιξε το ρόλο του διαμεσολαβητή. Πρέπει λοιπόν να προσδιοριστεί αν ο τελευταίος θα είχε διαπράξει την παράβαση για την οποία κατηγορήθηκε δίχως την παρέμβαση της αστυνομίας. Ανεξαρτήτως του ζητήματος της διαπίστωσης αν ο προσφεύγων γνώριζε την ταυτότητα του αστυνομικού που παρουσιάστηκε ως αγοραστής, ζήτημα αμφισβητήσιμο από τους διαδίκους, προκύπτει δίχως αμφιβολία εκ του φακέλου ότι ο προσφεύγων εμφανίστηκε στην υπόθεση μόνο τη μοιραία ημέρα και ότι ο ρόλος του ήταν περιορισμένος στο να υποδείξει στους αστυνομικούς το μέρος όπου καθόταν ο Π. Δεν είχε διαπιστωθεί ότι ο προσφεύγων είχε ποινικό παρελθόν ή ότι οι αρχές διέθεταν ικανούς λόγους να υποψιαστούν ότι ήταν επίσης εμπλεκόμενος σε διακινήσεις ναρκωτικών. Οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων δεν παραθέτουν κάποια συμπεριφορά του προσφεύγοντος, προγενέστερη της σύλληψής του, ικανή να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι ο τελευταίος ήταν έτοιμος να διαπράξει την εν λόγω

παράβαση, ακόμα και εν απουσία της παρέμβασης των αστυνομικών. Συνεπώς, δεν θα ήταν δυνατόν να υποστηριχθεί ότι οι αστυνομικοί περιορίστηκαν στο να αποκαλύψουν μία υπαρκτή, πλην όμως λανθάνουσα, εγκληματική πρόθεση, παρέχοντας στον προσφεύγοντα την ευκαιρία να τη συγκεκριμενοποιήσει (*idem*). Κατόπιν όλων αυτών κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στην προκειμένη περίπτωση ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα του προσφεύγοντος σε δίκαιη δίκη (6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) εξαιτίας αστυνομικής παγίδευσης.

2. Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων

Παρ' ότι η αρμοδιότητα του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος επικεντρώνεται κυρίως στην διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, η λειτουργία του Γραφείου του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος έχει προκαλέσει την αφορμή για το σχηματισμό σημαντικής νομολογίας, η οποία προέρχεται κυρίως από το Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, σχετικά με τη δέσμευση του άρθρου 17^Α παρ. 8 ν. 2523/1997 και ήδη του άρθρου 34παρ.2 του ισχύοντος ΚΠΔ. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κυριότερα σημεία των βουλευμάτων του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών:

1.- Στους ισχυρισμούς των ελεγχόμενων ότι οι πρωτογενείς καταθέσεις τους αφορούν δηλωθέντα και φορολογηθέντα νομίμως εισοδήματα ή ότι το ποσό των πρωτογενών καταθέσεων δεν έχει προσδιορισθεί ορθά, και συνεπώς εκλείπουν οι ενδείξεις ενοχής τέλεσης των διερευνώμενων αδικημάτων, γεγονός που αναγκαία οδηγεί σε άρση της δέσμευσης, η νομολογία του Συμβουλίου απαντά: «...οι λόγοι που επέβαλαν τη δέσμευση ... εξακολουθούν να υφίστανται, καθ' όσον ο σχετικός έλεγχος της φορολογικής αρχής δεν έχει εισέτι ολοκληρωθεί και επομένως δεν προκύπτει στο παρόν στάδιο η βασιμότητα των ισχυρισμών του προσφεύγοντος...»¹. Η στάση αυτή δικαιολογείται από το στάδιο στο οποίο γίνεται η δέσμευση, αλλά και από το χρόνο κατά τον οποίο ασκείται η προσφυγή· έτσι, ο ελεγχόμενος δεν έχει κληθεί σε χορήγηση εξηγήσεων, οπότε ούτε ο ίδιος γνωρίζει επ' ακριβώς ποια πραγματικά περιστατικά καλείται να δικαιολογήσει, ούτε η ελεγκτική αρχή έχει συνυπολογίσει το αποδεικτικό υλικό που διαθέτει ο ελεγχόμενος. Κατ' αποτέλεσμα εν τοις πράγμασι κατά το στάδιο της προσφυγής το Συμβούλιο αδυνατεί να αποφανθεί επί της ουσίας της υποθέσεως και να εκτιμά την ύπαρξη ή μη τόσο των ενδείξεων, όσο και της αναγκαιότητας της δέσμευσης, περιοριζόμενο μόνο σε έναν έλεγχο της «εξωτερικής» νομιμότητας της Διάταξης της δέσμευσης. Βέβαια, ο ελεγχόμενος έχει το δικαίωμα, διαρκούσης της δέσμευσης απρόθεσμα και χωρίς αριθμητικούς περιορισμούς άσκησης του ενδίκου βοηθήματος, να προβαίνει σε αίτηση ενώπιον τόσο του Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, όσο και του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών ζητώντας την ανάκληση ή την τροποποίηση της αρχικής Διάταξης δέσμευσης, επικαλούμενος «νέα δεδομένα».

¹ Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1494/2015 · ΣυμβΕφΑθηνών 1539/2015 : ΣυμβΕφΑθηνών 1512/2015, αδημ.

2.- Στον ισχυρισμό ότι η δέσμευση είναι ανατιολόγητη, η νομολογία έκρινε ότι είναι αιτιολογημένη η δέσμευση προς διασφάλιση των αξιώσεων του Δημοσίου, που έγινε επειδή από τη σύγκριση των τραπεζικών λογαριασμών του προσφεύγοντος (ακόμη και ενός μόνο λογαριασμού ή και λογαριασμών συγκεκριμένων ετών) με τα δηλωθέντα εισοδήματά του, προέκυψαν διαφορές, καθ' όσον ως προϋπόθεση της δέσμευσης είναι η ύπαρξη ενδείξεων τέλεσης των αδικημάτων του άρθρου 17Α§3 ν. 2523/1997 και από οι διαφορές αυτές συνιστούν τέτοιες ενδείξεις².

3.- Για τον ισχυρισμό περί αντισυνταγματικότητας της δέσμευσης (ως αντίθετης προς τα άρθρα 5§1, 17§1, 25§1 του Συντάγματος) και περί αντίθεσής της στις διατάξεις της ΕΣΔΑ (άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.), το Συμβούλιο Εφετών έκρινε ότι: «... η ... δέσμευση δεν είναι αντισυνταγματική και δεν αντίκειται προς τις διατάξεις της Ε.Σ.Δ.Α., καθ' όσον η θέσπιση του συγκεκριμένου μέτρου αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και ειδικότερα, στη διατήρηση των περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων προσώπων για να είναι δυνατή η ικανοποίηση των αξιώσεων του Δημοσίου κατ' αυτών σε περίπτωση διαπιστώσεως – βάσει του πορίσματος της σχετικής έρευνας – της εκ μέρους του τελέσεως της πιθανολογηθείσας παραβάσεως ... διαγράφονται οι προϋποθέσεις της δεσμεύσεως των περιουσιακών στοιχείων στον ίδιο το νόμο κατά τρόπο σαφή και αντικειμενικό, σύμφωνα με τις επιταγές της αρχής του κράτους δικαίου και με βάση τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και συγχρόνως τίθενται περιορισμοί ως προς τη χρονική διάρκεια της δέσμευσης, ενώ ρυθμίζεται ειδικότερα η διαδικασία της επιβολής και της άρσεως της δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων (πρβλ. Ολ.ΣτΕ 3316/2014 ΝΟΜΟΣ)...»³.

Η διάταξη περί δέσμευσης θεσπίστηκε μετά την έκδοση της υπ' αριθμ. 3316/2014 απόφασης της Ολομέλειας του Σ.τ.Ε., η οποία, αναφορικά με την συνταγματικότητα της διάταξης του άρθρου 30§ 5 εδ. ε' του ν. 3296/2004, έκρινε – με αντίθετη μειοψηφία - ότι η ανωτέρω διάταξη, η οποία ορίζει ότι «... Η Υπηρεσία Ειδικών Ελέγχων προβαίνει σε... ε) δεσμεύσεις, σε ειδικές περιπτώσεις διασφάλισης συμφερόντων του δημοσίου ή σε περιπτώσεις οικονομικού εγκλήματος και μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής και λαθρεμπορίου, τραπεζικών λογαριασμών και περιουσιακών στοιχείων, με έγγραφο του Προϊσταμένου της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης της

²Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1459/2015 αδημ.

³Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1645/2015 αδημ.

Υπηρεσίας Ειδικών Ελέγχων, ενημερώνοντας για την ενέργεια αυτή, εντός είκοσι τεσσάρων (24) ωρών τον αρμόδιο εισαγγελέα...», δεν πρέπει να εφαρμοστεί, επειδή είναι αντίθετη προς τα άρθρα 5§1, 17§1, 25§1 του Συντάγματος και προς το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.. Ο κοινός νομοθέτης κατά τη σύνταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 17^Α ν. 2523/1997, λαμβάνοντας υπ' όψιν τη νομολογία του Σ.τ.Ε., έθεσε όλες τις αναγκαίες δικλίδες ασφαλείας ώστε να μην προσβάλλονται τα συνταγματικά προστατευόμενα δικαιώματα του ελεγχόμενου.

4.- Στον ισχυρισμό ότι ο έλεγχος των φορολογικών αδικημάτων έως και το έτος 2008 δεν μπορεί να γίνει, καθ' όσον το δικαίωμα του Δημοσίου έχει υποπέσει σε παραγραφή, η νομολογία έκρινε αρνητικά, γιατί η προθεσμία παραγραφής έχει παραταθεί με τις διατάξεις των άρθρων 11 ν. 3513/2006, αρ. 29 ν. 3697/2008, αρ. 10 ν. 3790/2009, αρ. 82 ν. 3842/2010, αρ. 12 ν. 3888/2010, αρ. 18 ν. 4002/2011 και αρ. 22 ν. 4203/2013, καθ' όσον στη συγκεκριμένη περίπτωση έχει εκδοθεί εισαγγελική παραγγελία για διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης⁴.

5.- Στον ισχυρισμό ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για τέλεση του αδικήματος της φοροδιαφυγής και συνεπώς δεν υφίστανται ενδείξεις για την επιβολή της δέσμευσης, επειδή έχει λάβει χώρα διοικητική περαίωση της διαφοράς, με βάσει τις ρυθμίσεις των νόμων 3697/2008 και 3888/2010 και ο προσφεύγων έχει εξοφλήσει το ποσό που προέκυψε από το 2005 έως και το 2009, ώστε σύμφωνα με το καταργηθέν πλέον άρθρο 24§2 του ν. 2523/1997 δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι ποινικές κυρώσεις του ν. 2423/1997, το Συμβούλιο αποφάνθηκε ότι επειδή ο έλεγχος γίνεται με νέα στοιχεία (σύνολο της περιουσίας του προσφεύγοντος για το επίδικο χρονικό διάστημα συνυπολογιζομένων και των πρωτογενών τραπεζικών καταθέσεων μετά το άνοιγμα των τραπεζικών λογαριασμών) που περιήλθαν σε γνώση των αρμοδίων αρχών μετά την υπογραφή εκ μέρους του προσφεύγοντα των πράξεων αποδοχής εκκαθαριστικού σημειώματος, δεν συντρέχει ο ανωτέρω ιδιόμορφος αντικειμενικός λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου, «... με βάση τις διατάξεις των άρθρων 28 ν. 3697/2008, σε συνδ. με 9 παρ.5 ν. 3259/2004 και 68 παρ. 2 του ν. 2238/1994 και 9 παρ.4 του ν. 3888/2010, σύμφωνα με τις οποίες, αν μετά την αποδοχή από το φορολογούμενο του εκκαθαριστικού σημειώματος ανέλεγκτων χρήσεων στα πλαίσια της περαίωσης, περιήλθαν σε γνώση της αρχής που διενεργεί τον έλεγχο

⁴Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1512/2015 · ΣυμβΕφΑθηνών 1193/2015 αδημ.

συμπληρωματικά στοιχεία, εκδίδεται βάσει αυτών συμπληρωματικό εκκαθαριστικό σημείωμα...»⁵.

6.- Στον προτεινόμενο λόγο ότι η δέσμευση που επιβλήθηκε είναι παράνομη και πρέπει να αρθεί, γιατί από την κίνηση των επίδικων τραπεζικών λογαριασμών δεν μπορεί να συναχθεί φοροδιαφυγή, αφού δεν προσδιορίζεται από τη φορολογική αρχή η πηγή και ο χαρακτήρας του εκάστοτε ποσού, η νομολογία υπογραμμίζει ότι «... το μη δηλωθέν ποσό των επίμαχων τραπεζικών λογαριασμών αποτελεί προϊόν φοροδιαφυγής, αφού με βάση τη διάταξη του άρθρου 48 παρ.3 του ν. 2238/1994, λογίζεται ως εισόδημα από υπηρεσίες ελευθερίων επαγγελματιών...»⁶.

7.- Στην επικαλούμενη άρση της δέσμευσης, μη υφισταμένης φοροδιαφυγής επειδή δεν προβλέπεται αναδρομικότητα της διάταξης του άρθρου 15 ν. 3888/2010, η νομολογία απορρίπτει το ισχυρισμό αυτό γιατί «... με τη διάταξη του άρθρου 15 παρ. 3 του ν. 3888/2010 δεν επιβάλλεται αναδρομικός φόρος (και ως εκ τούτου η συγκεκριμένη διάταξη δεν μπορεί να κριθεί αντισυνταγματική εξ αυτού του λόγου), αλλά θεσπίζεται η δυνατότητα της φορολογικής αρχής, σε περίπτωση προσαύξησης περιουσίας, προερχόμενης από άγνωστη ή μη διαρκή ή μη σταθερή πηγή ή αιτία, να καλέσει το φορολογούμενο να αποδείξει είτε την πραγματική πηγή ή αιτία προέλευσής της είτε ότι φορολογείται από άλλες διατάξεις είτε ότι απαλλάσσεται από το φόρο με ειδική διάταξη, προκειμένου αυτή να μην φορολογηθεί ως εισόδημα από υπηρεσίες ελευθερίων επαγγελματιών της χρήσης, κατά την οποία επήλθε η προσαύξηση, η υποχρέωση δε του φορολογούμενου να αποδείξει την πραγματική πηγή ή αιτία του εισοδήματός του υφίστατο και πριν τη θέση σε ισχύ του άρθρου 15 παρ.3 του ν. 3888/2010, αφού, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 48 παρ.3 του ν. 2238/1994, «ως εισόδημα από υπηρεσίες ελευθερίων επαγγελματιών λογίζεται και κάθε εισόδημα που δεν μπορεί να υπαχθεί σε κάποια από τις κατηγορίες Α' έως Ζ' της παραγράφου 2 του άρθρου 4» (βλ. Εισηγητική Έκθεση ν. 3888/2010)...»⁷. Σε άλλη υπόθεση απορρίπτοντας τον ισχυρισμό αναφέρει «... η δέσμευση δεν είναι αντισυνταγματική, καθ' όσον με τη διάταξη του άρθρου 15 παρ.3 του ν. 3888/2010 δεν χαρακτηρίζεται ως εισόδημα, προσαύξηση που δεν φέρει τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά του εισοδήματος – ώστε να τίθεται αναδρομικής επιβολής φόρου καθ' υπέρβαση των

⁵Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕΦΑθηνών 975/2015 αδημ.

⁶Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕΦΑθηνών 1583/2015 αδημ.

⁷Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕΦΑθηνών 1524/2015 αδημ.

χρονικών ορίων του άρθρου 78 παρ.2 του Συντάγματος – αλλά απλάς κατανέμεται το βάρος απόδειξης μεταξύ φορολογικής αρχής και φορολογούμενου, της πρώτης περιοριζόμενης στην εξακρίβωση της περιουσιακής προσαύξησης και του δευτέρου βαρυνόμενου με την απόδειξη της φορολόγησης ή της νόμιμης απαλλαγής από το φόρο ή της μη υπαγωγής σε φόρο των χρηματικών ποσών που την συνιστούν (περιουσιακή προσαύξηση – βλ. Δ.Εφ.Αθ. 3983/2015 αδημ.)...»⁸.

8.- Στον ισχυρισμό ότι θα πρέπει να αρθεί η δέσμευση, καθ' όσον για τα διερευνώμενα έτη προ του 2008, σε περίπτωση που διαπιστωθεί φοροδιαφυγή, αφ' ενός η πράξη αυτή είναι πλημμέλημα και έχει υποπέσει σε παραγραφή, αφ' ετέρου δεν νοείται νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα με βασικό αδίκημα τη φοροδιαφυγή, ούτε μπορούσε ο δράστης του βασικού εγκλήματος να είναι και δράστης του εγκλήματος της νομιμοποίησης και δεν μπορούσε να νοηθεί πράξη ξεπλύματος με παραγεγραμμένο το βασικό αδίκημα, κατά το χρόνο ισχύος του ν. 2331/1195 και μετά το ν. 3424/2005, και πριν να τεθεί σε ισχύ ο ν. 3691/2008, η νομολογία απαντά:

Α) Ως προς το ζήτημα της παραγραφής του βασικού αδικήματος (17 ν. 2523/1997): «...παρόμοια ποινική αντιμετώπιση επεφύλασσε ο νομοθέτης στο δράστη του εν λόγω εγκλήματος και υπό το προϊσχύσαν (προ, δηλαδή, της θέσεως σε ισχύ του ν. 3943/2011) καθεστώ, αφού σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 17 παρ. ... 2 του ν. 2523/1997, όπως ίσχυε πριν την τροποποίησή της με το άρθρο 2 του ν. 3943/2011 (προβλεπόταν) «... β) με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) ετών, εφ' όσον ο φόρος που αναλογεί στα καθαρά εισοδήματα που έχουν αποκρυβεί υπερβαίνει σε κάθε διαχειριστική περίοδο το ποσό των 50.000.000 δραχμών»... κατά τη διάταξη του άρθρου 21 παρ. 10... τόσο με την αρχική διατύπωση, όσο και με τις μεταγενέστερες, η παραγραφή των αδικημάτων του νόμου 2523/1997 αρχίζει από την τελεσιδικία της απόφασης επί της προσφυγής που ασκήθηκε ή σε περίπτωση άσκησης προσφυγής, από την οριστικοποίηση της φορολογικής έγγραφης λόγω παρόδου της προθεσμίας προς άσκησή της...»⁹.

Β) Ως προς τη μη στοιχειοθέτηση του αδικήματος της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων: «... Το άρθρο 1 στοιχείο α του ν. 2331/1995, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 παρ.1 του ν. 3424/2005, ορίζει την έννοια της

⁸Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών1691/2015 αδημ.

⁹Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 712/2015 αδημ.

εγκληματικής δραστηριότητας, στην οποία εντάσσονται δύο κατηγορίες εγκλημάτων: η πρώτη περιλαμβάνει δεκαέξι βασικά εγκλήματα, ενώ η δεύτερη, κάθε αξιόποινη πράξη που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από την τέλεσή της προέκυψε περιουσία τουλάχιστον 15.000 ευρώ (επομένως και το έγκλημα της φοροδιαφυγής, αν ο φόρος που αναλογεί υπερβαίνει το ποσό των 150.000 ευρώ σε κάθε διαχειριστική περίοδο, αφού στις περιπτώσεις αυτές, ο δράστης τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους και με ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης, αντίστοιχα – και από την τέλεση των ως άνω εγκλημάτων προέκυψε περιουσία υπερβαίνουσα τις 15.000 ευρώ). Με το άρθρο 3 του ν. 3691/2008, στην πρώτη κατηγορία εγκλημάτων συνιστώντων εγκληματική δραστηριότητα περιελήφθησαν δέκα επτά βασικά εγκλήματα ... ενώ στη δεύτερη κάθε αξιόποινη πράξη τιμωρούμενη με ποινή στερητική της ελευθερίας με ελάχιστο όριο άνω των έξι μηνών από την οποία προκύπτει περιουσιακό όφελος (χωρίς να τίθεται ποσοτικό όριο). Ακολούθως με το άρθρο 77 παρ.1 του ν. 3842/2010 συμπληρώθηκε το άρθρο 3 του ν. 3691/2008 και ορίστηκε ως βασικό της νομιμοποίησης εσόδων έγκλημα, ... και αυτό της φοροδιαφυγής στο εισόδημα του άρθρου 17 του ν. 2523/1997, ενώ με το άρθρο 8 παρ. 2 του ν. 4042/2012 συμπληρώθηκε εκ νέου το άρθρο 3 του ν. 3691/2008 και ορίστηκε ως βασικό της νομιμοποίησης εσόδων έγκλημα και αυτό του άρθρου 28 παρ.3 εδ. α' του ν. 1650/1986.

Από τη διατύπωση των ως άνω διατάξεων προκύπτει, ότι το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα ... προϋποθέτει την τέλεση ενός ... βασικού ... εγκλήματος ... εκ του οποίου κάποιος ... αποκόμισε παράνομα έσοδα ... και το οποίο, όταν αυτουργός της πράξεως είναι το ίδιο πρόσωπο, συρρέει με εκείνο πραγματικά, αφού πρόκειται για δύο εντελώς διαφορετικά κατά τα στοιχεία τους εγκλήματα, με διακεκριμένη και διαφορετική καθένα απαξία. Κατ' εξοχήν δε ο νόμος τιμωρεί τις πράξεις συγκάλυψης της αληθούς προέλευσης, εκείνου που απόκτησε ο ίδιος περιουσία από εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ τον άλλον τον θεωρεί συνεργό και τιμωρεί ως αυτουργό της πράξεως... Τα κατά τα ανωτέρω βασικά εγκλήματα αποτελούν στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων και ... προσδιορίζονται στο νόμο ... περιοριστικά, περιλαμβάνονται δε σε αυτά και τα εγκλήματα της φοροδιαφυγής στο εισόδημα, αν ο φόρος που αναλογεί υπερβαίνει το ποσό των 15.000 ευρώ σε κάθε διαχειριστική περίοδο και κατά μείζονα λόγο αν ο φόρος που αναλογεί σε κάθε διαχειριστική περίοδο, είτε με βάση το άρθρο 77 παρ.1

του ν. 3842/2010 (ΦΕΚ Α 58/23-4-2010), με το οποίο συμπληρώθηκε το άρθρο 3 του ν. 3691/2008 και ορίσθηκε ... ως βασικό ... έγκλημα... και αυτό της φοροδιαφυγής στο εισόδημα του άρθρου 17 του ν. 2523/1997, είτε βάσει της διάταξης του άρθρου 2 παρ.1 του ν. 3424/2005 για το προ της 23/4/2010 διάστημα... με την προσθήκη του εδαφίου δ ... στην 1^η παράγραφο του άρθρου 2 ν. 2331/95, η ποινική ευθύνη για το βασικό έγκλημα δεν αποκλείει την τιμωρία του υπαιτίου για τις πράξεις των στοιχείων α, β, γ της παραγράφου αυτής, δηλονότι των πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, υπό την προϋπόθεση όμως ότι αυτή η νομιμοποίηση εντάσσεται στο συνολικό σχεδιασμό δράσης του υπαιτίου. Έτσι ... πρέπει και τα δύο εγκλήματα να αποτελούν τμήματα ή μέρη ενός καθολικού σχεδίου, ως συστηματική σειρά ενεργειών που καθορίζεται από τη σχέση ηγουμένου προς επόμενο, με την έννοια ότι το προαπαιτούμενο έγκλημα ή άλλως «βασικό» συντελείται για να επακολουθήσει η αυτοτελής εγκληματική δραστηριότητα · σημειωτέον ότι και υπό το καθεστώς του ν. 2331/1995, το ενεργητικό υποκείμενο του βασικού εγκλήματος ταυτίζεται με το υποκείμενο του εγκλήματος της νομιμοποίησης, εκτός και αν πρόκειται για παροχή συνδρομής σε πρόσωπο που ενέχεται σε εγκληματική δραστηριότητα, διότι ομιλών ο νομοθέτης για παροχή συνδρομής σε ενεχόμενο σε εγκληματική δραστηριότητα πρόσωπο, προφανώς αναφέρεται σε τρίτο πρόσωπο, το οποίο είναι και το ενεργητικό υποκείμενο μίας εκ των πράξεων του άρθρου 1 του ν. 2331/1995 και στην περίπτωση αυτή αποκλείεται η ταύτιση του ενεργητικού υποκειμένου του βασικού εγκλήματος, από το οποίο προήλθαν τα παράνομα έσοδα, με τον υπαίτιο του αδικήματος της νομιμοποίησης, ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις, εφ' όσον ο νόμος δεν διακρίνει και χρησιμοποιεί την έκφραση «όποιος», έπεται ότι ενεργητικό υποκείμενο του εγκλήματος του άρθρου 2 παρ.1 του ν. 2331/1995 μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, ακόμη και ο υπαίτιος ενός από τα βασικά εγκλήματα (βλ. ΑΠ 235/2013, ΝΟΜΟΣ) ... (ενώ) ο νόμος 3424/2005 εμπεριέχει ευμενέστερες για τους υπαιτίους πράξεων νομιμοποίησης από εγκληματικές δραστηριότητες διατάξεις, καθ' όσον θέτει πρόσθετο όρο για τον κολασμό του δράστη του βασικού εγκλήματος, και ως τέτοιος, εφαρμόζεται κατ' άρθρο 2 παρ. 1 ΠΚ, για τις προγενέστερες της ισχύος του (ήτοι προγενέστερες της 13-12-2005) διαπραχθείσες πράξεις (ΑΠ 1386/2010, ό.π. ΑΠ 461/2011 Π.Χ. 2012,102). Αλλά ο ανωτέρω νόμος είναι επιεικέστερος και από τον ήδη ισχύοντα ν. 3691/2008, αφού α) στο άρθρο 3 στοιχείο "ιη" του νεότερου αυτού νόμου ορίζεται ως εγκληματική δραστηριότητα «βασικό αδίκημα», κάθε άλλο αδίκημα που τιμωρείται με ποινή

στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ελάχιστο όριο είναι άνω των έξι μηνών και από το οποίο προκύπτει περιουσιακό όφελος (ανεξαρτήτως δηλ. ποσού, ενώ το άρθρο 1 στοιχείο α περ. "ι" του ν. 2331/95, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 παρ.1 του ν. 3424/2005, προέβλεπε ποσό τουλάχιστον 15.000 ευρώ) και β) στο άρθρο 45 παρ. 1^α του ν. 3691/2008 που ορίζει τις ποινικές κυρώσεις προβλέπεται ότι «με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή από ... 20.000 ευρώ, έως ... 1.000.000 ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος πράξεων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες» (προβλέπεται δηλ. εκτός από τη στερητική της ελευθερίας ποινή που απειλούσε ο ν. 3424/2005 και χρηματική ποινή – ΑΠ 1386/2010 ό.π.) ... το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων τελείται (και) με την χρησιμοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όταν ο δράστης ενεργεί ατομικά και προβαίνει είτε ο ίδιος σε κατάθεση χρημάτων που απέκτησε από την εγκληματική δραστηριότητα σε προσωπικό του λογαριασμό ή ακόμη και σε κοινό με άλλο πρόσωπο λογαριασμό, οι λογαριασμοί δε αυτοί περιλαμβάνουν (και) χρήματα προερχόμενα από νόμιμες πηγές. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο δράστης αποκρύπτει τις παράνομες οικονομικές του συναλλαγές υπό άλλες νόμιμες και με τη μέθοδο της αναμείξεως «ενώνει» τα εισοδήματα που προέρχονται, τόσο από τις νόμιμες, όσο και από τις παράνομες δραστηριότητες, τα οποία κατατίθενται σε τραπεζικό λογαριασμό στο όνομά του. Συνεπώς, στην περίπτωση αυτή η πράξη γίνεται με σκοπό την πρόκληση σύγχυσης και αβεβαιότητας ως προς την προέλευση των παράνομων εσόδων, με απώτερο στόχο την απόκτηση «νόμιμου τίτλου» γι' αυτά, ώστε να εμφανίζονται ως νόμιμα (ΑΠ 235/2013 ΝΟΜΟΣ)».

Καταλήγοντας δε η νομολογία αποφαινεται ότι: «...Κατόπιν των ανωτέρω υπάρχουν ενδείξεις ότι υφίσταται εν προκειμένω βασικό αδίκημα, ήτοι αυτό της φοροδιαφυγής στο εισόδημα και μάλιστα σε βαθμό κακουργήματος, το οποίο δεν έχει υποπέσει σε παραγραφή, καθ' όσον ο χρόνος παραγραφής δεν έχει καν αρχίσει, αφού δεν έχει οριστικοποιηθεί η φορολογική εγγραφή. Η συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη συνιστά βασικό αδίκημα για την πράξη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, είτε βάσει της διάταξης του άρθρου 3 του ν. 3691/2008, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 77 παρ. 1 του ν. 3842/2010 για το μετά την 23-4-2010 διάστημα, είτε βάσει της διάταξης του άρθρου 2 παρ. 1 του ν. 3424/2005 για το προ της 23-4-2010 διάστημα... ο αυτουργός του βασικού εγκλήματος μπορεί να είναι και

αυτουργός της πράξεως της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα, τόσο πριν, όσο και μετά τη θέση σε ισχύ του ν. 3424/2005...».

9.- Στον ισχυρισμό ότι η δέσμευση είναι παράνομη ως προς τους δεσμευθέντες κοινούς λογαριασμούς, καθ' όσον αντίκειται στη διάταξη του άρθρου 4 του ν. 5638/1932, σύμφωνα με την οποία ο δανειστής μπορεί να κατάσχει μόνο το μέρος της κατάθεσης που αναλογεί στον οφειλέτη καταθέτη, η νομολογία αποφαινεται ότι «...η διάταξη του άρθρου 4 του ν. 5638/1932, αναφέρεται σε κατάσχεση, στα πλαίσια αναγκαστικής εκτέλεσης, η οποία αποστερεί οριστικά από τον κύριο την εξουσία διαθέσεως των κατασχεθέντων, και όχι σε δέσμευση περιουσιακών στοιχείων, που συνιστά μέσο διασφάλισης των συμφερόντων του Δημοσίου και στερεί μόνο προσωρινά, για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, από τον υπόχρεο την εξουσία διάθεσης των δεσμευθέντων περιουσιακών στοιχείων (βλ. και υπ' αριθμ. 143/2012 Γνωμ.ΝΣΚ) ...»¹⁰ και επιπρόσθετα υπογραμμίζει ότι «...ο νομοθέτης με τη θέσπιση του προσωρινού μέτρου της δέσμευσης αποσκοπεί προεχόντως στη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος με την αποτροπή του κινδύνου μεταβολής της περιουσιακής κατάστασης εκ μέρους του ελεγχόμενου (κίνδυνος που κατ' εξοχήν συντρέχει επί τραπεζικών καταθέσεων και περιεχομένου τραπεζικών θυρίδων, όταν ο ελεγχόμενος λάβει γνώσει ότι διενεργείται έλεγχος εις βάρος του). Πρέπει άλλωστε να επισημανθεί ότι από τη διάταξη του άρθρου 260 ΚΠΔ προβλέπεται η δυνατότητα, όχι απλώς δέσμευσης, αλλά κατάσχεσης κατατεθειμένων σε τράπεζα χρηματικών ποσών, σχετιζομένων με έγκλημα, ακόμη και αν δεν ανήκουν στον κατηγορούμενο ...»¹¹.

Η απόρριψη του αιτήματος άρσης/ανάκλησης της δέσμευσης για τους συνδικαιούχους των τραπεζικών λογαριασμών και ο περιορισμός της μόνο στο ποσό που αντιστοιχεί στο ποσοστό, που αναλογεί στη μερίδα εκάστου των συνδικαιούχων του κοινού λογαριασμού, ερείδεται εξ αντιδιαστολής στο επιχείρημα της υπ' αριθμ. 143/2012 Γνωμοδότησης του Ν.Σ.Κ., η οποία απάντησε επί ερωτήματος σχετικό με την αποδέσμευση ή μη κοινού λογαριασμού που τηρείται στο Τ.Π.Δ., που έχει δεσμευθεί στο σύνολό του, λόγω επιβολής σε βάρος ενός εκ των δικαιούχων τόσο των διασφαλιστικών μέτρων του άρθρου 14 του ν. 2523/1997, όσο και της κατάσχεσης από την αρμόδια Δ.Ο.Υ. φορολόγησης κατά το λόγο της μερίδας των μη

¹⁰Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1512/2015 αδημ.

¹¹Βλ. ενδεικτικά ΣυμβΕφΑθηνών 1539/2015 αδημ.

υποχρέων συνδικαιούχων. Το ΝΚΣ γνωμοδότησε ότι η κατάσχεση που επιβλήθηκε θα πρέπει να ακολουθεί το τεκμήριο του άρθρου 4 του ν. 2523/1997.

Η κατάσχεση είναι το κυριότερο μέσο αναγκαστικής εκτέλεσης, συνίσταται δε στην υλική και νομική δέσμευση περιουσιακού στοιχείου του οφειλέτη με σκοπό την ικανοποίηση της απαίτησης του δανειστή. Το στοιχείο της υλικής δέσμευσης συνίσταται στην αφαίρεση του πράγματος από την κατοχή, τη χρήση, τη διαχείριση και την κάρπωση του καθ' ου η κατάσχεση και την παράδοσή του σε μεσεγγυούχο, με σκοπό τη φύλαξή του, ενώ η νομική δέσμευσή του συνίσταται στην έκπτωση του οφειλέτη από την εξουσία που είχε να διαθέτει το κατασχεμένο αντικείμενο. Η αναγκαστική εκτέλεση¹² αποτελεί ουσιαστικά εκδήλωση της δικαιοδοτικής λειτουργίας, καθώς πρόκειται για μορφή άσκησης της κυριαρχικής εξουσίας του Κράτους, που στοχεύει στην πραγμάτωση της ενσωματωμένης σε εκτελεστό τίτλο ουσιαστικής αξίωσης. Πρόκειται για μία συστηματική σειρά διαδικαστικών πράξεων, η οποία φέρει αλληλουχία, ξεκινώντας από την προδικασία και φτάνοντας μέχρι την ολοκλήρωσή της με την ικανοποίηση του δανειστή. Ο νομοθέτης οριοθετεί ουσιαστικά το δικαίωμα του δανειστή να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση με βάση την αρχή της αναλογικότητας. Με άλλα λόγια δεν του επιτρέπει να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση μεγαλύτερης έκτασης από αυτής που είναι αναγκαία και πρόσφορη για να ικανοποιηθεί η απαίτησή του (951§2 Κ.Πολ.Δ.).

Εν προκειμένω είναι διαφορετική η νομική φύση της κατάσχεσης στην οποία θα πρέπει να εφαρμόζεται το ανωτέρω τεκμήριο και διαφορετική η νομική φύση της δέσμευσης του άρθρου 17Α§8 ν. 2523/1997, η οποία αναλύεται ανωτέρω. Επιπρόσθετα στην ποινική διαδικασία, στο άρθρο 260 του ΚΠΔ, προβλέπεται στα πλαίσια των ανακριτικών πράξεων η κατάσχεση τίτλων αξιών στις τράπεζες ή σε άλλα ιδρύματα δημόσια ή ιδιωτικά, σε ποσότητες που είναι κατατεθειμένες σε τρεχούμενο λογαριασμό ή και κάθε άλλο κατατεθειμένο πράγμα ή έγγραφο και όταν αυτά περιέχονται σε κιβωτίδια ασφαλείας, έστω κι αν δεν ανήκουν στον κατηγορούμενο ή δεν είναι γραμμένα στο όνομά του, αρκεί να σχετίζονται με το έγκλημα. Συνεπώς το τεκμήριο του άρθρου 4 του ν. 5638/1932, αφορά σε περιπτώσεις κατάσχεσης, στα πλαίσια αναγκαστικής εκτέλεσης και δεν μπορεί να λειτουργήσει στην περίπτωση της δέσμευσης του άρθρου 17Α§8 του ν. 2523/1997.

¹²Βλ. Ν. Νίκα, Δίκαιο Αναγκαστικής Εκτέλεσεως, Γενικό Μέρος, 2010, σ. 33.

10.- Το υπ' αριθμ. 2429/2017 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών¹³ εξετάζοντας τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς περί ακυρότητας της δέσμευσης του αρ. 17^Α παρ. 8 του ν. 2523/1997, ως ισχύει, αποφαινεται ως εξής:

«...1) Ο λόγος απόλυτης ακυρότητας, λόγω υπερβολικής διάρκειας της δέσμευσης, η οποία προσκρούει στα άρ. 5 παρ. 1, 7 παρ. 3, 17 και 25 παρ. 1 του Συντ., στο άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και στο άρ. 1 παρ. 1 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος κατ' ουσίαν, καθόσον η παράταση της δέσμευσης των περιουσιακών στοιχείων της αιτούσας οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι και η ίδια ζήτησε και έλαβε παράταση του χρόνου του ελέγχου, ενώ ακολούθως υπέβαλε στη Φορολογική Αρχή πλήθος δικαιολογητικών, στο πλαίσιο δε του ελέγχου έπρεπε να γίνει αντιπαραβολή τούτων με τις κινήσεις των τραπεζικών λογαριασμών της, οι οποίες με βάση δεδομένα της Εφαρμογής Αυτοματοποίησης Προσαύξησης Περιουσίας της Α.Α.Δ.Ε., που τέθηκαν στη διάθεση των ελεγκτών στις 25.5.2017, ανέρχονταν σε 13.836 ([...]). Σημειωτέον ότι η διαταχθείσα ως άνω, με την υπ' αριθ. [...] /2015 διάταξή μας, δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων της αιτούσας δεν είναι αντισυνταγματική, καθόσον η θέσπιση του συγκεκριμένου μέτρου αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, και ειδικότερα στη διατήρηση των περιουσιακών στοιχείων των ελεγχόμενων προσώπων, για να είναι δυνατή η ικανοποίηση των αξιώσεων του Δημοσίου κατ' αυτών σε περίπτωση διαπιστώσεως - βάσει του πορίσματος της σχετικής έρευνας - της εκ μέρους τους τελέσεως της πιθανολογηθείσας παραβάσεως, καθώς επίσης και στη διασφάλιση των αναγκαίων στοιχείων για την έρευνα. Επιπλέον, διαγράφονται οι προϋποθέσεις της δεσμεύσεως των περιουσιακών στοιχείων στον ίδιο τον νόμο κατά τρόπο σαφή και αντικειμενικό, σύμφωνα με τις επιταγές της αρχής του κράτους δικαίου και με βάση τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας, και συγχρόνως τίθενται περιορισμοί ως προς τη χρονική διάρκεια της δεσμεύσεως, ενώ ρυθμίζεται ειδικότερα η διαδικασία της επιβολής και της άρσεως της δεσμεύσεως των περιουσιακών στοιχείων (πρβλ. ΟλΣτΕ 3316/2014 Νόμος).

2) Ο λόγος απόλυτης ακυρότητας του άρ. 171 παρ. 1 περ.δ' ΚΠΔ, λόγω έλλειψης δικαστικής ακρόασης κατά τις διαδοχικές παρατάσεις της δέσμευσης, κατά παράβαση της διάταξης του άρ. 20 παρ. 1 του Συντ., απορριπτέος τυγχάνει ως νόμω αβάσιμος, καθόσον δεν προβλέπεται από τη διάταξη του άρ. 17Α παρ. 8 του Ν.

¹³ Υπ' αρ. 2429/2017 βούλευμα Εφετείου Αθηνών (ΠΟΙΝΧΡ 2018/468).

2523/1997 προηγούμενη ακρόαση του καθ' ου η δέσμευση σε περίπτωση παράτασης του χρόνου δέσμευσης. Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρ. 309 παρ. 2 ΚΠΔ, όπως ισχύει μετά το άρ. 32 του Ν. 4055/2012, το δικαστικό συμβούλιο συνεδριάζει χωρίς την παρουσία του εισαγγελέα και των διαδίκων, σε εξαιρετικές δε περιπτώσεις, εφόσον κρίνει ότι τούτο είναι αναγκαίο, μπορεί να διατάξει την εμφάνιση ενώπιον του όλων των διαδίκων, οπότε καλείται και ο εισαγγελέας. Πάντως, σε κάθε περίπτωση, οι διαδοχικές παρατάσεις της δέσμευσης συναρτώντας όπως αναφέρθηκε, κυρίως με το γεγονός ότι η αιτούσα υπέβαλε στη Φορολογική Αρχή πλήθος δικαιολογητικών, των οποίων έπρεπε να γίνει αντιπαραβολή, στο πλαίσιο δε της συγκεκριμένης διαδικασίας της παρεσχέθη η δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις της.

3) Ο λόγος απόλυτης ακυρότητας του άρ. 171 παρ. 1 περ. β' ΚΠΔ, λόγω έλλειψης λειτουργικής αρμοδιότητας του Οικονομικού Εισαγγελέα να εισάγει με προτάσεις του προσφυγές και αιτήματα παράτασης στο Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, αφού δεν ανήκει πλέον στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, είναι επίσης νόμω βάσιμος και πρέπει να απορριφθεί, καθόσον ο Οικονομικός Εισαγγελέας και ο Αναπληρωτής του, με την τοποθέτησή τους στο Γραφείο Εισαγγελέα Οικονομικού Εγκλήματος, δεν αποβάλλουν την ιδιότητα των εισαγγελικού λειτουργού, εξακολουθούν δε να ανήκουν οργανικά στην Εισαγγελία Εφετών Αθηνών, στις Ολομέλειες της οποίας συμμετέχουν κανονικά, ως έχοντες το βαθμό του Εισαγγελέα ή Αντεισαγγελέα Εφετών (για το λόγο αυτό, άλλωστε, ο Οικονομικός Εισαγγελέας και ο Αναπληρωτής του, και μετά την ανάληψη των καθηκόντων τους, συμμετείχαν σε συνθέσεις ποινικών δικαστηρίων, ενώ ανέλαβαν και την επεξεργασία δικογραφιών της Εισαγγελίας Εφετών Αθηνών). Αυτονόητο είναι, εξάλλου, ότι για ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο των υποθέσεων που χειρίζονται τόσο ο Οικονομικός Εισαγγελέας όσο και ο Αναπληρωτής του, ως έχοντες το βαθμό του Εισαγγελέα ή Αντεισαγγελέα Εφετών, απευθύνονται με τις κατά νόμο προτάσεις τους στο Συμβούλιο Εφετών Αθηνών, ως το κατά τόπον και καθ' ύλην αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, σύμφωνα με την προεκτεθείσα διάταξη του άρ. 17Α παρ. 8 του Ν. 2523/1997 (μάλιστα, όπως αναφέρθηκε, μέχρι την τροποποίηση της παρ. 8 του άρ. 17Α του Ν. 2523/1997 με το άρ. 63 παρ. 2 του Ν. 4472/2017, ήτοι μέχρι 19.5.2017, το Συμβούλιό Σας ήταν αποκλειστικά αρμόδιο για την εξέταση προσφυγών κατά διατάξεων δέσμευσης και αιτήσεων ανάκλησης ή τροποποίησης των σχετικών βουλευμάτων)...».

Επίλογος

Είναι γεγονός ότι το οικονομικό έγκλημα εξελίσσεται συνεχώς και προσλαμβάνει νέες μορφές λόγω της έντονης διασυννοριακότητάς του και της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας. Σε περιόδους δε κρίσης, όπως η σημερινή, γίνεται όλο και πιο συχνή η τέλεση οικονομικών εγκλημάτων κι αυξάνεται ο αριθμός των προσώπων που εμπλέκονται στη διάπραξή τους, λόγω των διογκούμενων κοινωνικών ανισοτήτων και της υποχώρησης των κοινωνικών ηθών. Σε τέτοιες περιόδους είναι αναγκαία η θέσπιση θεσμών όπως ο Εισαγγελέας Οικονομικού Εγκλήματος, που μέσα από τις ιδιαίτερες εξουσίες κι αρμοδιότητες, που του απονέμει ο νόμος, συμβάλει αποτελεσματικά στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος. Στην εν λόγω διαπίστωση καταλήγει και η Ομάδα Χρηματοπιστωτικής Δράσης (Financial Action Task Force - FATF) στην από το μήνα Σεπτέμβριο 2019 έκθεση αμοιβαίας εκτίμησης που συνέταξε ειδικά για τη χώρα μας και στο οποίο, μεταξύ άλλων, αναφέρει ότι οι ελληνικές διακτικές αρχές ερευνούν ενεργά υπόνοιες νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και των συναφών βασικών αδικημάτων και δραστηριοτήτων, χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά κατά τις έρευνές τους χρηματοοικονομικές και λοιπές πληροφορίες για τον εντοπισμό προϊόντων εγκλήματος, αλλά και κατάλληλους μηχανισμούς για τη δέσμευση των προϊόντων εγκλήματος¹. Στο τέλος δε της ανωτέρω έκθεσης διαπιστώνεται η ανάγκη για αύξηση των εισαγγελικών λειτουργιών που ειδικεύονται στην καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος, με σκοπό την ακόμα πιο αποτελεσματική πάταξή του².

¹ Βλ. την από 21-8-2019 δημοσίευση στον ιστότοπο «naftemporiki.gr» με τίτλο «Η Ελλάδα πέρασε τις εξετάσεις της FATF - Σε καθεστώς «κανονικής παρακολούθησης» μετά τον 40ό κύκλο αξιολογήσεων».

² Βλ. στον ηλεκτρονικό σύνδεσμο: «<https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer4/MER-Greece-2019.pdf>»